

KASTAMONU RAPORLARI - 3

Kastamonu İli Korunan Alanları: Envanter, Sorun Analizi ve Gelecek Perspektifi

Prof. Dr. Gökhan ŞEN
Prof. Dr. Nurcan YİĞİT

KASTAMONU ÜNİVERSİTESİ

ORMAN FAKÜLTESİ

ORMAN MÜHENDİSLİĞİ BÖLÜMÜ

Kastamonu İli Korunan Alanları: Envanter, Sorun Analizi ve Gelecek Perspektifi

Hazırlayanlar

Gökhan ŞEN & Nurcan YİĞİT

Ocak 2026

İÇİNDEKİLER

1.Giriş 8
1.1. Raporun Amacı 9
1.2. Raporun Kapsamı 9
1.3. Yöntem 9
2. Hukuki ve Kuramsal Çerçeve 11
2.1. Korunan Alanlarla İlgili Temel Mevzuatlar 11
2.1.1. 2873 Sayılı Millî Parklar Kanunu 11
2.1.2. 6831 Sayılı Orman Kanunu 11
2.1.3. 4915 Sayılı Kara Avcılığı Kanunu 11
2.1.4. 2863 Sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu 11
2.1.5. 1380 Sayılı Su Ürünleri Kanunu 12
2.1.6. 2872 Sayılı Çevre Kanunu 12
2.1.7. Sulak Alanların Korunması Yönetmeliği 12
2.1.8. Diğer Tamamlayıcı Mevzuatlar 12
2.2. Kurumsal Yapı ve Yetki Paylaşımı 13
2.2.1. Merkezî Kurumlar 13
2.2.2. Yerel Kurumlar 14
3. Kastamonu İlinin Genel Coğrafik Yapısı 17
3.1. Coğrafi Konum, Sınırlar ve Korunan Alan Ağı 17
3.2. Fiziksel Coğrafya 17
3.2.1. Topografya ve Jeomorfolojik Özellikler 17
3.2.2. Jeolojik ve Karstik Yapı 18
3.2.3. Toprak Özellikleri 18
3.3. İklim ve Hidrolojik Özellikler 18
3.3.1. İklim Tipi ve Genel Özellikleri 18
3.3.2. Yağış Rejimi ve Mevsimsel Dağılım 19
3.3.3. Hidrografik Ağ ve Su Kaynakları 19
3.3.4. Sulak Alanlar 19
3.4. Biyoçeşitlilik ve Habitat Tipleri 19
3.4.1. Orman Ekosistemleri 20
3.4.2. Yalancı Maki, Step, Çayır ve Mera Ekosistemleri 20
3.4.3. Sulak Alan ve Tatlı Su Ekosistemleri 20
3.4.4. Endemik ve Tehdit Altındaki Türler 20
3.4.5. Habitat Parçalanması ve Ekolojik Koridorlar 21
4. Kastamonu İli Korunan Alan Envanteri 22
4.1. Milli Parklar 22

4.1.1. Ilgaz Dağı Milli Parkı 22
4.1.2. Küre Dağları Milli Parkı 24
4.1.3. İstiklal Yolu Tarihi Milli Parkı 26
4.2. Tabiat Parkları 28
4.2.1. Dipsizgöl Tabiat Parkı 28
4.2.2. Şehit Şerife Bacı Tabiat Parkı 29
4.2.3. Yeşilyuva Tabiat Parkı 31
4.2.4. Ersizlerdere Kanyonu Tabiat Parkı 31
4.2.5. Olukbaşı Tabiat Parkı 33
4.3. Sulak Alanlar 35
4.3.1. Tuzaklı Göleti Mahalli Öneme Haiz Sulak Alan 35
4.3.2. Asar Göleti Mahalli Öneme Haiz Sulak Alan 37
4.4. Yaban Hayatı Geliştirme Sahaları 38
4.4.1. Elekdağ Yaban Hayatı Geliştirme Sahası 39
4.4.2. Gavurdağ Yaban Hayatı Geliştirme Sahası 40
4.4.3. Ilgaz Dağı Yaban Hayatı Geliştirme Sahası 42
4.4.4. Kartdağı Yaban Hayatı Geliştirme Sahası 43
4.5. Tabiat Varlıkları 44
4.5.1. Anıt Ağaçlar 45
4.5.2. Mağaralar 56
4.5.2.1. Balıönü Mağarası 57
4.5.2.2. Kılıçlı Mağarası 59
4.5.2.3. Dağlı Kuylucu Mağarası 60
4.5.2.4. Eşekçukuru Mağarası 61
4.5.2.5. Ilgarini Mağarası 62
4.5.2.6. Ejder Mağarası 63
4.5.2.7. Sarpunalınca Mağarası 64
4.5.2.8. Gizemli Mağara 66
5. Kastamonu Korunan Alanlarındaki Sorunlar ve Çözüm Önerileri 67
5.1. Korunan Alan Sistemi SWOT Analizi 67
5.2. Kurumsal Yapı, Yönetsel Sorunlar ve Çözüm Önerileri 69
5.3. Yönetim Planları, Uygulama ve İzleme Sorunları 70
5.4. Ekolojik ve Teknik Sorunlar ile Öneriler 71
5.5. Sosyo-Ekonomik ve Katılımcı Sorunlar ile Öneriler 72
5.6. Finansman, Kapasite Geliştirme ve Sürdürülebilir Kullanım 73
6. Kastamonu İlinde Korunan Alanların Geliştirilmesi ve Gelecek Perspektifi 74
6.1. Korunan Alanların Geliştirilmesi İçin İzlenmesi Gereken Yol 74

6.1.1. Alansal Geliştirme Yaklaşımı 74
6.1.2. Mevcut Yapının Geliştirilmesi ve Güçlendirilmesi 74
6.2. Kastamonu İçin Uzun Vadeli Korunan Alan Vizyonu 75
Sonuç ve Değerlendirme 77
Kaynaklar 78

TABLO LİSTESİ

Tablo 1. Kastamonu ili korunan alan yönetiminde görev alan başlıca kurumlar ve sorumluluk alanları 15
Tablo 2. Kastamonu ilinde bulunan milli parklar 22
Tablo 3. Kastamonu ilinde bulunan tabiat parkları 28
Tablo 4. Kastamonu'daki mahalli sulak alanlar 35
Tablo 5. Kastamonu'daki yaban hayatı geliştirme sahaları 39
Tablo 6. Kastamonu il sınırları içerisinde bulunan bazı anıt ağaçlar ve koordinat değerleri...48
Tablo 7. Kastamonu ili tabiat varlığı statüsündeki mağaralar ve konumları 57

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 1. Ilgaz Dağı Milli Parkı 23
Şekil 2. Ilgaz Dağı Milli Parkı'nın konumu 23
Şekil 3. Küre Dağları Milli Parkı 25
Şekil 4. Küre Dağları Milli Parkı'nın konumu 25
Şekil 5. İstiklal Yolu Tarihi Milli Parkı 27
Şekil 6. İstiklal Yolu Tarihi Milli Parkı'nın Kastamonu bölümünün konumu 27
Şekil 7. Dipsiz Göl Tabiat Parkı 29
Şekil 8. Dipsiz Göl Tabiat Parkı'nın konumu 29
Şekil 9. Şehit Şerife Bacı Tabiat Parkı 30
Şekil 10. Şehit Şerife Bacı Tabiat Parkı'nın konumu 30
Şekil 11. Yeşilyuva Tabiat Parkı 31
Şekil 12. Yeşilyuva Tabiat Parkı'nın konumu 31
Şekil 13. Ersizlerdere Kanyonu Tabiat Parkı 33
Şekil 14. Ersizlerdere Kanyonu Tabiat Parkı'nın konumu 33
Şekil 15. Olukbaşı Tabiat Parkı'ndan bir görüntü 34
Şekil 16. Olukbaşı Tabiat Parkı'ndan bir görüntü 34
Şekil 17. Tuzaklı Göleti 36
Şekil 18. Tuzaklı Göleti'nin konumu 36
Şekil 19. Tuzaklı Göleti'nden bir görüntü 37
Şekil 20. Asar Göleti 38
Şekil 21. Asar Göleti'nin konumu 38
Şekil 22. Elekdağ Yaban Hayatı Geliştirme Sahası 40
Şekil 23. Elekdağ Yaban Hayatı Geliştirme Sahası'nın konumu 40
Şekil 24. Gavurdağ Yaban Hayatı Geliştirme Sahası 41
Şekil 25. Gavurdağ Yaban Hayatı Geliştirme Sahası'nın konumu 41
Şekil 26. Ilgaz Dağı Yaban Hayatı Geliştirme Sahası 42
Şekil 27. Ilgaz Dağı Yaban Hayatı Geliştirme Sahası'nın konumu 43
Şekil 28. Kartdağı Yaban Hayatı Geliştirme Sahası 44
Şekil 29. Kartdağı Yaban Hayatı Geliştirme Sahası'nın konumu 44
Şekil 30. Kastamonu ili anıt ağaçlarının konumu 48
Şekil 31. Kastamonu ili Tosya ilçesinde bulunan pistacia terebinthus l. 50
Şekil 32. Kastamonu ili İhsangazi ilçesinde bulunan Anadolu karaçamı 50
Şekil 33. Kastamonu ili Ağlı ilçesi, Müsellimler köyünde bulunan Türk fındığı 51
Şekil 34. Kastamonu ili Taşköprü ilçesi, Dilek köyünde bulunan pyrus communis l. 51
Şekil 35. Kastamonu ili Çatalzeytin ilçesinde bulunan servi ağacı 52
Şekil 36. Kastamonu ili Abana ilçesinde bulunan doğu çınarı 52
Şekil 37. Kastamonu ili İhsangazi ilçesinde bulunan karadut ağacı 53
Şekil 38. Kastamonu Merkez Kıyık köyünde bulunan ebe karaçamı 53
Şekil 39. Kastamonu Merkez Kıyık köyünde bulunan karaçam 54
Şekil 40. Kastamonu ili Bozkurt ilçesi Beldeğirmeni köyünde bulunan çınar ağacı 54
Şekil 41. Kastamonu ili Şenpazar ilçesinde bulunan doğu çınarı 55
Şekil 42. Kastamonu ili Azdavay ilçesi Hocaköy mevkiinde bulunan karaçam 55
Şekil 43. Kastamonu ili Araç ilçesi Bektüre köyünde bulunan karaçam 56
Şekil 44. Kastamonu ili tabiat varlığı statüsündeki mağaraların konumları 57
Şekil 45. Balıönü mağarasına ait iç mekan görüntüsü 58
Şekil 46. Balıönü mağarası konumu ve krokisi 58

Şekil 47. Kılıçlı mağarası 59
Şekil 48. Kılıçlı mağarasına ait iç mekan görüntüsü.....60
Şekil 49. Dağlı Kuylucu mağarası krokisi.....61
Şekil 50. Dağlı Kuylucu mağarası.....61
Şekil 51. Eşekçukuru mağarasına ait iç mekan görüntüsü 62
Şekil 52. Ilgarini mağarası 63
Şekil 53. Ejder mağarası krokisi 64
Şekil 54. Ejder mağarası içinden bir görünüm 64
Şekil 55. Sarpunalınca mağarası girişi 65
Şekil 56. Sarpunalınca mağarasına ait iç mekan görüntüsü 65
Şekil 57. Gizemli mağarası krokisi 66
Şekil 58. Gizemli mağarasına ait iç mekan görüntüsü 66
Şekil 59. Kastamonu Güney Karadeniz Jeoparkı'nın konumu 76

Kastamonu İli Korunan Alanları: Envanter, Sorun Analizi ve Gelecek Perspektifi

Gökhan ŞEN[1] ve Nurcan YİĞİT[2]

1. Giriş

Doğal alanların korunması; yeryüzünde var olan ekolojik, kültürel ve toplumsal nitelikteki çok boyutlu zenginliklerin sürdürülebilirliğini sağlamak ve bu değerleri gelecek kuşaklara aktarabilmek amacıyla geliştirilen temel yaklaşımlardan biridir. Bu bağlamda korunan alanlar, doğa koruma düşüncesinin kuramsal çerçevesinin somut uygulama alanlarını oluşturmaktadır. Söz konusu alanlar, öncelikli olarak doğayı koruma hedefi taşımakla birlikte, bu temel amaçla çelişmeyecek ölçüde insan kullanımına olanak tanıyan işlevler üstlenmekte; bu yönüyle ekolojik, toplumsal ve ekonomik açılardan çeşitli faydalar üretmektedir. Doğa koruma yaklaşımı, başlangıçta doğal ve kültürel değerlerin bilimsel, ahlaki ve etik gerekçelerle korunmasını öngören bir anlayış olarak ortaya çıkmış olsa da zaman içerisinde bu değerlerin insan faaliyetleri ve baskıları karşısında korunmasının zorunlu hale gelmesiyle daha kapsamlı bir koruma anlayışına evrilmiştir (Kuvan, 1999; Kuvan 2005). Korunan alan kavramı, genel olarak doğal ekosistemlerde işleyen ekolojik süreçlerin insan kaynaklı müdahalelerden olumsuz etkilenmeden sürdürülmesini sağlamak, doğal ve kültürel kaynakları muhafaza etmek ve bu kaynaklardan sürdürülebilir biçimde yararlanılmasını güvence altına almak amacıyla oluşturulan alanları ifade etmektedir. Bu alanlar, yasal ve yönetsel açıdan bağlayıcı araçlar aracılığıyla yönetilmekte; insan ile doğal kaynaklar arasındaki etkileşimler belirli sınırlamalar ve kurallar çerçevesinde düzenlenerek şekillendirilmektedir (Kuvan, 2005; Şen ve Buğday, 2015; Görmüş, 2012; Özüdoğru, 2013).

Türkiye, sahip olduğu zengin biyolojik çeşitlilik, ekosistem çeşitliliği ve kültürel miras unsurlarıyla dünyanın sayılı ülkeleri arasında yer almaktadır. Yaklaşık 13.000 bitki türüne ev sahipliği yapan Türkiye, bu türlerin üçte birine yakınını endemik olarak barındırmaktadır (Ekim ve ark., 2000; WWF-Türkiye, t.y.). Bu doğal varlıkların sürdürülebilir biçimde korunması, kullanılması ve gelecek kuşaklara aktarılması hem ulusal mevzuat hem de uluslararası sözleşmelerle güvence altına alınmıştır (ÇSİDB, 2023a). Bu kapsamda korunan alanlar, ekosistem bütünlüğünün, biyolojik çeşitliliğin, genetik kaynakların ve doğal peyzajların korunmasında en önemli yönetim araçlarından birini oluşturmaktadır (Phillips, 2003; Dudley, 2008).

Kastamonu ili, Türkiye'nin Batı Karadeniz Bölümü'nde yer almakta olup, yüzölçümünün yaklaşık %67'si ormanlarla kaplıdır (OGM, 2022). Bu oran ülke ortalamasının oldukça üzerindedir. İl, zengin flora ve fauna çeşitliliği, derin vadiler, karstik oluşumlar, mağaralar, kanyonlar, şelaleler, yüksek dağ ekosistemleri ve geniş orman habitatlarıyla Türkiye'nin en önemli doğal alan merkezlerinden biri durumundadır (Görmüş ve ark., 2015; Zengin ve ark., 2019; Zeybek ve ark., 2020). Bu ekosistem çeşitliliği, Kastamonu'yu hem biyojeomorfolojik hem de peyzaj ekolojisi açısından yüksek öncelikli bir bölge haline getirmektedir. Karadeniz

[1] Prof. Dr., Kastamonu Üniversitesi, Orman Fakültesi, Orman Mühendisliği Bölümü, Ormancılık Ekonomisi Anabilim Dalı, gsen@kastamonu.edu.tr
[2] Prof. Dr., Kastamonu Üniversitesi, Orman Fakültesi, Orman Mühendisliği Bölümü, Orman Botaniği Anabilim Dalı, nyigit@kastamonu.edu.tr

Bölgesindeki milli parklar, korunan alanlarda doğanın korunması için hazırlanmış olan uygulamadaki tek sertifika sistemi olan PAN Parks kriterleri (Doğal Değerler: Alan büyüklüğü) açısından değerlendirildiğinde; Kastamonu-Bartın Küre Dağları Milli Parklarının PAN Parks kapsamında değerlendirilebileceği anlaşılmaktadır (Öztürk, 2003; Vurdu ve ark., 2004; Vurdu ve ark., 2007; Ayan ve ark., 2009; Menteş, 2006; İbret ve Cansız, 2016).

İl sınırları içerisinde yer alan Küre Dağları Millî Parkı, Ilgaz Dağı Millî Parkı ve İstiklâl Yolu Tarihî Millî Parkı gibi yüksek koruma statüsüne sahip alanlar, yalnızca biyolojik çeşitlilik açısından değil, aynı zamanda kültürel ve tarihî değerleriyle de ön plana çıkmaktadır (KTB, t.y.-a; DKMP, 2023a; Taşlıgil, 2020). Bunun yanı sıra Ersizlerdere, Dipsizgöl, Yeşilyuva ve Şehit Şerife Bacı gibi tabiat parkları ile Azdavay Kartdağı, Ilgazdağı, Taşköprü Elekdağ ve Tosya Gavurdağı yaban hayatı geliştirme sahaları (YHGS), il genelinde doğal yaşamın korunmasında temel rol oynamaktadır (TOB, 2019). Bu alanlar hem ekolojik işlevsellik hem de yerel toplumların doğayla kurduğu sosyo-kültürel ilişki bakımından sürdürülebilir koruma için kritik öneme sahiptir (Eagles ve ark., 2002; Reed, 2008; Ayan ve ark., 2009).

1.1. Raporun Amacı

Bu raporun temel amacı, Kastamonu ili sınırları içerisinde yer alan tüm korunan alanların kapsamlı bir envanterini oluşturmayı; söz konusu alanların mevcut durumlarını, karşı karşıya oldukları tehdit ve sorunları, yönetim statülerini ve potansiyel gelişim olanaklarını sistematik bir biçimde ortaya koymayı amaçlamaktadır. Çalışma, korunan alanların ekosistem temelli yönetim yaklaşımları çerçevesinde bütüncül olarak değerlendirilmesini hedeflemekte olup, alanlara ilişkin mekânsal, yönetsel ve ekolojik bileşenlerin birlikte ele alınmasını öngörmektedir. Bunun yanı sıra rapor ile, Kastamonu ili özelinde doğa koruma planlaması süreçlerine, ekoturizm uygulamalarına, yerel kalkınma stratejilerine ve sürdürülebilir yönetişim mekanizmalarının geliştirilmesine bilimsel bir temel sağlaması amaçlanmaktadır.

1.2. Raporun Kapsamı

Çalışma, Kastamonu ili sınırları içerisinde yer alan tüm korunan alan kategorilerini kapsamaktadır. Bu alanlar, 2873 sayılı Millî Parklar Kanunu, 6831 sayılı Orman Kanunu, 4915 sayılı Kara Avcılığı Kanunu, 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu ve Sulak Alanların Korunması Yönetmeliği uyarınca ilan edilmiş resmî statüleri içermektedir (TOB, 2022). Ancak gen koruma alanları, tohum bahçeleri gibi daha çok kurumsal çalışmaların ilgi odağı olan alanlar ve sit alanları kapsam dışı tutulmuştur.

1.3. Yöntem

Kastamonu ili sınırları içerisinde yer alan korunan alanların bütüncül bir yaklaşımla değerlendirilmesini amaçlayan rapor çalışması, nitel bulguların nicel verilerle desteklendiği çok aşamalı bir araştırma çerçevesinde yürütülmüştür. Bu süreçte, literatür taraması, uzman görüşlerinin alınması, kurumsal raporların incelenmesi ile raporun yazım ve sentez aşamalarından oluşmaktadır. Çalışmanın ilk aşamasında, korunan alan yönetimi, ekosistem temelli planlama, biyolojik çeşitliliğin korunması ve sürdürülebilirliği konularında ulusal ve uluslararası literatür taranması yapılmıştır. Bu kapsamda; hakemli bilimsel ulusal ve uluslararası makaleler, lisansüstü tezler (yüksek lisans ve doktora), bilimsel raporlar ve tamamlanmış araştırma projeleri (TÜBİTAK, Avrupa Birliği, kalkınma ajansları vb.) incelenmiştir. Literatür taraması, çalışmanın kavramsal çerçevesinin oluşturulması ve değerlendirme kriterlerinin belirlenmesi açısından temel bir referans kaynağı olarak kullanılmıştır. Ayrıca, Doğa Koruma ve Millî Parklar Genel Müdürlüğü (DKMP), Orman Genel Müdürlüğü (OGM), Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği

Bakanlığı (ÇŞİİDB) ve Kastamonu Üniversitesi vb. resmi kuruluşlardan ve bilimsel kaynaklardan elde edilen veriler, raporlar, yönetim planları ve istatistiksel veriler ile ikincil veri kaynaklarından yararlanılmıştır. Bunların yanında, korunan alanların yasal statülerini ve yönetim süreçlerini belirleyen ulusal mevzuat ve uluslararası sözleşmeler değerlendirilerek yönetsel durum analiz edilmiştir. Korunan alanların günümüz koşullarındaki mevcut durumları, baskı ve tehditler, yönetim etkinlikleri ve geleceğe yönelik potansiyelleri tematik başlıklar altında sınıflandırılmıştır. Bu aşamada, alanlar arası benzerlikler ve farklılıklar karşılaştırmalı olarak ele alınmıştır. Araştırma bulguları sistematik bir rapor formatında sunulmuştur. Son aşamada, elde edilen sonuçlar doğrultusunda korunan alanların sürdürülebilir yönetimine yönelik öneriler geliştirilmiş ve politika yapıcılar ile uygulayıcılar için yol gösterici bir çerçeve oluşturulmuştur.

2. Hukuki ve Kurumsal Çerçeve

Türkiye'de korunan alanların ilanı, yönetimi, planlanması ve izlenmesi; tarihsel olarak farklı yasaların bir araya gelmesiyle oluşmuş çok katmanlı bir hukuki çerçeveye dayanmaktadır. Bu çerçeve, başta 2873 sayılı Millî Parklar Kanunu olmak üzere 6831 sayılı Orman Kanunu, 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu ile Korunan Alanların Tespit, Tescil ve Onayına İlişkin Usul ve Esaslara Dair Yönetmelik gibi temel düzenlemeleri; ayrıca planlama, kullanım, koruma gibi yan mevzuatları içermektedir (DKMP, 2023a; RG, 1956).

2.1. Korunan Alanlarla İlgili Temel Mevzuatlar

Türkiye'de korunan alan yönetimine ilişkin yasal altyapı, farklı dönemlerde çıkarılmış bir dizi temel kanun ve yönetmelikten oluşmaktadır. Bu mevzuatlar, korunan alanların tanımı, tescili, yönetim planlaması, izin süreçleri ve kurumlararası yetki paylaşımını düzenleyerek ulusal koruma sisteminin bütünlüğünü sağlar. Aşağıda Türkiye'de koruma rejiminin temelini oluşturan düzenlemeler, kabul tarihleri ve Resmî Gazete bilgileriyle birlikte ayrıntılı biçimde sunulmaktadır.

2.1.1. 2873 Sayılı Millî Parklar Kanunu

Korunan alan sisteminin çekirdeğini oluşturan 2873 sayılı Millî Parklar Kanunu (Kabul: 09.08.1983 — RG: 11.08.1983 / 18132), 1983 yılında kabul edilerek Resmî Gazete'de yayımlanmış ve millî park, tabiat parkı, tabiat anıtı ve tabiatı koruma alanı gibi statüleri hukuken tanımlamıştır (RG, 1983a). Kanun; koruma–kullanma dengesi, uzun devreli gelişme planlarının (UDGP) hazırlanması, rekreasyonel kullanım ilkeleri, ziyaretçi yönetimi ve faaliyet izin süreçlerini ayrıntılı olarak düzenlemektedir. Bu açıdan Türkiye'de ekosistem temelli korunan alan yönetiminin en kapsamlı özel kanunudur (DKMP, 2023b).

2.1.2. 6831 Sayılı Orman Kanunu

Türkiye'de orman kaynaklarının korunması ve sürdürülebilir yönetimini düzenleyen temel yasa olan 6831 sayılı Orman Kanunu (Kabul: 31.08.1956 — RG: 08.09.1956 / 9402), 1956 tarihli olup hâlen geçerliliğini korumaktadır (RG, 1956). Kanun; ormanların hukuki statüsünü, amenajman planlarının hazırlanma esaslarını, muhafaza ormanları, gen koruma ormanları, tohum meşcereleri ve tohum bahçeleri gibi özel statülü birimlerin tanımlanmasını içermektedir. Bu düzenlemeler, orman ekosistemlerinin biyolojik çeşitliliğini korumayı ve sürdürülebilir işletmecilik ilkelerini güvence altına almayı amaçlar (OGM, 2023).

2.1.3. 4915 Sayılı Kara Avcılığı Kanunu

4915 sayılı Kara Avcılığı Kanunu (Kabul: 01.07.2003 — RG: 11.07.2003 / 25165), av ve yaban hayatının korunması, avlanmanın sürdürülebilir ilkeler doğrultusunda düzenlenmesi ve korunan türlerin güvence altına alınmasını sağlamaktadır (RG, 2003). Kanun; koruma altındaki tür listeleri, Yaban Hayatı Geliştirme Sahaları'nın (YHGS) tanımı, av yasakları ve izin süreçleri ile habitat koruma yükümlülüklerini kapsamaktadır. Böylece Türkiye'de fauna temelli korunan alanların hukukî dayanaklarını oluşturur.

2.1.4. 2863 Sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu

Doğal ve kültürel mirasın korunmasına ilişkin en kapsamlı yasal metin olan 2863 sayılı Kanun (Kabul: 21.07.1983 — RG: 23.07.1983 / 18113), doğal sit alanlarının tescili, derecelendirilmesi, koruma amaçlı imar planlarının hazırlanması ve koruma kurullarının

yetkilerini düzenlemektedir (RG, 1983b). Kanun; doğal sitlerin 1., 2. ve 3. derece olarak sınıflandırılması, müdahale koşulları, kullanım sınırları ve izin süreçlerini açıkça belirleyerek korunan alan yönetiminde kritik rol oynar.

2.1.5. 1380 Sayılı Su Ürünleri Kanunu

1380 sayılı Su Ürünleri Kanunu (Kabul: 22.03.1971- RG: 04.04.1971 / 13799); iç sular ve denizlerde su ürünlerinin korunması, üretimi ve sürdürülebilir kullanımı için çıkarılmış temel bir kanundur (RG, 1971). Kanun; üreme alanlarının korunması, av yasakları, av araçları ve zamanları, denetim ve yaptırımlar ile sucul ekosistemlerin sürdürülebilirliğini sağlamaya yönelik hükümler içerir. Bu yönüyle su ekosistemleri içindeki korunan alanların işleyişine doğrudan etki eder.

2.1.6. 2872 Sayılı Çevre Kanunu

Çevresel koruma politikalarının üst çerçevesini oluşturan 2872 sayılı Çevre Kanunu (Kabul: 09.08.1983 - RG: 11.08.1983 / 18132), hava–su–toprak kalitesinin korunması, çevresel kirlenmenin önlenmesi, ÇED süreci ve hassas alanların korunmasına yönelik temel ilkeleri belirler (RG, 1983c). Doğrudan korunan alan ilan etmese de tüm koruma kararlarının uygulanabilirliğini etkileyerek kritik bir tamamlayıcı rol oynar.

2.1.7. Sulak Alanların Korunması Yönetmeliği

Türkiye'nin taraf olduğu Ramsar Sözleşmesi doğrultusunda hazırlanan Sulak Alanların Korunması Yönetmeliği (İlk Kabul: 17.05.2005 - RG: 17.05.2005 / 25791), sulak alan tanımlarını, zonlamayı (mutlak koruma–tampon–kontrollü kullanım), yönetim planlarının hazırlanmasını, izin süreçlerini ve izleme yükümlülüklerini düzenler (RG, 2005a). Türkiye'de Ramsar alanları, ulusal ve yerel öneme haiz sulak alanların korunmasında başvurulan temel yönetmeliktir.

2.1.8. Diğer Tamamlayıcı Mevzuatlar

Türkiye'de korunan alan yönetimini dolaylı olarak etkileyen başka kanun ve sözleşmeler de bulunmaktadır:

- 5403 Sayılı Toprak Koruma ve Arazi Kullanımı Kanunu (2005) - Tarım dışı amaçlı arazi kullanımında doğal sit, sulak alan ve kıyı ekosistemlerini etkileyen hükümler (RG, 2005b).
- 5199 Sayılı Hayvanları Koruma Kanunu (2004) - Yaban hayatının korunmasına yönelik cezai ve idari hükümler (RG, 2004).
- 4342 Sayılı Mera Kanunu (1998) - Mera ekosistemlerinin sürdürülebilirliği (RG, 1998).
- Karadeniz'de Biyolojik ve Peyzaj Çeşitliliğinin Korunması Protokolü Sözleşmesi (2004) (DKMP, t.y.-a).
- Biyogüvenlik Cartagena Protokolü (2003) - modern biyoteknolojiden kaynaklanan değiştirilmiş canlı organizmaların (GDO) bir ülkeden diğerine hareketlerini düzenler (DKMP, t.y.-d).
- Avrupa Peyzaj Sözleşmesi (2001), Peyzajın korunmasını, yönetimini ve planlamasını geliştirmek ve peyzaj konuları hakkında Avrupa`da iş birliğini organize etmek maçıyla düzenlemeler sunar (TOB, t.y.-a).
- Çölleşmeyle Mücadele Sözleşmesi (CCD) (1998) (TOB, t.y.-b).
- Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi (1996) (RG, 1996).

- Nesli Tehlike Altında Olan Yabani Hayvan ve Bitki Türlerinin Uluslararası Ticaretine İlişkin Sözleşme (CITES) (1996). Yabani hayvan ve bitki türlerinin ticaretine ilişkin düzenlemeler sunar (TOB, t.y.-c).
- Ramsar Sözleşmesi Uluslararası Öneme Sahip Sulak Alanlar Sözleşmesi (Özellikle Su Kuşları Yaşama Ortamları) - Türkiye taraf: 1994 (RG, 1994).
- Karadeniz'in Kirliliğe Karşı Korunması (Bükreş) (1994).
- 3621 Sayılı Kıyı Kanunu (1990) - Kıyı alanlarının korunması, yapılaşma sınırları (RG, 1990).
- Özel Koruma Alanları ve Akdeniz'de Biyoçeşitlilik Protokolü Sözleşmesi (1988) (KTB, t.y.-b).
- Bern Sözleşmesi- Avrupa yaban hayatı ve habitat koruması (RG, 1984).
- Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının Korunmasına ilişkin Sözleşme (1983) (KTB, t.y.-c).
- Akdeniz'in Kirliliğe Karşı Korunması (Barselona) (1981) (KTB, t.y.-d).

Bu düzenlemeler, korunan alanların kuruluş ve yönetim süreçlerine dolaylı fakat önemli katkı sağlar.

2.2. Kurumsal Yapı ve Yetki Paylaşımı

Türkiye'de korunan alan yönetimi; merkezi kamu kurumları, yerel idareler, üniversiteler, araştırma enstitüleri ve sivil toplum kuruluşlarını kapsayan çok aktörlü bir yönetişim yapısına sahiptir. Bu yapı, farklı kanunlarla (2873, 6831, 2863, 2872 vb.) ve uluslararası sözleşmelerle (Ramsar, Bern vd.) tanımlanmış görev ve sorumluluklar çerçevesinde işlemektedir (Özüdoğru, 2015; Yinanç & Sönmez, 2022). Aşağıdaki alt başlıklar, bu kurumsal yapıyı sistematik biçimde açıklamaktadır.

2.2.1. Merkezî Kurumlar

Doğa Koruma ve Millî Parklar Genel Müdürlüğü (DKMP): 2873 sayılı Millî Parklar Kanunu kapsamında millî park, tabiat parkı, tabiat anıtı ve tabiatı koruma alanlarının ilanı, yönetimi ve uzun devreli gelişme planlarının (UDGP) hazırlanmasından sorumludur. Ayrıca 4915 sayılı Kara Avcılığı Kanunu uyarınca yaban hayatı geliştirme sahalarının belirlenmesi ve yönetimi DKMP'nin görev alanındadır. DKMP aynı zamanda Bern Sözleşmesi, CITES ve Ramsar Sözleşmesi gibi uluslararası koruma anlaşmalarının Türkiye'deki ulusal odak noktasıdır (DKMP, t.y.-b). Son yıllarda kurumun tür eylem planları, tür izleme çalışmaları ve biyolojik çeşitlilik projeleri aracılığıyla tür ve habitat koruma kapasitesini artırdığı görülmektedir (DKMP, t.y.-c).

Orman Genel Müdürlüğü (OGM): 6831 sayılı Orman Kanunu kapsamında orman ekosistemlerinin korunması, geliştirilmesi ve sürdürülebilir işletilmesinden sorumludur. Görevleri arasında; amenajman planlarının hazırlanması, muhafaza ormanları, gen koruma ormanları, tohum meşcereleri ve tohum bahçeleri gibi özel statülerin tesis edilmesi, orman içi biyolojik çeşitliliğin takibi ve orman yangınlarıyla mücadele yer almaktadır (OGM, 2023).

Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı (ÇŞİDB): Bakanlık; 2863 sayılı Kanun ve Çevre Kanunu kapsamında doğal sit alanlarının tespit–tescil süreçleri, çevresel etki değerlendirme (ÇED) uygulamaları, sulak alan yönetim kararları ve çevresel izleme faaliyetlerinden sorumludur (RG, 1983c). Doğal sit alanlarının 1., 2. ve 3. derece sınıflandırılması, yapılaşma kısıtları, koruma amaçlı imar planlarının hazırlanması Bakanlık koordinasyonunda yürütülür (RG, 2012a). OECD (2022), Türkiye'de doğal miras yönetiminde

plan–uygulama bütünlüğünün güçlendirilmesi gerektiğini vurgulamaktadır (OECD, 2022). 644 sayılı Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nın Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin Madde 13/A maddesi 1. fıkrasının b bendine göre "Tabiat Varlıkları ve Doğal Sit Alanları ile özel çevre koruma bölgelerinin tespit, tescil, onay, değişiklik ve ilanına dair usul ve esasları belirlemek ve bu alanların sınırlarını tespit ve tescil etmek, yönetmek ve yönetilmesini sağlamak" Tabiat Varlıklarını Koruma Genel Müdürlüğü'nün görevidir. Bu kapsamda tabiat varlığı olan anıt ağaçların tespit, tescil ve ilan süreçlerini yürütme görevi Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Tabiat Varlıklarını Koruma Genel Müdürlüğü'ne verilmiştir (RG, 2011).

Kültür ve Turizm Bakanlığı – Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulları: Kurullar, 2863 sayılı Kanun kapsamında doğal ve kültürel sit alanlarının tespit, tescil, derecelendirme, koruma amaçlı imar planlarını onaylama ve denetim süreçlerini yürütmektedir (RG, 1983b; RG, 2012b). Türkiye'de özellikle kıyı bölgeleri, jeolojik miras alanları, mağaralar, fosil yatakları ve anıt ağaçların bir bölümü bu statü altında korunmaktadır (Özcan & Tarakcıo, 2021).

2.2.2. Yerel Kurumlar

İl Özel İdareleri ve Belediyeler: 5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu ve 5393 sayılı Belediye Kanunu kapsamında rekreasyon alanları, mesire yerleri, yerel peyzaj düzenlemeleri, altyapı hizmetleri ve imar planlarına ilişkin yerel uygulamalardan sorumludur. Bu kurumlar, korunan alanlara komşu bölgelerde gerçekleştirilen altyapı ve planlama faaliyetlerinin çevresel etkilerinin yönetilmesinde önemli bir role sahiptir (RG, 2005c; RG, 2005d).

Üniversiteler: Üniversiteler, flora–fauna envanterleri, habitat izleme, Coğrafi Bilgi sistemi (CBS) modellemeleri, ziyaretçi yönetimi araştırmaları ve biyolojik çeşitlilik vb. çalışmalarında kritik bilimsel destek sağlar. Bilimsel çalışmalar literatür de üniversitelerin uzun dönemli izleme, ziyaretçi araştırmaları ve korunan alan profesyonellerinin eğitimi yoluyla korunan alan yönetiminde giderek daha önemli roller üstlendiğini vurgulamaktadır (Taff ve ark., 2015).

Bölgenin doğal kaynak tabanlı potansiyelinin ortaya konulmasına yönelik gerçekleştirilen akademik çalışmalarda, özellikle Kastamonu ve çevresinde görev yapan akademisyenlerin belirgin ve kayda değer bir katkı sunduğu görülmektedir. Bu durum, üniversitenin bölgesel ölçekte bilgi üretimi ve uzmanlaşma kapasitesini açık biçimde ortaya koymaktadır. Nitekim Kastamonu Üniversitesi, Yükseköğretim Kurulu tarafından yürütülen "Bölgesel Kalkınma Odaklı Misyon Farklılaşması ve İhtisaslaşması" programı kapsamında "Ormancılık ve Tabiat Turizmi" alanında bölgesel kalkınma odaklı üniversite olarak belirlenmiş olup, söz konusu alanda ihtisaslaşan tek üniversite konumundadır (Kastamonu Üniversitesi, 2024).

Sivil Toplum Kuruluşları: STK'lar (TEMA, Doğa Derneği, WWF-Türkiye vb.), ekolojik izleme, çevre eğitimi, ekosistem restorasyonu, gönüllü tabanlı veri toplama ve yerel paydaş katılımının artırılması gibi alanlarda korunan alan yönetimine önemli katkılar sunmaktadır. Türkiye'de çevre yönetişimi üzerine yapılan çalışmalar, STK'ların biyolojik çeşitlilik koruma politikalarının geliştirilmesi ve uygulanması süreçlerinde giderek daha görünür ve etkili aktörler hâline geldiğini göstermektedir (Eken ve ark., 2006; Yıldırım & Ayna, 2018). Uluslararası literatür de benzer şekilde, sivil toplum kuruluşlarının korunan alan ağlarının planlanması, işletilmesi ve yerel paydaşlarla kamu kurumları arasında köprü kuran aracı kurumlar olarak kritik roller üstlendiğini ortaya koymaktadır (White ve ark., 2022).

Aşağıdaki Tablo 1'de, korunan alan yönetiminde görev alan başlıca kurumları, yasal dayanaklarını ve Kastamonu bağlamındaki uygulama alanlarını özetlemektedir.

Tablo 1. Kastamonu ili korunan alan yönetiminde görev alan başlıca kurumlar ve sorumluluk alanları

Kurum / Kuruluş	Yasal Dayanak	Görev ve Sorumluluklar	Kastamonu Örneği
DKMP	2873	Millî park, tabiat parkı, tabiat anıtı, YHGS yönetimi; Uzun Devreli Gelişim Planı (UDGP) hazırlığı; izleme	Küre Dağları Millî Parkı, Ilgaz Dağı Millî Parkı, İstiklâl Yolu Tarihi Milli Parkı, 4 YHGS, 7 tabiat parkı
OGM	6831	Orman amenajmanı; gen koruma ormanı, tohum bahçesi; muhafaza ormanı	Bostan Gen Koruma Ormanı, Seydiler Tohum Meşceresi, ayrıca geniş ormanlık alanlarda amenajman sorumluluğu
ÇŞİDB İl Müdürlüğü	2872 / Sulak Alan Yön.	ÇED; sulak alan komisyonları, doğal sit envanteri	Abana–Bozkurt Kıyı Kuşağı, Tosya Ovası Sulak Alanı, kıyı sit alanları
Kültür Varlıklarını Koruma Kurulu	2863	Doğal/kültürel sit tespiti–tescil; koruma amaçlı imar planı onayı	Valla Kanyonu, Horma Kanyonu, Ilgarini Mağarası, anıt ağaçlar
Belediyeler / İl Özel İdaresi	5393 / 5302	İmar, altyapı, rekreasyon–mesire alanı yönetimi	Cide, Pınarbaşı, Azdavay'daki turizm projeleri; mesire alanları
Kastamonu Üniversitesi	2547	Araştırma, envanter, izleme, CBS analizi, ziyaretçi yönetimi çalışmaları	Küre–Ilgaz izleme projeleri; peyzaj & CBS analizleri; tür izleme
STK'lar	Dernekler Kanunu	Eğitim, farkındalık, gönüllü izleme, restorasyon projeleri	Ekosistem eğitim programları; izleme çalışmaları
AFAD / İl Kriz Yönetimi	5902	Afet risklerinin izlenmesi; heyelan–sel riski olan korunan alanlarda koordinasyon	Küre Dağları & Cide–Şenpazar heyelan sahaları
DSİ 23. Bölge Müdürlüğü	6200	Su kaynakları yönetimi; baraj–dere yatakları; taşkın planları	Karaçomak Barajı, Zarbana Çayı çevresi ekosistem yönetimi
Tarım ve Orman İl Müdürlüğü	5996 & 1380	Su ürünleri, kırsal kalkınma, avcılık ve mera yönetimi	Tosya Ovası balıkçılık & su ürünleri izleme; mera tespitleri

Not: AFAD, DSİ, Tarım-Orman İl Md. korunan alan yönetiminde doğrudan mevzuat sahibi olmasalar da Kastamonu çevresindeki ekolojik–hidrolojik süreçler açısından kritik tamamlayıcı kurumlardır.

Kastamonu özelinde, geniş orman varlığı, farklı korunan alan statüleri (millî park, tabiat parkı, YHGS, doğal sit, sulak alan) ve dağlık–kanyon ağırlıklı ekosistem yapısı nedeniyle kurumlar arası eşgüdüm kritik bir önem taşımaktadır. Bu nedenle etkili koruma yönetimi için standardize edilmiş veri paylaşımı, ortak izleme programları, uzun dönemli habitat izleme,

paydaş katılımının güçlendirilmesi ve bütünleşik planlama mekanizmaları (Lockwood, 2010; Hilty ve ark., 2020; Duran, 2024) gibi temel gereklilikler yerine getirilmelidir.

3. Kastamonu İlinin Genel Coğrafik Yapısı

Bu bölümde Kastamonu ilinin coğrafi konumu, fiziksel yapısı, iklim ve hidrolojik özellikleri, biyolojik çeşitliliği ve başlıca doğa alanları bütüncül bir çerçevede ele alınmaktadır.

3.1. Coğrafi Konum, Sınırlar ve Korunan Alan Ağı

Kastamonu ili, Türkiye'nin kuzeyinde Batı Karadeniz Bölümü'nde yer almakta olup kuzeyde Karadeniz kıyıları, güneyde Çankırı, doğuda Sinop ve güneybatıda Karabük illeriyle çevrilidir. Bitki coğrafyası bakımından Avrupa–Sibirya fitocoğrafik bölgesinde ve bitki taksonlarının yayılış alanlarını gösteren grid sistemine göre A4 karesi içerisinde bulunmaktadır. İl sınırları 41°21' kuzey enlemi ve 33°46' doğu boylamları arasında yer almakta, deniz seviyesinden ortalama 775–780 m yükseklikte ve 13.108,1 km² yüzölçümüne sahiptir. Bu alan, Türkiye yüzölçümünün yaklaşık %1,7'sine karşılık gelmektedir (TÜİK, 2023; ÇŞİDB, 2024)

Coğrafi konumu itibarıyla Kastamonu, Karadeniz kıyı kuşağından başlayarak Ilgaz Dağı silsilesine kadar uzanan geniş bir topoğrafik ve ekolojik geçiş kuşağını kapsamaktadır. Bu konum, ili Karadeniz ve İç Anadolu biyocoğrafik bölgeleri arasında ekolojik bir köprü hâline getirmekte hem iklim hem de habitat tipleri açısından belirgin bir geçiş ve çeşitlilik sağlamaktadır (Bat ve ark., 2011; OGM, 2022; ÇŞİDB, 2024). İl, kuzeyde nemli Karadeniz iklimi, güneyde ise karasal iklim etkileri altında bulunmakta; bu durum bitki örtüsü ve fauna çeşitliliğinde belirgin bir heterojenlik yaratmaktadır (MGM, 2023).

Kastamonu'nun korunan alan ağı, il yüzölçümünün yaklaşık %24'ünü kapsamaktadır. Bu oran, Türkiye ortalamasının (%9,6) oldukça üzerindedir. İlde 3 millî park, 7 tabiat parkı, 4 yaban hayatı geliştirme sahası, 2 gen koruma ormanı, çok sayıda doğal sit alanı ve yüzün üzerinde tescilli veya tescil edilmesi önerilen anıt ağaç bulunmaktadır (OGM, 2022; DKMP, 2023b; Şen & Buğday, 2015). Ekolojik açıdan bu alanlar, özellikle Küre Dağları-Ilgaz Dağı-Bozkurt kıyı kuşağı ekseninde yoğunlaşmakta; bu eksen Batı Karadeniz'de orman ekosistemlerinin sürekliliğini sağlayan temel ekolojik omurgayı oluşturmaktadır (DKMP, 2019, Kastamonu Valiliği, 2024).

3.2. Fiziksel Coğrafya

Fiziksel coğrafya; topografya, jeoloji, toprak yapısı ve havza özellikleriyle birlikte korunan alanların konumunu, ekolojik taşıma kapasitesini ve tehdit baskılarını doğrudan şekillendirmektedir. Bu nedenle Kastamonu'nun korunan alan sistemini anlamak için ilin temel fiziki özelliklerinin ortaya konması önem taşımaktadır.

3.2.1. Topografya ve Jeomorfolojik Özellikler

Kastamonu ili genel olarak engebeli ve dağlık bir topoğrafyaya sahiptir. Arazi kullanım dağılımına bakıldığında, il yüzölçümünün yaklaşık %70–75'inin dağlık ve ormanlık alanlardan oluştuğu, %20 civarının plato, yaklaşık %4'ünün ise ova alanlarından meydana geldiği görülmektedir. Bu yapı, hem geniş ölçekli tarım alanlarını sınırlamakta hem de orman ekosistemlerinin geniş bir yayılış kazanmasına olanak sağlamaktadır.

İlin kuzey kesiminde Batı Karadeniz Dağları uzanmakta olup, bu dağların önemli bir bölümünü oluşturan Küre Dağları il merkezinin kuzeyinde, Ilgaz Dağları ise güneyde doğu–batı doğrultusunda uzanmaktadır. Başlıca yükseltiler arasında; Ilgaz Dağı (2587 m), Küre Dağları (2019 m), Yaralıgöz Dağı (1980 m), Göynük Dağı (1770 m), Dikmen Dağı (1471 m), Kurtgirmez Dağı (1450 m), Güruh Dağı (1493 m), Ballıdağ (1400 m) ve Elek Dağı yer

almaktadır. Güney kesimde uzanan Ilgaz Dağları, ilin en yüksek ve süreklilik gösteren dağ silsilesini oluşturmakta, kuzeyde Gökırmak ve Araç Çayı vadileri, güneyde ise Devrez Çayı vadisi ile sınırlandırılmaktadır (İbret ve Aydınözü, 2013; ÇŞİDB, 2024; Kastamonu Valiliği, 2024).

Türkiye'nin Karadeniz'e doğru uzanan çıkıntısının önemli bir kısmı Kastamonu sınırları içerisinde kalmakta; ilin yaklaşık 170 km uzunluğundaki kıyı şeridi, doğuda Çatalzeytin'den başlayarak batıda Kerempe Burnu'na kadar uzanmaktadır. Kerempe Burnu çevresinde kıyı hattı belirgin bir çıkıntı oluşturarak, kıyı ekosistemlerinin morfolojik çeşitliliğini artırmaktadır.

Bu topografik çeşitlilik, korunan alanların mekânsal dağılımında belirleyici rol oynamakta; özellikle kanyonlar, dik yamaçlar ve dar vadiler hem erişilebilirlik hem de koruma önceliği açısından farklı yönetim yaklaşımlarını gerektirmektedir.

3.2.2. Jeolojik ve Karstik Yapı

Kastamonu, Paleozoik–Mezozoik dönemlere ait kalker ve dolomit formasyonlarının yaygın olduğu karstik bir yapıya sahiptir. Bu jeolojik yapı, Valla, Horma ve Çatak gibi derin kanyon sistemlerinin, Ilgarini ve Mantar mağaraları gibi mağara ağlarının ve çok sayıda dolin ve karstik depresyonun oluşumuna zemin hazırlamıştır. Karstik sistemler hem yeraltı suyu rezervleri hem de mağara içi özel mikroklima koşulları nedeniyle korunan alan planlamasında kritik öneme sahiptir. Bu bölgelerde, troglobiont (mağara faunası) türler ve nemli kaya yüzeyi florası gibi hassas habitatlar yer almakta; bu da koruma–kullanma dengesinin daha dikkatli kurulmasını gerektirmektedir (DKMP ve ark., 2009; Tanrısever ve ark., 2016; Tunoğlu, 1991; Sendir ve Keleş, 2024; Durak ve Akkiraz, 2025).

3.2.3. Toprak Özellikleri

İl genelinde başlıca toprak tiplerini kahverengi orman toprakları, kireçsiz orman toprakları ve alüvyal topraklar oluşturmaktadır. Orman örtüsü altında organik madde oranı %3,5–6 arasında değişirken, eğimli arazilerde toprak derinliği çoğu yerde sınırlıdır. Toprak erozyonu, Kastamonu il sınırları içindeki İnebolu Havzası örneğinde olduğu gibi özellikle eğimin yüksek, litolojinin ayrışmaya müsait ve bitki örtüsünün zayıf olduğu alanlarda ciddi bir risk oluşturmaktadır. Buna karşın, orman örtüsünün yoğun olduğu kesimlerde erozyon duyarlılığının belirgin biçimde azaldığı; bu durumun üst havzalarda toprak kaybını sınırlayarak akarsularla taşınan sediment miktarını düşürdüğü bilinmektedir (Dengiz ve ark., 2014; ÇEM, 2018).

3.3. İklim ve Hidrolojik Özellikler

İklim ve hidrolojik yapı hem ekosistem tiplerini hem de korunan alanların taşkın, kuraklık, yangın ve iklim değişikliği baskılarına karşı duyarlılığını belirlemektedir. Bu nedenle Kastamonu'daki iklim rejimi, yağış dağılımı ve su kaynakları, korunan alanların taşıma kapasitesi ve uyum stratejilerinin tasarımında temel girdi niteliğindedir.

3.3.1. İklim Tipi ve Genel Özellikleri

Kastamonu ili, Karadeniz iklimi ile karasal iklim arasında bir geçiş kuşağında yer almaktadır. Kuzeyde Abana, Cide ve Bozkurt gibi kıyı ilçelerinde denizel ve nemli koşullar hâkimken, güneyde Tosya, Taşköprü ve Seydiler çevresinde daha karasal özellikler belirgindir. Bu durum, il genelinde farklı mikroklimatik zonların oluşmasına yol açmaktadır. MGM (2023) uzun yıllar ortalamasına göre Kastamonu şehir merkezinde yıllık ortalama sıcaklık 10,7 °C, yıllık ortalama yağış miktarı ise 484 mm'dir. Kıyı kesimlerinde yıllık yağış 850–1000 mm'ye

kadar çıkarken, güneyde Tosya ve Devrekâni ovalarında 350-400 mm düzeyine düşmektedir. En düşük sıcaklıklar ocak ayında -12 °C'ye, en yüksek sıcaklıklar temmuz ayında 33 °C'ye kadar ulaşmaktadır. Kış mevsiminde kar örtüsü süresi il merkezinde ortalama 45-60 gün, yüksek rakımlarda ise 120 güne kadar çıkmaktadır (MGM, 2023).

3.3.2. Yağış Rejimi ve Mevsimsel Dağılım

Kastamonu'da yağışların mevsimsel dağılımı Karadeniz ikliminin tipik özelliğini yansıtır: maksimum yağış sonbahar-kış (özellikle Ekim-Aralık), minimum yağış ise yaz aylarında (Temmuz-Ağustos) görülmektedir. Küre ve Ilgaz dağları, kuzeyden gelen nemli hava kütlelerini yükselterek orografik yağış oluşumunu teşvik etmekte, bu nedenle Pınarbaşı-Azdavay-Cide hattı yıllık 1000 mm'nin üzerinde yağış alırken güneyde Tosya ve Taşköprü çevresi daha kurak dönemler yaşamaktadır (MGM, 2023).

Bu farklılıklar, nemli orman, karışık orman ve step ekosistemlerinin mekânsal dağılımını belirleyen temel iklimsel faktördür ve korunan alanlarda yangın riski, kuraklık stresi ve su rejimi açısından farklı hassasiyetler doğurmaktadır.

3.3.3. Hidrografik Ağ ve Su Kaynakları

Kastamonu'nun hidrografik ağı, kuzeyde Karadeniz'e, güney ve doğuda ise Kızılırmak ana havzasına bağlanan çok kollu bir akarsu sisteminden oluşmaktadır. İlin kuzey kesiminde yer alan Devrekâni Çayı, yüksek plato ve ormanlık alanlardan topladığı sularla Küre Dağları boyunca akarak Batı Karadeniz kıyı kesiminin önemli drenaj eksenlerinden birini oluşturmaktadır (DSİ, 2022). Güney ve doğuya doğru uzanan Gökırmak ise Ilgaz Dağı'nın kuzey yamaçlarında doğmakta, Kastamonu Merkez ve Taşköprü çevresindeki tarım alanlarını beslemekte ve yaklaşık 6.930 km²'lik yağış alanıyla Kızılırmak'ın en büyük yan kollarından biri olarak Boyabat ve Durağan üzerinden ana akarsuya karışmaktadır (ÇŞİDB, 2022a; Belkayalı ve Aydın, 2016). Kent merkezindeki Karaçomak Deresi üzerinde inşa edilen Karaçomak Barajı ise içme-kullanma suyu temini, sulama ve taşkın kontrolü işlevleriyle ilin su yönetiminde stratejik bir yapı niteliğindedir (DSİ, y.t.).

3.3.4. Sulak Alanlar

İl sınırlarında Abana–Bozkurt kıyı kuşağı, Devrekâni taşkın ovası, Tosya sulak alanı, Ağlı Göleti ve Cide kıyı lagünleri, ekolojik açıdan önemli sulak alanları oluşturmaktadır (DKMP, 2023b, ÇŞİDB, 2023b). Sazlık, kamışlık ve tatlı su bataklıklarıyla karakterize bu alanlar; su kuşları, amfibiler ve su samuru (*Lutra lutra*) gibi türler için kritik habitatlar sunmaktadır.

Her ne kadar Ramsar statüsünde tescilli bir alan bulunmasa da bu sulak alanlar "mahallî öneme sahip sulak alanlar" olarak korunmakta ve izlenmektedir (DKMP, 2023b). Sulak alanlar, karbon tutumu, taşkın kontrolü, suyun doğal arıtımı ve biyoçeşitliliğin korunması açısından Kastamonu'daki korunan alan sisteminin önemli bileşenleridir.

3.4. Biyoçeşitlilik ve Habitat Tipleri

Biyoçeşitlilik bileşenleri, korunan alanların varlık nedeni ve öncelik düzeyini belirleyen temel unsurlardır. Bu alt bölümde Kastamonu'nun orman, step, sulak alan ve dağ ekosistemleri ile endemik ve tehdit altındaki türleri özetlenmektedir.

Kastamonu, Türkiye'nin en yüksek orman örtüsüne (yaklaşık %67) sahip illerinden biridir (OGM, 2022). Bu yoğun orman varlığı, ili Batı Karadeniz biyocoğrafik bölgesi içinde biyolojik çeşitlilik açısından öncelikli alan konumuna taşımaktadır. İl sınırları içinde yaklaşık 1600 bitki türü, 43 memeli, 125 kuş, 27 sürüngen ve 11 amfibi türü kayıt altına alınmıştır

(DKMP, 2023a). Bu türlerin önemli bir bölümü Türkiye için endemik olup, bir kısmı yalnızca Batı Karadeniz'de doğal yayılış göstermektedir (Demirbaş Çağlayan, 2020).

Kastamonu, özellikle Küre Dağları – Ilgaz Dağı ekosistem hattı boyunca kuzey–güney doğrultulu bir biyolojik koridor oluşturmaktadır. Bu koridor hem bitki türlerinin genetik akışını sağlamakta hem de büyük memeliler ve kuşlar için göç ve yayılış yolu işlevi görmektedir (UNEP-WCMC, & IUCN, 2020).

3.4.1. Orman Ekosistemleri

İldeki ormanlar, iğne yapraklı, geniş yapraklı ve karışık orman tiplerinden oluşmaktadır. İğne yapraklı ormanlar, Sarıçam (*Pinus sylvestris*), karaçam (*Pinus nigra* subsp. *pallasiana*), göknar (*Abies nordmanniana* subsp. *equi-trojana*) saf ve karışık ormanlarından oluşmaktadır. Özellikle Ilgaz Dağı silsilesinde 1800 m üzerinde saf iğne yapraklı ormanlar hâkimdir. Geniş yapraklı ormanlar, Meşe türleri (*Quercus petraea, Q. robur, Q. cerris*), kayın (*Fagus orientalis*), gürgen (*Carpinus betulus, C. orientalis*), ıhlamur (*Tilia argentea*) ve kestane (*Castanea sativa*) önemli türlerdir. Karışık ormanlar, Küre Dağları ve Pınarbaşı çevresinde iğne–geniş yapraklı geçiş zonları bulunmakta, bu alanlar habitat çeşitliliğinin en yüksek olduğu orman ekosistemlerini temsil etmektedir (Yıldız & Atmış, 2019).

Kastamonu ormanları, Avrupa Orman Genetik Kaynakları Programı (EUFORGEN) kapsamında koruma öncelikli türler için genetik rezerv alanı olarak da önem taşımaktadır (OGM, 2022). Bu durum, korunan alan planlamasında genetik çeşitlilik boyutunu öne çıkarmaktadır.

3.4.2. Yalancı Maki, Step, Çayır ve Mera Ekosistemleri

İlin kıyı ve alt kotlarında yalancı maki (psödomaki) formasyonları görülmekte; burada Akdeniz ve Karadeniz kökenli türler birlikte bulunmaktadır. Defne, şimşir, kocayemiş, sandal, muşmula, ayı üzümü, akçakesme, orman gülü, laden ve böğürtlen gibi türler bu toplulukların karakter türleridir. Güneyde, özellikle Tosya ve Taşköprü ovalarında bozkır karakterli step ve yarı doğal çayır ekosistemleri hâkimdir. Bu alanlarda geven (*Astragalus* spp.), kekik (*Thymus* spp.), yavşan otu (*Artemisia* spp.), sütleğen (*Euphorbia* spp.) gibi türler yaygın olup, küçükbaş hayvancılıkla ilişkili meralar yoğun kullanım altındadır (TUİK, 2023; OSİB, 2019).

3.4.3. Sulak Alan ve Tatlı Su Ekosistemleri

Abana–Bozkurt kıyı kuşağı lagünleri, Devrekâni taşkın ovası, Tosya sulak alanı ve Ağlı Göleti, Kastamonu'nun başlıca tatlı su ve kıyı sulak alan ekosistemlerini temsil etmektedir (ÇŞİDB, 2023a). Bu alanlar su kuşları (*Anas, Ardea, Egretta* spp.), amfibiler (*Rana ridibunda, Bufo bufo*) ve bazı yırtıcı balık türleri için önemli yaşam alanları sunmakta, aynı zamanda taşkın kontrolü ve su kalitesinin korunmasında rol oynamaktadır (OSİB, 2019; DKMP, 2023a; Ertürk, 2008).

3.4.4. Endemik ve Tehdit Altındaki Türler

Kastamonu ve çevresinde çok sayıda endemik bitki taksonu belirlenmiş olup, bazı türler yalnızca Küre Dağları ve Ilgaz Dağı çevresine özgüdür (ör. *Campanula choruhensis, Centaurea kastamonuensis, Verbascum azdavayense, Silene* türleri) (Yıldız & Atmış, 2019; Demirbaş Çağlayan, 2020; Güney ve ark., 2017; Tuttu ve ark., 2019; Tunçkol ve ark., 2022; Karaköse, 2022). Yine bu bölgede ve dünya için yeni bir takson olduğu kanıtlanmış ve bu yeni tür *Polystichum asiae-minoris* Tunçkol & Li Bing Zhang, sp. nov. (Küçük Asya Kanyon Eğreltisi) adıyla bilim dünyasına kazandırılmıştır (Tunçkol ve ark. 2020). Fauna açısından bölge, boz ayı

(*Ursus arctos*), su samuru (*Lutra lutra*), kara leylek (*Ciconia nigra*) ve Anadolu sıvacısı (*Sitta krueperi*) gibi türler için önemli bir yaşam alanıdır; bu türlerin bir kısmı Bern Sözleşmesi Ek listelerinde ve IUCN kırmızı listesinde tehdit kategorilerinde yer almaktadır (DKMP, 2023a; Küçük ve ark., 2017; Evcin, 2022; Evcin ve ark., 2017; Ertürk, 2008).

Endemik ve tehdit altındaki türlerin varlığı, korunan alanların tür temelli koruma önceliklerini ve yönetim planlarındaki zonlamayı doğrudan etkilemektedir.

3.4.5. Habitat Parçalanması ve Ekolojik Koridorlar

Son yıllarda Batı Karadeniz ormanlarının özellikle yol yapımı, enerji altyapısı ve arazi kullanımındaki yayılma nedeniyle artan bir parçalanma baskısı altında olduğu çeşitli araştırmalar tarafından ortaya konmuştur. Landsat verileriyle yapılan uzun dönemli analizler, Batı Karadeniz'de orman parçalanmasının hem mekânsal çeşitliliği azalttığını hem de orman bloklarının sürekliliğini zayıflattığını göstermektedir (Çoban ve Koç, 2007; Ertürk, 2024; Karameşe; 2024; Kayacı, 2023). Bölgedeki orman yollarının peyzaj desenini önemli ölçüde değiştirdiği ve habitat bütünlüğünü bozduğu da ayrıca belirlenmiştir (Eker ve ark., 2010). Kuzey Türkiye genelinde yapılan bir diğer çalışma, bu parçalanmanın büyük memeliler için habitat yamaları arasındaki bağlantıyı azalttığını ve olası izolasyon risklerini artırdığını ortaya koyarak bölgesel ölçekte ekolojik koridorların korunması gerektiğini vurgulamaktadır (Altunel ve ark., 2021; Aksu, 2025; Koç, 2024; Ugış, 2023; Soyumert, 2010; Soyumert, 2020).

4. Kastamonu İli Korunan Alan Envanteri

Kastamonu ili, sahip olduğu zengin biyolojik çeşitlilik, özgün coğrafi yapılar ve köklü kültürel mirasıyla Türkiye'nin en önemli korunan alan yoğunluklarından birine ev sahipliği yapmaktadır. Dünyaca tanınan millî parklardan yüzlerce yıllık anıt ağaçlara, karstik mağara sistemlerinden kıyı lagünlerine kadar uzanan geniş bir koruma yelpazesi, ilin doğal ve kültürel varlıklarının çeşitliliğini ortaya koymaktadır. Bu kapsamda Kastamonu'daki korunan alanlar aşağıda sistematik olarak sunulmakta; ilin ekolojik, rekreasyonel ve kültürel önemi çerçevesinde bütüncül bir değerlendirme yapılmaktadır.

4.1. Milli Parklar

Kastamonu ili, sahip olduğu doğal zenginliklerin yanı sıra tarihî ve millî değerleriyle Türkiye'nin en önemli korunan alan merkezlerinden biridir. Millî parklar, yalnızca ekosistemlerin korunması açısından değil, aynı zamanda bölgenin tarihsel hafızasının, kültürel peyzajının ve toplumsal kimliğinin yaşatılması bakımından da stratejik öneme sahiptir. Kastamonu'daki millî parklar; yüz binlerce yıllık karstik oluşumlara sahip kanyon sistemlerinden, geniş ve iğne yapraklı orman topluluklarına, yüksek dağ ekosistemlerinden Kurtuluş Savaşı'nın simgesel güzergâhlarına kadar uzanan çok katmanlı bir doğal ve kültürel mirası barındırmaktadır.

Bu doğrultuda, Kastamonu'da bulunan millî parklara ait liste Tablo 2'de özetlenmiştir.

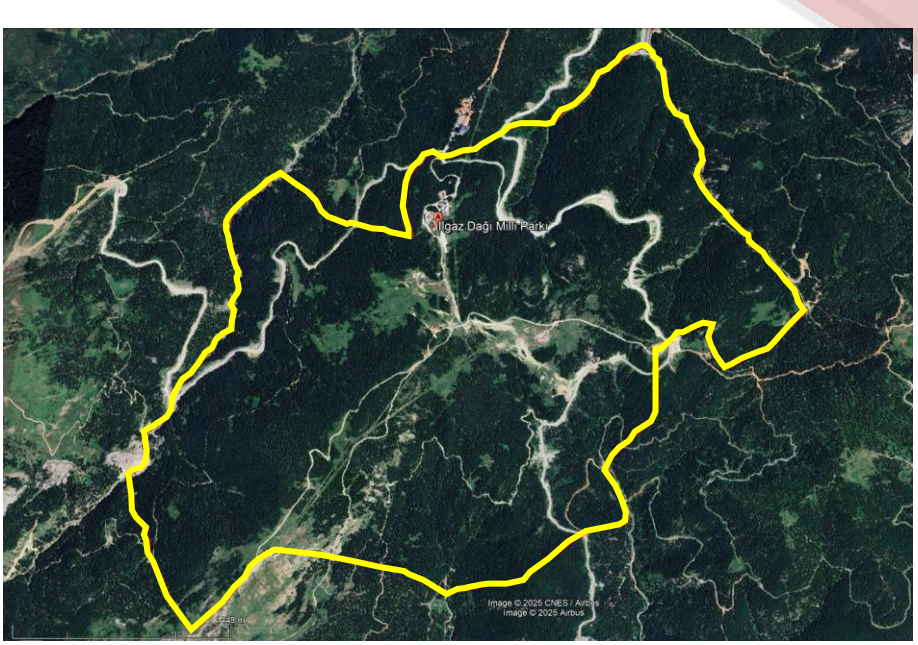
Tablo 2. Kastamonu İlinde bulunan milli parklar (TOB, 2025)

Niteliği	Adı	İlan yılı	Alanı (ha)
Milli Park	Ilgaz Dağı Milli Parkı	01.06.1976	1117,70
	Küre Dağları Milli Parkı	06.07.2000	37753,38
	İstiklal Yolu Tarihi Milli Parkı	01.11.2018	235,70

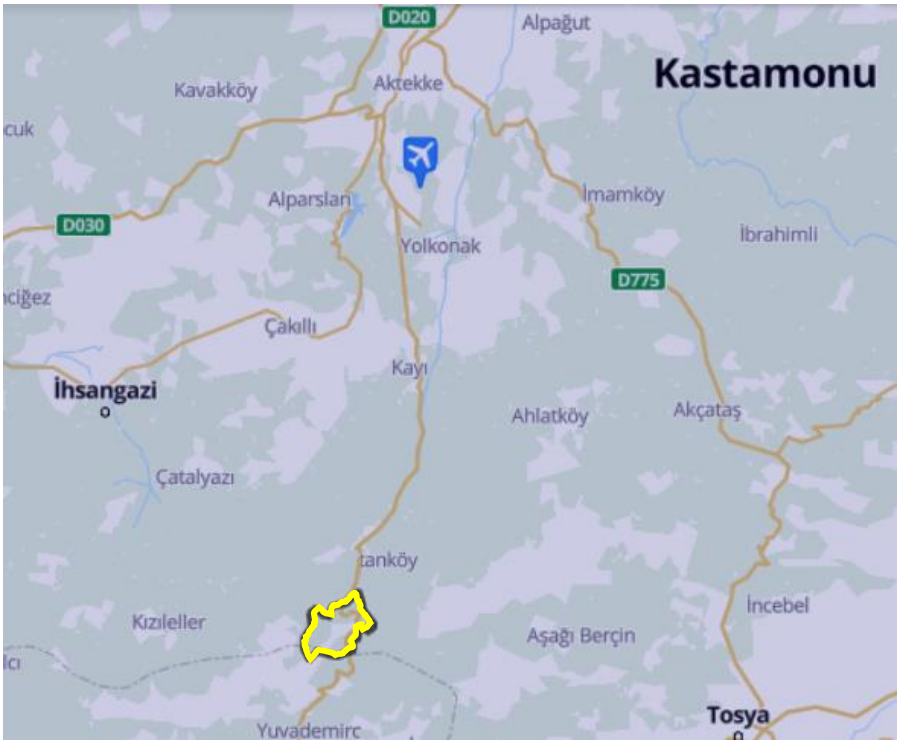
4.1.1. Ilgaz Dağı Milli Parkı

Ilgaz Dağı Millî Parkı (Şekil 1 ve 2), Kastamonu ve Çankırı illerinin sınırları içerisinde yer alan ve 2 Haziran 1976 tarihinde millî park olarak ilan edilen önemli bir doğal miras alanıdır (RG, 2016; DKMP, 2023a; Tarım ve Orman Dergisi, 2024). Yaklaşık 1.100 hektarlık bir yüzölçümüne sahip olan parkın %63'ü Kastamonu, geri kalan kısmı ise Çankırı sınırlarında yer almaktadır. Alanın 2016 yılında Kültür ve Turizm Koruma ve Gelişim Bölgesi (KTKGB) olarak ilan edilmesi, Ilgaz Dağı'nın sahip olduğu doğal ve kültürel değerlerin ulusal ölçekte görünürlüğünü ve korunmasına yönelik politik önemini artırmıştır (TOB, 2025).

Parkın topoğrafyası yüksek dağ sıraları, derin vadiler, farklı bakı özellikleri ve yükselti değişimleri nedeniyle oldukça çeşitlidir. Bu çeşitlilik, Ilgaz Dağı'nda belirgin bir mikroiklim zonlaşmasının oluşmasına ve çok sayıda habitat tipinin bir arada bulunmasına olanak sağlamaktadır. Bölgenin jeolojik yapısını ağırlıklı olarak serpantin, şist ve volkanik kayaçlar oluşturmakta; bu durum hem toprak oluşum süreçlerini hem de bitki örtüsünün dağılımını etkilemektedir (RG, 2016). Meteoroloji Genel Müdürlüğü verilerine göre Ilgaz çevresinde uzun yıllar ortalama sıcaklık 9,7–10 °C olup, kış aylarında oluşan uzun süreli kar örtüsü yüksek dağ ekosistemlerinin sürdürülebilirliği açısından önemli bir rol oynamaktadır (MGM, 2023).

Şekil 1. Ilgaz Dağı Milli Parkı (TOB, 2025).

Şekil 2. Ilgaz Dağı Milli Parkı'nın konumu (TOB, 2025).

Floristik açıdan Ilgaz Dağı, Avrupa–Sibirya flora bölgesinin Öksin alt kuşağı içinde yer almakta olup Batı Karadeniz'in en zengin bitki topluluklarından birini barındırmaktadır. Millî park ve yakın çevresinde yürütülen floristik envantere göre alan genelinde 213 familya, 632 cins ve 53'ü endemik olmak üzere 945 takson belirlenmiştir. Millî parkın kendi sınırları içinde ise 62 familya, 260 cinse ait 390 tür tespit edilmiş olup, bu türlerden 44'ü endemik, 20'si koruma statüsüne sahip türlerdir. Alt ve orta yükselti kuşaklarında sarıçam (*Pinus sylvestris*), karaçam (*Pinus nigra),* Uludağ göknarı (*Abies nordmanniana* subsp*. bornmuelleriana*) ve doğu kayını (*Fagus orientalis*) hâkimdir. Yüksek kesimlerde geniş alanları kaplayan alpin çayırları, bitki

çeşitliliğine önemli katkı sağlamakta ve ekolojik zonlaşmayı belirginleştirmektedir. Bu floristik zenginlik, Ilgaz Dağı'nı hem millî park ölçeğinde hem de bölgesel ölçekte biyolojik çeşitlilik açısından kritik bir merkez konumuna getirmektedir (Mentes, 2001; Öner, 2001; Gümüş, 2002; Tekdemir, 2003; Uzunoğlu, 2004; Pehlivan, 2007; Topaçoğlu, 2007; Şimşek ve ark., 2010; TOB, 2025; Sıcak, 2022; Alyamani, 2020; Tekşen, 2024).

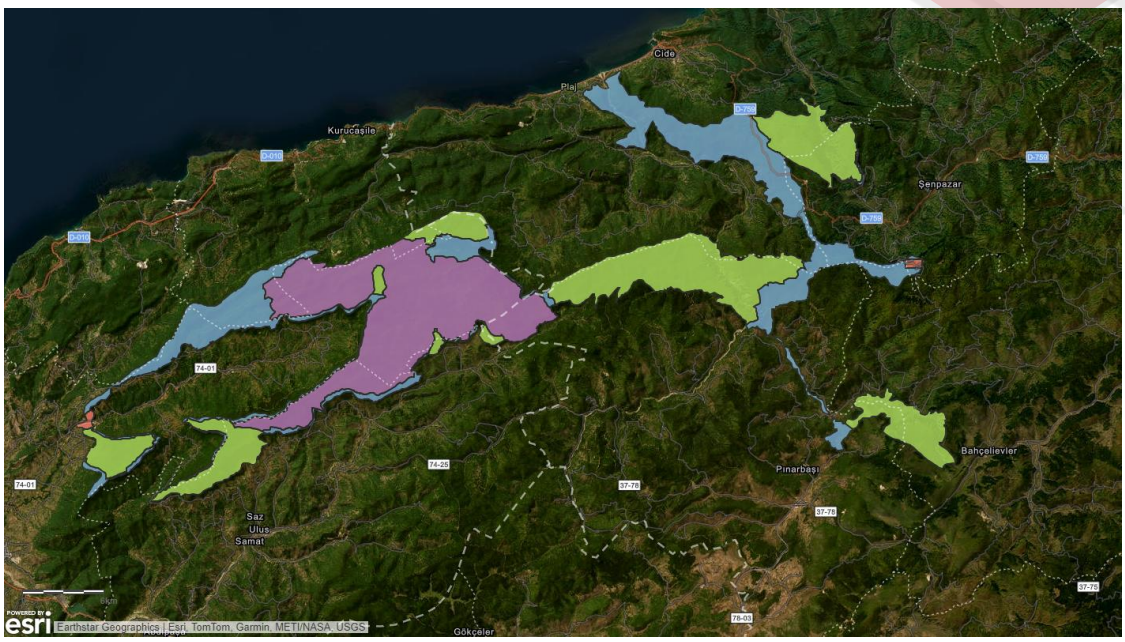
Faunistik açıdan Ilgaz Dağı Millî Parkı, çok sayıda büyük memeli ve çeşitli orman kuşu türüne yaşam alanı sunan önemli bir ekosistem bütünlüğüne sahiptir. Bölgede boz ayı **(***Ursus arctos***)**, kurt (*Canis lupus*), karaca (*Capreolus capreolus*), kızıl geyik (*Cervus elaphus*) ve yaban domuzu (*Sus scrofa*) gibi türlerin düzenli olarak gözlendiği bilinmektedir (TOB, 2025). Fotokapan çalışmaları, Ilgaz Dağı'nın bu türlerin popülasyon devamlılığı için kritik bir yaban hayatı çekirdeği oluşturduğunu ortaya koymaktadır. Bunun yanında alanda gözlenen yırtıcı kuşlar ile geniş orman kuşu çeşitliliği, millî parkı Batı Karadeniz Bölgesi'nde öne çıkan önemli bir kuş dağılım alanı hâline getirmektedir (Magnin & Yarar, 1997; Kiziroğlu, 2009; Aslan, 2015; Göker ve Ünlüönen, 2019; Sağlam Fide, 2023; Uslu, 2024; Tekşen, 2024; Evcin, 2022).

Ilgaz Dağı Millî Parkı, sahip olduğu dağ siluetleri, geniş iğne yapraklı ormanlar, karla örtülü zirveler ve alpin çayırlarıyla etkileyici bir doğal peyzaj sunmaktadır. Derin vadiler, mevsimsel değişimlere bağlı renk farklılıkları ve bozulmamış orman dokusu, alanın hem ekolojik hem de görsel değerini güçlendirmektedir. Karadeniz ile İç Anadolu biyocoğrafyalarının geçiş noktasında yer alması, bölgede bitki ve hayvan türlerinin çeşitliliğini artıran önemli bir ekolojik etkileşim yaratmaktadır. Millî park, doğal özelliklerinin yanı sıra kış sporları, doğa yürüyüşleri, fotoğrafçılık, kuş gözlemi ve kampçılık gibi birçok açık hava etkinliğine elverişli alanlarıyla dört mevsim ziyaret edilebilen bir rekreasyon ortamı sunmaktadır (Aydın, 2024). Bu bütüncül yapısıyla Ilgaz Dağı Millî Parkı hem zengin biyolojik çeşitliliği hem doğal peyzajı hem de iklimsel özellikleriyle Batı Karadeniz'in karakteristik dağ ekosistemlerini temsil eden önemli bir koruma alanı niteliği taşımaktadır.

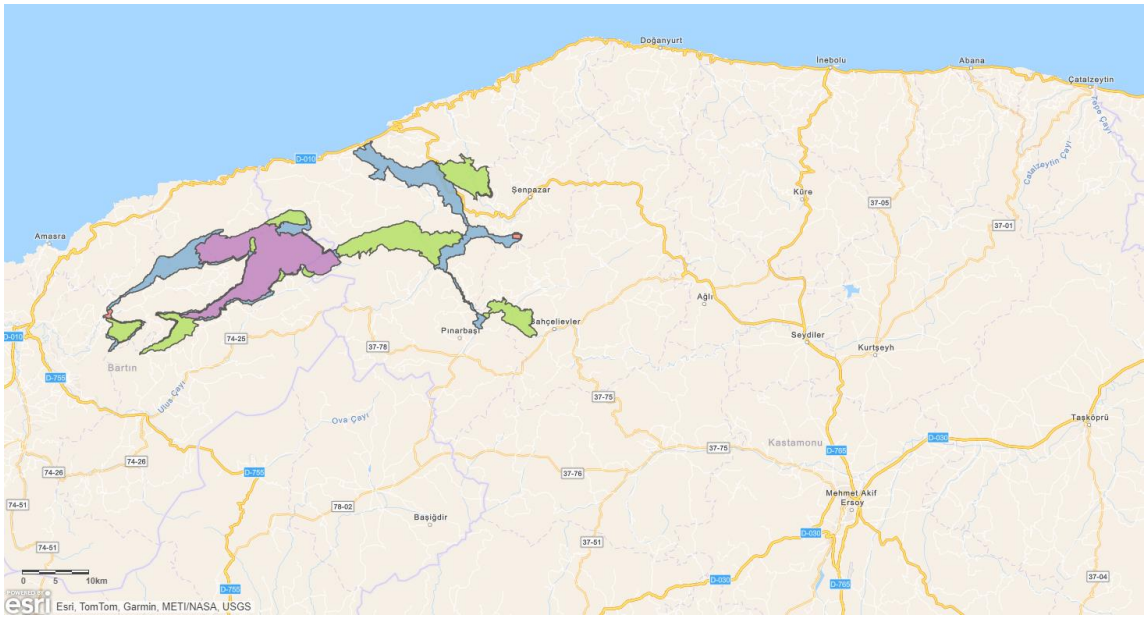
4.1.2. Küre Dağları Milli Parkı

Küre Dağları Millî Parkı (Şekil 3 ve 4), Batı Karadeniz Bölümü'nde Kastamonu ve Bartın illeri sınırları içinde, doğu–batı doğrultusunda uzanan plato karakterli bir dağ sistemi üzerinde yer almakta olup Türkiye'nin en iyi korunmuş orman ekosistemlerinden birine sahiptir. Millî park, 2000 yılında resmî olarak ilan edilmiş ve 37.753 hektarlık bir çekirdek alanı kapsarken, parkla bütünleşik geniş planlama alanı yaklaşık 134.366 hektardır (TOB, 2025; Yamaç & Tok, 2025). Bu kapsamı nedeniyle Küre Dağları, yalnızca korunan alan düzeyinde değil, bütüncül ekosistem yönetimi açısından da Türkiye'deki en geniş doğal alan komplekslerinden birini oluşturur.

Coğrafi yapısı itibariyle Küre Dağları, yüksek plato yüzeyleri, karstik vadiler, derin kanyon sistemleri, dik yamaçlı kayalıklar, mağaralar, şelaleler ve orman–mera mozaiklerinin bir arada bulunduğu zengin bir peyzaj sunar. Valla ve Horma kanyonları, Ilgarini Mağarası, Ilıca Şelalesi ve karstik yüzey şekilleri, bölgenin hem jeolojik hem jeomorfolojik mirasını ulusal ölçekte dikkat çekici hâle getirir (Öztürk, 2005; Özdemir, 2005; Yurtseven, 2015; Duran, 2016; Çoban ve Aydınözü, 2016; Çalışkan, 2018; Öztürk & Kalaycı, 2018). Bu karstik yapı, Küre Dağları'nın "Doğu Batı Karadeniz'in en özgün jeolojik alanlarından biri" olarak değerlendirilmesine neden olmuş, bölgenin ekolojik çeşitliliğine de güçlü bir temel oluşturmuştur.

Şekil 3. Küre Dağları Milli Parkı (TOB, t.y.-e).

Şekil 4. Küre Dağları Milli Parkı'nın konumu (TOB, t.y.-e).

Biyolojik çeşitlilik açısından Küre Dağları Millî Parkı, Türkiye ve Avrupa ölçeğinde önemli 100 sıcak noktadan biri olma niteliğindedir. Bölgede tespit edilen bitki taksonu sayısının 900'ün üzerinde olması ve 150'den fazla endemik tür barındırması, alanın floristik önemini açıkça göstermektedir. Fauna bakımından da Küre Dağları dikkat çekici bir ekolojik bütünlük sunmaktadır. Türkiye'de kaydedilen 132 memeli türünün yaklaşık 40'ının bu bölgede düzenli olarak görülmesi, parkın geniş yaban hayatı çeşitliliğini göstermektedir. Bozayı (*Ursus arctos*), kurt (*Canis lupus*), vaşak (*Lynx lynx*), yaban kedisi (*Felis silvestris*) ve karaca (*Capreolus capreolus*) gibi türlerin varlığı, ekosistemin üst trofik düzeylerde bütüncül ve sağlıklı bir yapıya sahip olduğunu ortaya koymaktadır (Anonim, 1999; TOB 10. BM, t.y.). Kanyon içlerinde oluşan mikroiklimler, geniş ve karışık orman örtüsü ile karstik mağara sistemleri, yırtıcı kuşlardan dar yayılışlı türlere kadar birçok canlı için özel habitatlar oluşturmaktadır.

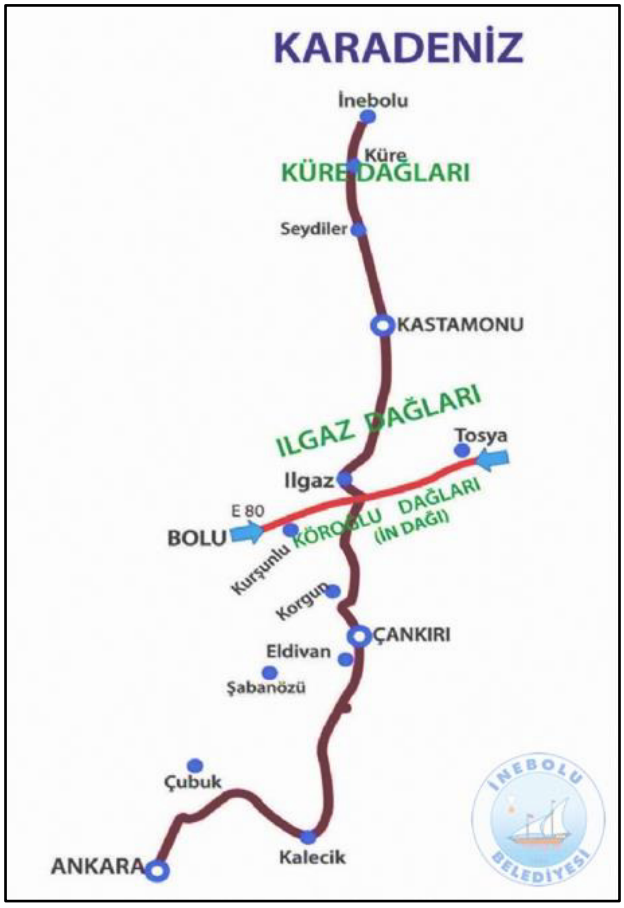
Küre Dağları Millî Parkı, bilimsel, jeolojik ve ekolojik değerlerinin yanı sıra uluslararası tanınırlığıyla da ön plana çıkmaktadır. Bölge, WWF tarafından 1998 yılında Avrupa ormanlarının korunmasında öncelikli sıcak noktalardan biri olarak belirlenmiş; millî park ilanı sonrasında "Türkiye'nin Dünyaya Armağanı" programının sembolik alanlarından biri hâline gelmiştir. 2012 yılında ise PAN Parks sertifikasını alarak Avrupa'nın seçkin korunan alan ağında yerini almış, bu kapsamda yürütülen denetim raporlarında doğal bütünlüğü, sürdürülebilir koruma yaklaşımı ve yabanıl alan niteliğiyle örnek gösterilmiştir (Görmüş, 2012; Göktuğ & Kurkut, 2016). 2019 yılında ise park Platin Yabanıl Sertifika almıştır. Tüm bu nitelikler, Küre Dağları'nı biyolojik çeşitliliği yüksek bir çekirdek koruma alanı ve Avrupa'nın önde gelen doğal miras bölgelerinden biri hâline getirmektedir (TOB, 2025).

4.1.3. İstiklal Yolu Tarihi Milli Parkı

İstiklal Yolu Tarihi Millî Parkı (Şekil 5 ve 6), Türkiye'nin Millî Mücadele döneminde cepheye yapılan mühimmat ve lojistik sevkiyatının ana hattını oluşturan İnebolu–Kastamonu–Çankırı–Ankara güzergâhını koruma altına alan önemli bir tarihî peyzaj alanıdır. Yaklaşık 340 km uzunluğundaki bu güzergâh, İnebolu Limanı'na deniz yoluyla ulaşan cephane ve malzemenin kağnılarla ve yaya olarak Anadolu içlerine taşındığı stratejik bir ikmal hattı niteliğindedir. Bu nedenle yol, Türk Kurtuluş Savaşı'nın sembolik ve lojistik açıdan en kritik unsurlarından biri olarak kabul edilmektedir (Taşlıgil, 2020; Kocaoğlu, 2018).

Park, 1 Kasım 2018 tarihinde Cumhurbaşkanlığı kararıyla resmî olarak ilan edilmiş olup (RG, 2018), Türkiye'de "yolu esas alan" korunan alan modelleri arasında öncü bir örnek teşkil etmektedir. Bu statü, güzergâh boyunca yer alan köyleri, taş köprüleri, tarihi konaklama noktalarını, eski kağnı yollarını, ormanlık alanları ve dağlık geçitleri bir bütün olarak koruma kapsamına almaktadır. Böylece millî park, hem tarihî hem kültürel hem de doğal miras unsurlarının birlikte değerlendirildiği özgün bir koruma yaklaşımını temsil etmektedir. İstiklal Yolu Tarihi Milli Parkı Çankırı Bölümü (3 ayrı kısım), Kastamonu Bölümü, Seydiler Bölümü, Küre Bölümü (5 ayrı kısım) ve İnebolu Bölümü olmak üzere 11 bölümden oluşmaktadır (TOB 10. BM, t.y.).

İstiklal Yolu güzergâhı, Anadolu'nun coğrafi çeşitliliğini yansıtan zengin bir doğal peyzajın içinden geçmektedir. Kıyıdan iç bölgelere doğru yükselen topoğrafya, ormanlık vadiler, sırtlar ve geçitler; yolun hem tarihî önemini hem de fiziksel zorluklarını ortaya koymaktadır (KTB, t.y.-a). Doğal bitki örtüsünün ağırlıklı olarak kayın, gürgen, meşe ve iğne yapraklı türlerden oluştuğu bölge, aynı zamanda pek çok küçük memeli ve kuş türüne habitat sunan yarı doğal bir kırsal peyzaja sahiptir.

Şekil 5. İstiklal Yolu Tarihi Milli Parkı (İB, 2018)

Şekil 6. İstiklal Yolu Tarihi Milli Parkı'nın Kastamonu bölümünün konumu (TOB, t.y.-e).

4.2. Tabiat Parkları

Kastamonu'daki tabiat parkları, ilin orman ekosistemleri, kanyon peyzajları, karstik yapıları ve su kaynaklarıyla bütünleşen doğal zenginliğinin önemli bir bölümünü temsil etmektedir. Günübirlik rekreasyon alanları, yürüyüş rotaları, manzara noktaları ve doğal yaşamın gözlemlenebildiği özel habitatlarla öne çıkan bu alanlar hem yerel halk hem de ziyaretçiler için erişilebilir ve kontrollü kullanım imkânı sunmaktadır. Doğal yapının korunması, peyzaj bütünlüğünün sürdürülmesi ve rekreasyonel faaliyetlerin ekosistem kapasitesiyle uyumlu yürütülmesi amacıyla 2873 sayılı Kanun kapsamında ilan edilen tabiat parkları (RG, 1983a), Kastamonu'nun doğa temelli turizm potansiyelinin de bel kemiğini oluşturmaktadır. Bu çerçevede ildeki tabiat parkları, koruma-kullanma dengesi doğrultusunda değerlendirilen ve bölgenin ekolojik, estetik ve rekreasyonel değerlerini yansıtan önemli alanlardır. Kastamonu'da bulunan tabiat parklarına ait liste Tablo 3'te özetlenmiştir (TOB 10. BM, t.y.).

Tablo 3. Kastamonu İlinde bulunan tabiat parkları

Niteliği	Adı	İlan yılı	Alanı (ha)
Tabiat Parkı	Dipsizgöl Tabiat Parkı	10.07.2011	97.03
	Şehit Şerife Bacı Tabiat Parkı	10.07.2011	10,70
	Kadınçayırı Tabiat Parkı	04.09.2012	422,05
	Ersizlerdere Kanyonu Tabiat Parkı	09.09.2020	217,00
	Olukbaşı Tabiat Parkı	08.05.2025	1,81

4.2.1. Dipsizgöl Tabiat Parkı

Dipsizgöl Tabiat Parkı (Şekil 7 ve 8), Kastamonu ili Tosya ilçesi sınırlarında yer almakta olup 11 Temmuz 2011 tarihinde tabiat parkı olarak ilan edilmiştir ve yüzölçümü 5 hektardır (TOB 10. BM, t.y.). Tabiat parkı, Tosya–Ankara karayoluna yakınlığı nedeniyle rekreasyonel erişilebilirliği yüksek bir doğal peyzaj alanı niteliği taşımaktadır (Şen & Buğday, 2015).

Parkın florası, karaçam (*Pinus nigra*), gürgen (*Carpinus betulus*) ve çeşitli meşe türlerinden (*Quercus* spp.) oluşmaktadır (TOB 10. BM, t.y.). Bu bitki örtüsü, Batı Karadeniz geçiş kuşağına özgü karışık orman yapısını yansıtır. Parkın faunası hakkında sınırlı bilimsel envanter bulunmakla birlikte, bölgedeki korunan alanlar üzerine yapılan çalışmalar; karaca (*Capreolus capreolus*), yaban domuzu (*Sus scrofa*), tilki (*Vulpes vulpes*), çeşitli küçük memeliler ve orman kuş türlerinin bu habitatta yaygın olarak gözlendiğini ortaya koymaktadır (Küçük, 2012; Anonim, 2014a).

Rekreasyonel açıdan park, DKMP tesis envanterine göre kır evleri, kamelyalar, piknik üniteleri, yürüyüş alanları, çeşmeler ve çocuk oyun alanı gibi altyapılarla donatılmıştır (TOB, 2025). Bu nedenle Dipsizgöl, özellikle günübirlik ziyaretler ve fotoğrafçılık açısından tercih edilen bir alandır. Ancak küçük yüzölçümlü tabiat parklarında rekreasyon baskısının habitat bütünlüğünü tehdit edebileceği, aşırı kullanımın çöp, gürültü ve erozyon gibi etkiler doğurabilmektedir (TOB 10. BM, t.y.). Dipsizgöl Tabiat Parkı küçük ölçeğine rağmen hem ekolojik bütünlüğü hem de rekreasyonel potansiyeliyle Kastamonu'nun önemli doğal alanlarındandır.

Şekil 7. Dipsiz Göl Tabiat Parkı (TOB, t.y.-e).

Şekil 8. Dipsiz Göl Tabiat Parkı'nın konumu (TOB, t.y.-e).

4.2.2. Şehit Şerife Bacı Tabiat Parkı

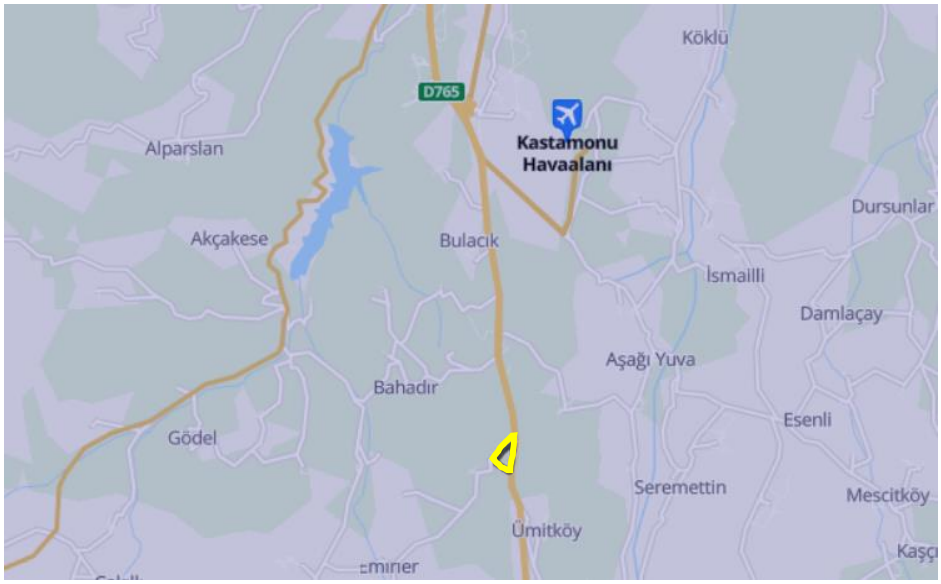
Şehit Şerife Bacı Tabiat Parkı (Şekil 9, 10 ve 11), Karadeniz Bölgesi'nde Kastamonu ili Merkez ilçesi sınırları içerisinde, Kadıdağı mevkiinde yer alan küçük ölçekli bir korunan alandır. 11 Temmuz 2011 tarihli ve 2873 sayılı Milli Parklar Kanunu uyarınca alınan Bakanlık Oluru ile "tabiat parkı" statüsünde tescillenmiş, böylece hem doğal peyzajı hem de Millî Mücadele'nin simge isimlerinden Şerife Bacı'nın anısını yaşatan bir rekreasyon alanı olarak koruma altına alınmıştır (TOB, 2025; KİKTM, t.y.). Yaklaşık 10 ha büyüklüğe sahip park, deniz seviyesinden ortalama 700 m yüksekte konumlanmakta olup Kastamonu kent merkezine karayoluyla kısa sürede ulaşılabilen, asfalt yolla erişimi kolay bir yakın-kent doğa alanı niteliği taşımaktadır (TOB 10. BM, t.y.).

Bitki örtüsü ağırlıklı olarak sarıçam (*Pinus sylvestris*) ve karaçam (*Pinus nigra*) meşcerelerinden oluşmakta; bu iğne yapraklı topluluklar parkın küçük alanına rağmen belirgin bir orman atmosferi sağlamaktadır (TOB 10. BM, t.y.). Saha ve çevresinde yürütülen

incelemeler, karaca (*Capreolus capreolus*), yaban domuzu (*Sus scrofa*), tilki (*Vulpes vulpes*) gibi türlerin yanı sıra çeşitli küçük memeliler, orman kuşları ve sürüngenlerin de yaşam alanı bulunmaktadır (Anonim, 2014b). Tabiat parkının kuruluş amacı, kent halkına doğa ile iç içe rekreasyon fırsatları sunarken aynı zamanda alanın doğal ve kültürel değerlerini korumaktır. Bu kapsamda yürüyüş ve piknik alanları, çocuk oyun alanı, kır gazinosu, otopark ve kamelyalar gibi temel rekreasyon donatıları planlanmış (TOB 10. BM, t.y.), park özellikle hafta sonları Kastamonu merkez için kolay erişilebilir bir "nefes alma" mekânı hâline gelmiştir. Yapılan görsel peyzaj ve rekreasyon çalışmaları, Şehit Şerife Bacı Tabiat Parkı'nın kent çeperinde, çam ormanları içerisinde konumlanması, topografik yapı ve açıklık-kapalılık dengesi sayesinde yakın çevre için cazip bir doğa deneyimi sunduğunu ortaya koymaktadır. Parkın adını taşıdığı Şerife Bacı figürü ise alanın tarihî ve simgesel değerini güçlendirmekte ve Kurtuluş Savaşı hafızasını yaşatmaktadır.

Şekil 9. Şehit Şerife Bacı Tabiat Parkı (TOB, t.y.-e).

Şekil 10. Şehit Şerife Bacı Tabiat Parkı'nın konumu (TOB, t.y.-e).

4.2.3. Yeşilyuva Tabiat Parkı

Kastamonu ili Abana ilçesi sınırlarında yer alan Yeşilyuva Tabiat Parkı, doğal ve kültürel kaynak değerleri nedeniyle 1966 yılında B tipi mesire yeri olarak tescil edilmiş, daha sonra 2873 sayılı Millî Parklar Kanunu kapsamında 2011 yılında tabiat parkı statüsüne alınmıştır (TOB, 2025). Yaklaşık 5 hektarlık bir alanı kapsayan park; kayın (*Fagus orientalis*), gürgen (*Carpinus betulus*), kestane (*Castanea sativa*) ve meşe türleri (*Quercus sp.*) gibi yapraklı türlerin yanında sarıçam (*Pinus sylvestris*) ve kızılçam (*Pinus brutia*) gibi iğne yapraklı türlerin oluşturduğu zengin bir orman dokusuna sahiptir (TOB 10. BM, t.y.). Abana–Çatalzeytin karayolu üzerinde kolay ulaşılabilir konumda bulunması, bölgeyi rekreasyon ve günübirlik kullanım açısından cazip kılmaktadır. Park içerisinde ve çevresinde yaban domuzu, tilki, çakal, tavşan ve sincap gibi memeli türleri ile bıldırcın, çulluk, alakarga, atmaca, serçe, kaya güvercini ve keklik gibi kuş türleri gözlenebilmektedir (KTB, t.y.e). Sahada su kaynağı bulunmamakla birlikte, doğal peyzajı, ulaşılabilirliği ve fauna-flora çeşitliliği sayesinde Yeşilyuva Tabiat Parkı bölgenin önemli doğal rekreasyon alanlarından biri olarak öne çıkmaktadır.

Şekil 11. Yeşilyuva Tabiat Parkı (TOB 10. BM, t.y.)

Şekil 12. Yeşilyuva Tabiat Parkı'nın konumu (TOB 10. BM, t.y.)

4.2.4. Ersizlerdere Kanyonu Tabiat Parkı

Ersizlerdere Kanyonu Tabiat Parkı (Şekil 13 ve 14), Batı Karadeniz Bölgesi'nin karakteristik jeomorfolojik yapısını yansıtan önemli doğal alanlardan biridir. Kastamonu ili Küre ilçesi sınırlarında, Ersizlerdere Köyü mevkiinde yer alan saha; 10 Eylül 2020 tarihli Bakanlık

kararıyla “Tabiat Parkı” olarak ilan edilmiş olup toplam 217 hektarlık bir yüzölçümüne sahiptir (TOB, 2025). Alan, Küre ilçe merkezine 8 km, Kastamonu şehir merkezine ise yaklaşık 64 km mesafede bulunmakta ve karayolu ile kolay erişilebilir bir konumdadır (İbret ve Cansız, 2016).

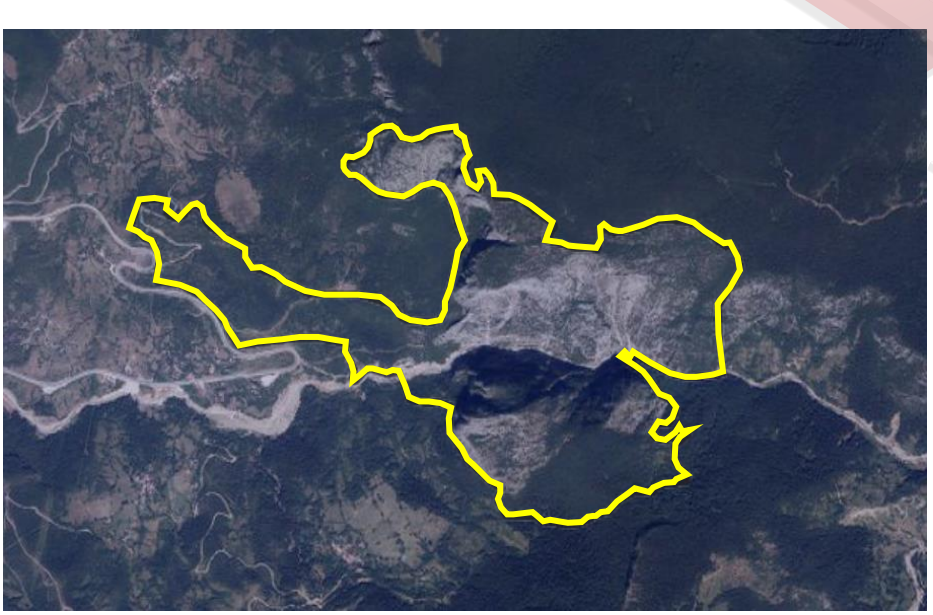
Jeomorfolojik açıdan Ersizlerdere Kanyonu, Batı Karadeniz'in yüksek aşınım yüzeyleri ve derin vadilerini oluşturan jeolojik süreçlerin belirgin örneklerinden birini sunmaktadır. Bölge, özellikle kanyon oluşumları bakımından zengin olup Küre Dağları sırasının karstik ve yarı-karstik litolojisi, dik yamaçlar, dar boğazlar ve akarsu vadileri oluşturmuştur. Ersizlerdere Kanyonu’nun yaklaşık 2,5 km uzunluğundaki yürüyüş rotası boyunca görülen kaya duvarları, doğal oyuklar ve dar geçişler, bölgenin tektonik ve erozyon süreçlerine ilişkin güçlü peyzaj göstergeleri sunmaktadır (TOB 10. BM, t.y.; İbret ve Cansız, 2016; Pınaroğlu ve Ayaz, 2024; Avcı ve Deniz, 2022).

Parkın florası, Batı Karadeniz’in nemli orman karakteri ile İç Anadolu geçiş kuşağının etkilerini birlikte yansıtmaktadır. Sahada göknar (*Abies nordmanniana*), kayın (*Fagus orientalis*), meşe (*Quercus* spp.), sarıçam ve karaçam (*Pinus* spp.) türlerinin hâkim olduğu karışık orman toplulukları yer almaktadır. Orman altı tabakasında böğürtlen (*Rubus* spp.), sarmaşık (*Hedera helix*) ve çeşitli otsu türlerin yayılış gösterdiği kaydedilmiştir (Zengin ve ark., 2019).

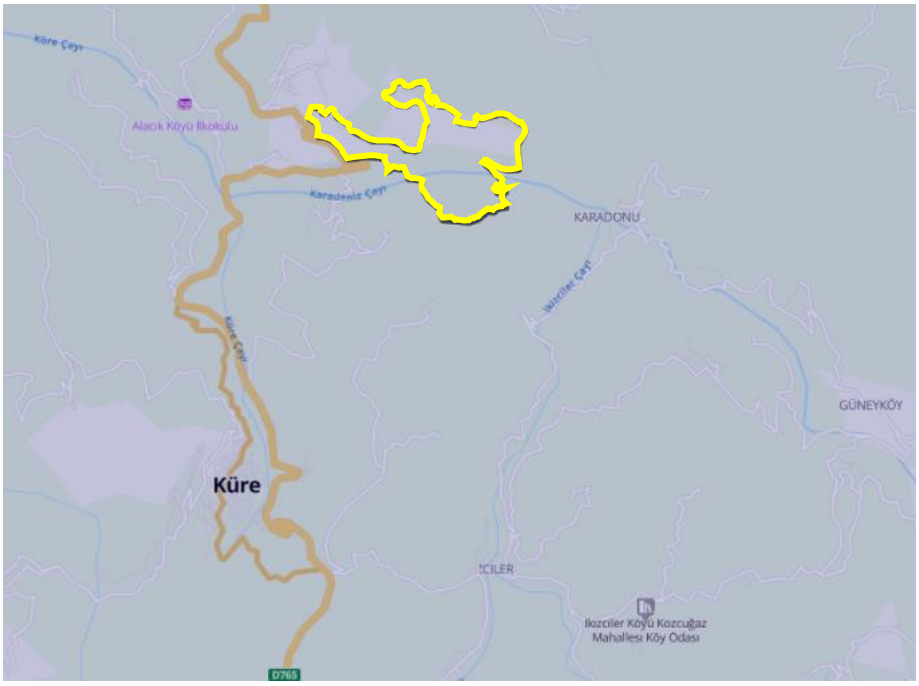
Fauna açısından saha ve yakın çevresi, Batı Karadeniz yaban hayatının önemli bir parçasıdır. Bozayı (*Ursus arctos*), kurt (*Canis lupus*), karaca (*Capreolus capreolus*), çakal (*Canis aureus*) ve yaban domuzu (*Sus scrofa*) bölgedeki ormanlık alanlarda yaygın olarak gözlemlenen türler arasındadır (Ambarlı ve ark., 2016). Bu durum, Ersizlerdere Kanyonu’nun da yaban hayatı koridorları açısından ekolojik bütünlüğe sahip olduğunu göstermektedir.

Peyzaj ve rekreasyon açısından kanyonun doğal kaya yapıları, yürüyüş parkurları ve panoramik manzaraları doğa turizmi için güçlü bir çekicilik oluşturur. Batı Karadeniz Bölgesi’nin kanyon turizmi potansiyeline ilişkin çalışmalarda, Ersizlerdere Kanyonu’nun jeomorfolojik çeşitliliği ve görsel değerleri nedeniyle Küre Dağları kanyon sisteminin bütünleyici bir parçası olduğu vurgulanmaktadır. Alan, fotoğrafçılık, doğa yürüyüşü, peyzaj gözlemi ve jeolojik incelemeler için uygun nitelikler taşımaktadır. Ayrıca doğal mağara ve kaya formasyonları, resmi tanıtımlarda öne çıkan unsurlar arasındadır (İbret & Cansız, 2016; Pınaroğlu & Ayaz, 2024).

Ersizlerdere Kanyonu Tabiat Parkı, ölçek olarak orta büyüklükte olsa da içerdiği kanyon dokusu, orman ekosistemleri, yaban hayatı varlığı ve rekreasyonel çekiciliği ile Kastamonu’nun doğal peyzaj mozaiğinde önemli bir yer tutmaktadır. Alanın koruma statüsü hem doğal süreçlerin hem de bölgesel biyolojik çeşitliliğin sürekliliği açısından önemli bir fırsat sunmaktadır.

Şekil 13. Ersizlerdere Kanyonu Tabiat Parkı (TOB, t.y.-e).

Şekil 14. Ersizlerdere Kanyonu Tabiat Parkı'nın konumu (TOB, t.y.-e).

4.2.5. Olukbaşı Tabiat Parkı

Olukbaşı Tabiat Parkı (Şekil 15 ve 16), Kastamonu Merkez ilçesi sınırlarında yer alan küçük yüzölçümüne rağmen yüksek ekolojik değere sahip bir korunan alan niteliği taşımaktadır. 2025 yılında tabiat parkı statüsü kazanan bölge, yoğun orman dokusu, doğal topoğrafyası ve şehir merkezine çok yakın konumu sayesinde hem çevresel hem de rekreasyonel açıdan öne çıkmaktadır. Karaçam ağırlıklı bitki örtüsüne kayın, gürgen ve meşe türlerinin eşlik ettiği sahada, alıç, kuşburnu, böğürtlen, ardıç ve geven gibi çalı ve otsu türler doğal bitki çeşitliliğini zenginleştirmektedir. Parkın faunası; Yaban Domuzu (*Sus scrofa*) ve Anadolu sincabı (*Sciurus anomalus*), tilki (*Vulpes vulpes*), ağaç sansarı (*Martes martes*) ve yaban tavşanı (*Lepus europaeus*) gibi küçük memelilerin yanı sıra kızıl akbaba (*Gyps fulvus*),

sakallı akbaba (*Gypaetus barbatus*), Kızıl şahin (*Buteo rufinus*) ve küçük kartal (*Hieraaetus pennatus*) gibi yırtıcı kuş türlerinin gözlendiği habitatlar içermesiyle dikkat çekmektedir. Piknik, doğa yürüyüşü, gözlem, fotoğrafçılık ve dinlenme gibi günübirlik etkinlikler yapılabilmektedir. Olukbaşı Tabiat Parkı, küçük ölçeğine rağmen koruma–kullanma dengesi içinde önemli bir yeşil alan işlevi üstlenmektedir (TOB 10. BM, t.y.). Bu özellikler, parkın hem doğal hem sosyo-kültürel açıdan önemli bir kent çevresi rekreasyon alanı niteliği taşıdığını göstermektedir.

Şekil 15. Olukbaşı Tabiat Parkı'ndan bir görüntü (TOB, 2025).

Şekil 16. Olukbaşı Tabiat Parkı'ndan bir görüntü (TOB, 2025).

4.3. Sulak Alanlar

Sulak alanlar, su rejiminin doğal döngüsü, biyolojik çeşitliliğin sürdürülebilirliği ve ekosistem hizmetlerinin devamlılığı açısından kritik öneme sahip ekosistemlerdir. Ramsar Sözleşmesi'ne göre sulak alanlar; tatlı, acı ya da tuzlu suya sahip, doğal veya yapay, sığ veya derin tüm bataklık, sazlık, göl ve gölet sistemlerini içermekte olup hem hidrolojik hem ekolojik işlevleriyle öne çıkmaktadır (Ramsar Secretariat, 2016). Türkiye'de sulak alanların korunması, 2014/16 sayılı Sulak Alanların Korunması Yönetmeliği çerçevesinde yürütülmekte ve mahalli öneme haiz sulak alan statüsü, yerel ölçekte önemli habitatları ve su kuşu alanlarını güvence altına almaktadır (RG, 2014a). Kastamonu ili, orman ağırlıklı peyzaj yapısına rağmen, küçük ölçekli göletler, dere-vadi sistemleri ve mevsimsel su birikimleriyle desteklenen çeşitli sulak alan tiplerine ev sahipliği yapmakta; bu alanlar su kuşlarının barınma ve üreme habitatlarının sürdürülmesi, yerel mikroiklimin düzenlenmesi ve karbon depolama gibi ekosistem hizmetleri açısından önemli rol oynamaktadır (Yiğit & Keten, 2024). Tuzaklı ve Asar Göletleri gibi mahalli öneme haiz sulak alanlar hem biyolojik çeşitlilik değerleri hem de yerel topluluklar için sağladıkları su ve rekreasyon hizmetleri nedeniyle Kastamonu'nun doğal peyzaj bütünlüğünde tamamlayıcı unsurlar olarak değerlendirilmektedir. Kastamonu'da mahalli sulak alanlara ait liste Tablo 4'te özetlenmiştir (TOB 10. BM, t.y.).

Tablo 4. Kastamonu'daki mahalli sulak alanlar

Niteliği	Adı	İlan yılı	Alanı (ha)
Sulak Alanlar	Tuzaklı Göleti (Mahalli Öneme Haiz Sulak Alan)	01.08.2023	209
	Asar Göleti (Mahalli Öneme Haiz Sulak Alan)	18.09.2023	339

4.3.1. Tuzaklı Göleti Mahalli Öneme Haiz Sulak Alan

Tuzaklı Göleti (Şekil 17, 18 ve19), Kastamonu ilinin Araç ilçesi sınırları içerisinde yer alan ve 2023 yılında "Mahalli Öneme Haiz Sulak Alan" statüsü ile tescillenen önemli bir yerel sulak ekosistemidir (DKMP, 2023a). Toplam 209 hektarlık bir yüzölçümüne sahip olan alan, Türkiye'nin *Sulak Alanların Korunması Yönetmeliği* kapsamında korunan sulak alan kategorileri arasında yer almakta olup, su rejimi ve çevresindeki doğal habitatlarla bütünleşen küçük ölçekli bir ekosistem niteliği taşımaktadır (RG, 2014b). Gölet, Gavur Deresi'nin beslendiği havzada, yaklaşık 927 metre rakımda konumlanmıştır ve hem su bütçesi hem de çevresel peyzaj yapısıyla Batı Karadeniz'in küçük ölçekli sulak alan tiplerini temsil etmektedir (TOB 10. BM, t.y.).

Ekolojik açıdan Tuzaklı Göleti, su kuşlarının barınma ve beslenme habitatlarını destekleyen bir tatlı su ekosistemi özelliği taşır. Sulak alan çevresinde yer alan orman, dere ve çalılık mozaikleri, alanın biyolojik çeşitliliğini artıran önemli mikrohabitatlar oluşturur. Mahalli sulak alanların çoğunda olduğu gibi Tuzaklı Göleti de ekosistem hizmetleri bakımından çok işlevli bir yapı sunmaktadır: tarım alanlarının sulanması, su temini, rekreasyonel faaliyetlerin desteklenmesi ve yerel iklim düzenlemesine katkı bunlar arasında yer almakta ve göletin özellikle tarımsal sulama, piknik ve amatör balıkçılık açısından yerel topluluk için önemli bir kullanım alanı oluşturmaktadır (TOB 10. BM, t.y.; TEMA Vakfı, t.y.).

Tuzaklı Göleti, geniş ölçekli göller veya Ramsar alanları kadar büyük olmasa da, bulunduğu havza ve çevresindeki doğal ekosistemlerle kurduğu bağlantı sayesinde bölgesel ölçekte ekolojik ve sosyal açıdan önemli bir kaynak değerine sahiptir.

Şekil 17. Tuzaklı Göleti (TOB, 2025)

Şekil 18. Tuzaklı Göleti'nin konumu (TOB, 2025)

Şekil 19. Tuzaklı Göleti'nden bir görüntü (TOB 10. BM, t.y.)

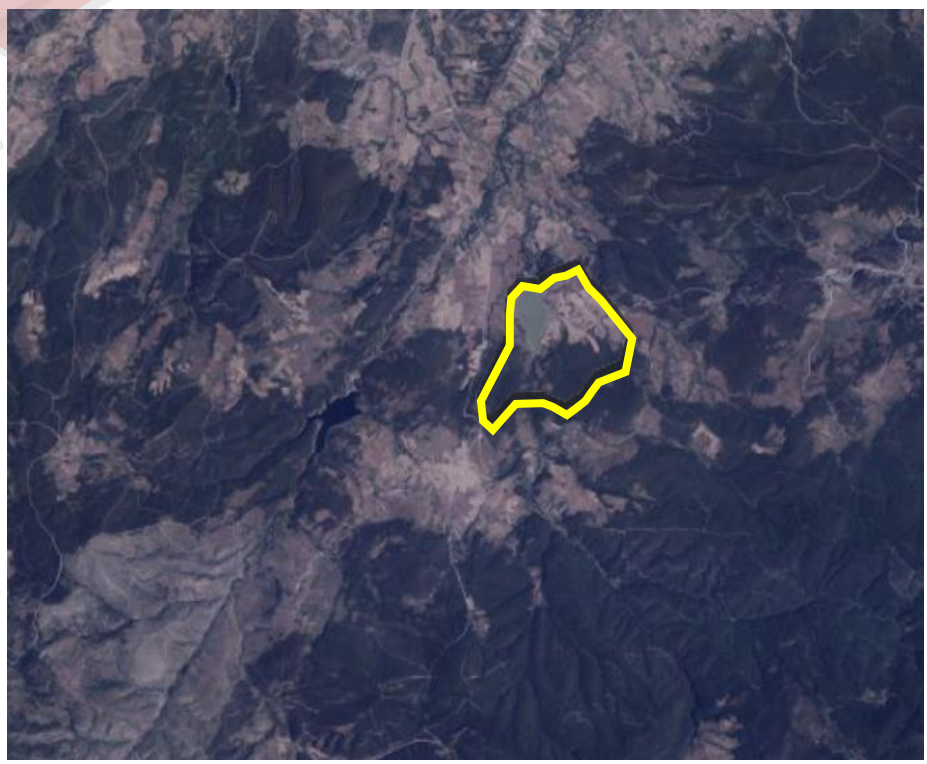
4.3.2. Asar Göleti Mahalli Öneme Haiz Sulak Alan

Asar Göleti (Şekil 20 ve 21), Kastamonu ili Taşköprü ilçesi sınırları içerisinde, Abdalhasan Köyü yakınında yer alan ve Mahalli Öneme Haiz Sulak Alan statüsüyle korunan önemli bir tatlı su ekosistemidir (TOB, 2025). Yaklaşık 284 hektarlık bir alana sahip olan gölet, Hasanlı Deresi'nin beslendiği bir havzada, ortalama 927 metre rakımda konumlanmıştır. Türkiye'nin *Sulak Alanların Korunması Yönetmeliği* kapsamında mahalli öneme sahip sulak alanlar sınıfında yer alması (RG, 2014b), alanın yerel ölçekte ekolojik ve sosyoekonomik değer taşıdığını göstermektedir.

Ekolojik olarak Asar Göleti, yapay bir su kütlesi olmasına rağmen hem sucul habitat özellikleri hem de çevresindeki orman-çalı mozaikleriyle bütünleşen doğal bir sulak alan işlevi görmektedir. Gölet kıyılarında saz (*Typha angustifolia*), ılgın (*Tamarix smyrnensis*), Su çoban değneği (*Polygonum amphibium)* ve Kalkan kuzukulağı *(Rumex scutatus)* gibi türlerin bulunduğu resmî envanterde belirtilmiştir. Bu bitki örtüsü, su filtresi görevi görerek hem su kalitesine katkı sağlar hem de kıyı stabilitesini destekler. Sulak alanın yakın çevresindeki ormanlık habitatlar ve çalılık alanlar, küçük memelilerden yırtıcılara kadar geniş bir fauna topluluğuna ev sahipliği yapmaktadır. Gelincik (*Mustela nivalis*), orman yediuyuru (*Dryomys nitedula*), şahin (*Buteo buteo*), yediuyur (*Glis glis*) gibi türler gölet çevresinde gözlenen başlıca fauna elemanlarıdır (TOB 10. BM, t.y.).

Asar Göleti, ekosistem hizmetleri bakımından da çok yönlü bir değere sahiptir. Göletin tarımsal sulama için kullanılması, alanın bölgesel üretim sistemiyle doğrudan ilişkisini ortaya koymaktadır. Ayrıca yürüyüş, kuş gözlemciliği, doğa eğitimi ve rekreasyon gibi faaliyetler için uygun bir çevresel yapı sunması, göletin sosyoekonomik kullanım potansiyelini artırmaktadır. Sulak alanlar üzerine yapılan ulusal çalışmalar, bu tip küçük-orta ölçekli göletlerin kırsal rekreasyon ve su yönetimi açısından yerel kalkınma süreçlerine katkı sunduğunu göstermektedir (Biler & Altindag, 2020; Yiğit & Keten, 2024).

Asar Göleti, büyük ölçekli Ramsar sulak alanlarıyla kıyaslandığında daha mütevazı bir yüzölçümüne sahip olsa da bölgesel ölçekte hem biyolojik çeşitlilik hem de yerel yaşam için değerli bir doğa alanıdır.

Şekil 20. Asar Göleti (TOB, 2025)

Şekil 21. Asar Göleti'nin konumu (TOB, 2025)

4.4. Yaban Hayatı Geliştirme Sahaları

Kastamonu'daki Yaban Hayatı Geliştirme Sahaları (YHGS), ilin sahip olduğu geniş orman ekosistemleri, yüksek dağlık alanları, karstik yapıları ve yaban hayatı koridorlarıyla bütünleşen kritik habitatların korunması amacıyla oluşturulmuş özel statülü alanlardır. 4915 sayılı Kara Avcılığı Kanunu kapsamında ilan edilen bu sahalar (RG, 2003); boz ayı (*Ursus arctos*), karaca (*Capreolus capreolus*), geyik (*Cervus elaphus*), yaban keçisi (*Capra aegagrus*) ve çeşitli yırtıcı kuş türleri gibi bölgenin önemli yaban hayatı popülasyonlarını destekleyen

çekirdek yaşam alanlarını içermektedir (TOB 10. BM, t.y.). İlin topoğrafik çeşitliliği ve yüksek orman bütünlüğü, YHGS'lerin hem ekolojik temelli yönetim hem de tür koruma programları açısından stratejik önemini artırmaktadır. Bu alanlar, av koruma–kontrol faaliyetleri, habitat iyileştirme çalışmaları, popülasyon izleme programları ve bilimsel araştırmaların yürütüldüğü sahalar olarak öne çıkmaktadır (Oğurlu, 2008; Kalleci, 2023; Tekşen, 2024; Kayacı, 2023; Öztürk Pulatoğlu ve Güney, 2022). Bu çerçevede Kastamonu'daki YHGS'ler, bölgenin yaban hayatı çeşitliliğinin korunması, ekolojik bağlantılılığın sürdürülmesi ve uzun vadeli tür yönetimi açısından ildeki korunan alan sisteminin temel bileşenlerinden birini oluşturmaktadır. Kastamonu'da yer alan YHGS'lere ilişkin özet bilgiler Tablo 5'te sunulmuştur (TOB 10. BM, t.y.).

Tablo 5. Kastamonu'daki yaban hayatı geliştirme sahaları

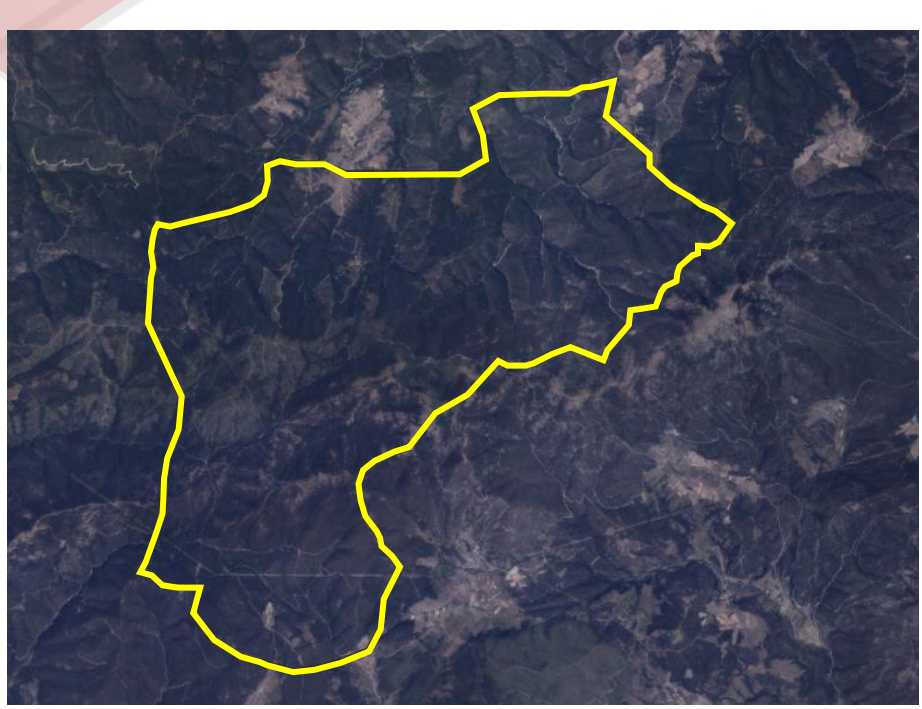
Niteliği	Adı	İlan yılı	Alanı
Yaban Hayatı Geliştirme Sahaları	Elekdağ Yaban Hayatı Geliştirme Sahası	15.10.2005	4236,33
	Gavurdağ Yaban Hayatı Geliştirme Sahası	15.10.2005	9261,64
	Ilgaz Dağı Yaban Hayatı Geliştirme Sahası	15.10.2005	17069,60
	Kartdağı Yaban Hayatı Geliştirme Sahası	15.10.2005	11216,15

4.4.1. Elekdağ Yaban Hayatı Geliştirme Sahası

Elekdağ YHGS (Şekil 22 ve 23), Kastamonu ilinin Taşköprü ilçesi sınırlarında yer alan ve özellikle büyük memeli türlerin yaşam alanlarını koruma amacıyla ilan edilen önemli bir yaban hayatı koruma bölgesidir. Doğa Koruma ve Millî Parklar Genel Müdürlüğü (DKMP) kayıtlarına göre saha 16 Ekim 2005 tarihinde YHGS statüsü kazanmış olup, hedef tür olarak kızıl geyik (*Cervus elaphus*) belirlenmiştir (TOB 10. BM, t.y.). Elekdağ, 24 ağaç taksonu, 19 çalı ve 171 otsu bitki taksonuna ev sahipliği yapmaktadır. Toplam 214 taksonun 19'u endemiktir. Ayrıca bölge 18 memeli türüne ev sahipliği yapmaktadır. YHGS statüsü, alanın rekreasyon veya turizm öncelikli değil; tür korunması, habitat güvenliği ve ekolojik süreklilik temelinde yönetildiğini ortaya koymaktadır. Bu yönüyle Elekdağ, Türkiye'deki tür-odaklı koruma yaklaşımının önemli örneklerinden biridir (TOB, 2025; Küçük ve ark., 2017).

Ekolojik açıdan Elekdağ YHGS, kuzey Anadolu'nun orman ağırlıklı peyzaj yapısı içinde yer alan geniş karasal habitat bloklarını, karışık yapraklı-iğne yapraklı orman topluluklarını ve doğal yaban hayatı koridorlarını içermektedir. Literatür, Kastamonu ve çevresindeki dağlık alanların kızıl geyik, karaca (*Capreolus capreolus*), bozayı (*Ursus arctos*) ve kurt (*Canis lupus*) gibi türler için kritik habitat alanları oluşturduğunu göstermektedir (TOB 10. BM, t.y.). Bunların yanında kızıl tilki, sansarlar ve çakal gibi yırtıcılar da alanda bulunmaktadır (Küçük ve ark., 2017). Bu bulgular, Elekdağ'ın yalnızca bir koruma alanı değil, aynı zamanda tür ekolojisi açısından bilimsel veri üretilen bir saha olduğunu göstermektedir.

YHGS statüsünün sağladığı en önemli avantajlardan biri, insan faaliyetlerinin sıkı kontrol altında tutulması ve avcılığın yasak olmasıdır. Bu sayede Elekdağ, büyük memeli türlerinin üreme, beslenme ve göç dönemlerinde güvenli çekirdek habitatlar sunmaktadır.

Şekil 22. Elekdağ Yaban Hayatı Geliştirme Sahası (TOB, 2025)

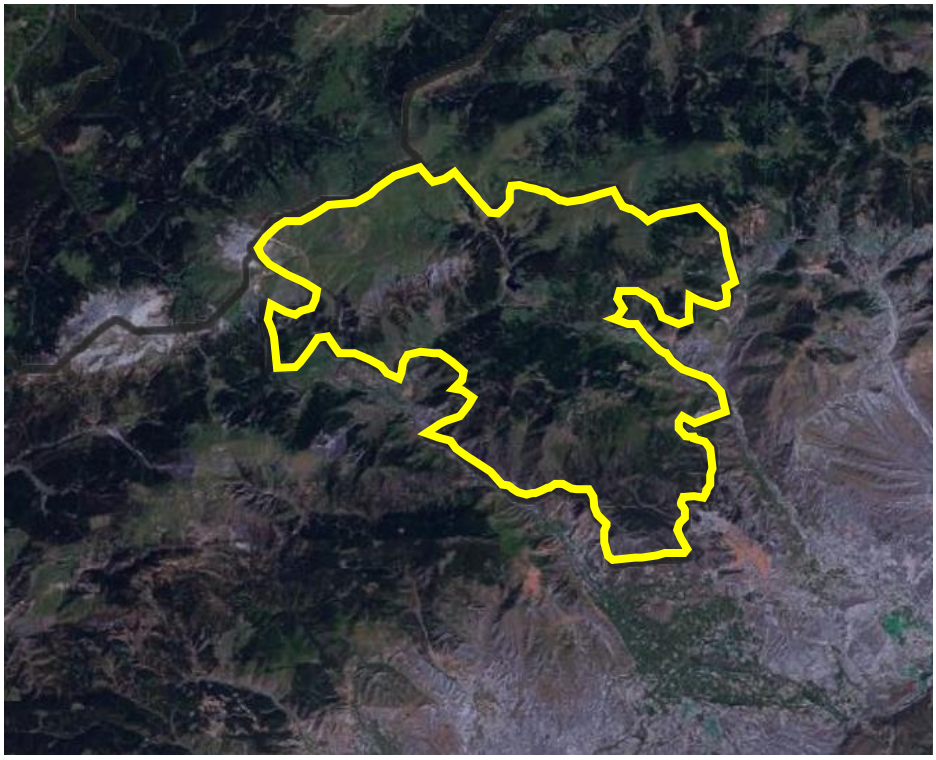

Şekil 23. Elekdağ Yaban Hayatı Geliştirme Sahası'nın konumu (TOB, 2025)

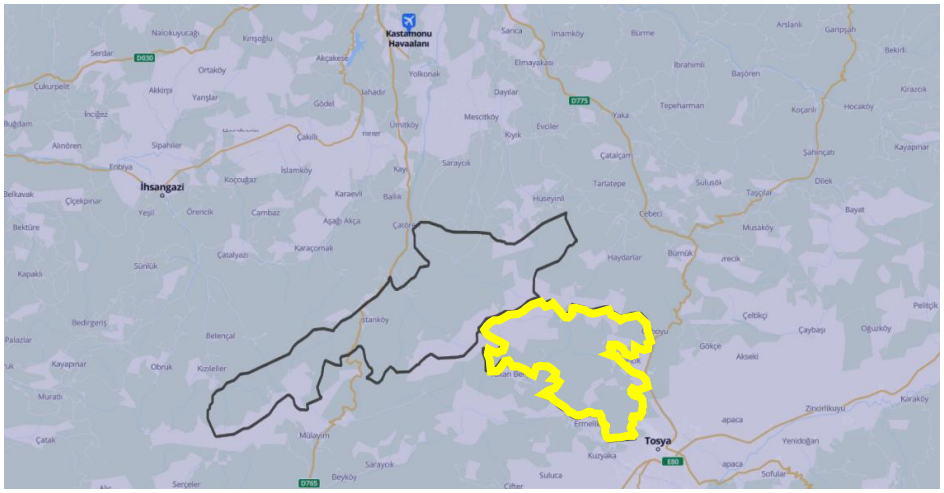
4.4.2. Gavurdağ Yaban Hayatı Geliştirme Sahası

Gavurdağ Yaban Hayatı Geliştirme Sahası (YHGS) (Şekil 24 ve 25), Kastamonu ili Tosya ilçesi sınırlarında yer alan ve kuzey Anadolu'nun en önemli büyük memeli yaşam alanlarından biri olarak değerlendirilen geniş bir koruma bölgesidir. DKMP kayıtlarına göre saha 16 Ekim 2005 tarihinde resmî olarak YHGS statüsü kazanmış olup, hedef tür olarak kızıl geyik (*Cervus elaphus*) belirlenmiştir (TOB, 2025). Ekolojik olarak Gavurdağ, geniş iğne yapraklı ve karışık orman toplulukları, derin vadiler ve insan baskısının görece düşük olduğu dağlık yapısıyla büyük memeliler için son derece elverişli bir habitat yapısına sahiptir.

Gavurdağ YHGA'de, bölgede ağaç formunda 23 takson, çalı ve sarmaşık formunda 27 takson ve otsu formda 568 takson tespit edilmiştir. Bulunan 618 taksonun toplam 97 taksonu bu alanda endemiktir. Endemizm oranı ise %15,7'dir (Güney ve ark., 2017). Geyik (*Cervus elaphus*), Karaca (Capreolus capreolus), Yaban domuzu (Sus scrofa), Bozayı (*Ursus arctos*), Kurt (*Canis lupus*), Tilki (*Vulpes vulpes*), Gelincik (*Mustela nivalis*), Ağaç sansarı (*Martes martes*), Kaya sansarı (*Martes foina*), Kirpi (*Erinaceus concolor*), Porsuk (*Meles meles*), Sincap (*Sciurus anomalis*), Tavşan (*Lepus europaeus*), fare ve yarasa türleri Gavurdağ ve çevresindeki fauna populasyonlarındandır (TOB 10. BM, t.y.). Gavurdağ'ın yalnızca bir çekirdek tür alanı değil; aynı zamanda geniş ölçekli yaban hayatı bağlantısallığının korunmasında kilit bir rol üstlenmektedir (Evcin, 2013).

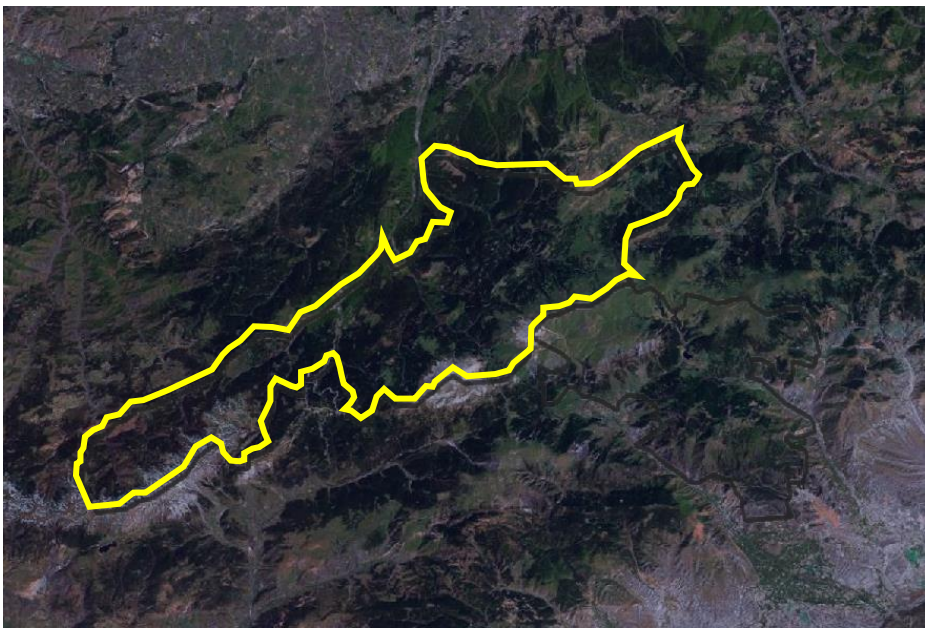
Şekil 24. Gavurdağ Yaban Hayatı Geliştirme Sahası (TOB, 2025).

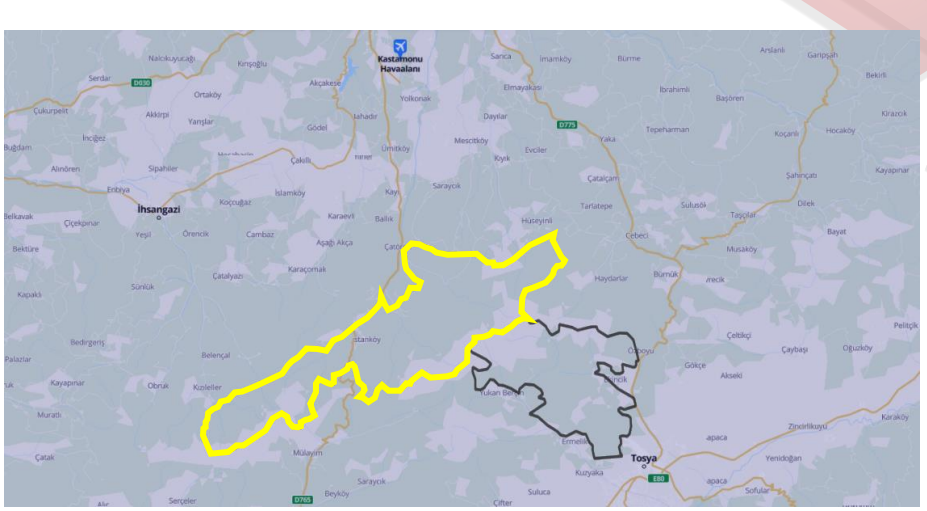
Şekil 25. Gavurdağ Yaban Hayatı Geliştirme Sahası'nın konumu (TOB, 2025).

4.4.3. Ilgaz Dağı Yaban Hayatı Geliştirme Sahası

Ilgaz Dağı Yaban Hayatı Geliştirme Sahası (Şekil 26 ve 27), Batı Karadeniz'in en önemli yaban hayatı alanlarından biri olup, Kastamonu il sınırları içerisinde 16 Ekim 2005 tarihinde yasal olarak ilan edilmiştir ve Doğa Koruma ve Millî Parklar 10. Bölge Müdürlüğü tarafından yönetilmektedir. Geçiş kuşağı ormanlarının hâkim olduğu sahada bitki çeşitliliği bakımından oldukça zengin bir floraya sahip olup 76 familya, 326 cins ve toplam 857 takson içermektedir; bunların 142'si endemik türlerdir. Sahadaki yaban hayatını besleyen temel bitki türleri arasında üvez, kuş üvezi, ahlat, dağ muşmulası, mürver, fındık ve doğu kayını gibi odunsu türler ile kuşburnu, böğürtlen, ateş dikeni, ayı üzümü, karamuk ve ahududu gibi çalı formundaki türler bulunmaktadır. Bölgenin faunası da dikkat çekici bir çeşitlilik sunmakta olup Türkiye'deki memeli türlerinin önemli bir bölümünü temsil eden en az 22 memeli türü alanda yaşamaktadır; kızıl geyik, karaca, yaban domuzu, bozayı, kurt, vaşak, yaban kedisi, tilki ve çakal bunların başlıcalarıdır. Kuş faunası açısından da zengin olan sahada, ülke genelinde kaydedilen kuş türlerinin yaklaşık altıda birine karşılık gelen en az 76 tür gözlenmiştir. Ayrıca alan, duvar ve yeşil kertenkele türlerini içeren en az 10 sürüngen ile çeşitli semender ve kurbağa türlerinden oluşan 7 amfibi türüne habitat sağlamakta; böcek faunasında ise 50'nin üzerinde tür tespit edilmiştir (TOB, 2025). Ayı (*Ursus arctos*), kurt (*Canis lupus*), kızıl geyik, karaca ve yaban domuzu gibi hedef türler için Ilgaz Dağı YHGS ile Gavurdağı YHGS arasında ekolojik koridorlar bulunmaktadır. Bu durum bölgenin biyolojik bağlantısallık bakımından stratejik bir role sahip olduğunu göstermiştir (Kalleci, 2023). Bu çerçevede Ilgaz Dağı YHGS hem zengin tür çeşitliliği hem de ekolojik süreçlerin devamlılığı açısından Kastamonu'nun en önemli doğal alanlarından birini oluşturmakta ve il genelindeki yaban hayatı koruma ağının temel bileşenleri arasında yer almaktadır.

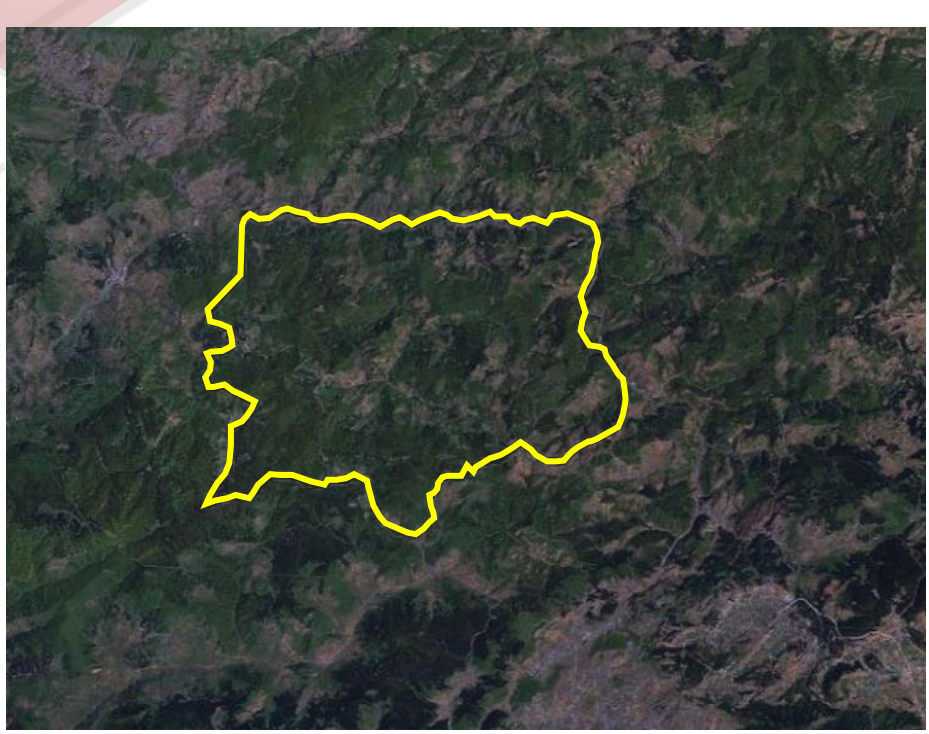
Şekil 26. Ilgaz Dağı Yaban Hayatı Geliştirme Sahası (TOB, 2025).

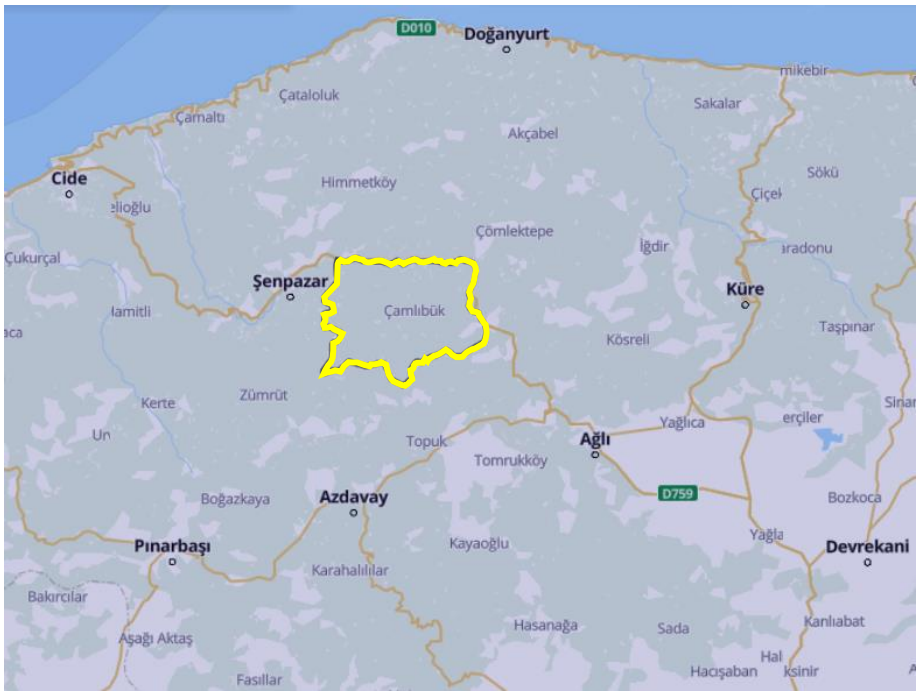
Şekil 27. Ilgaz Dağı Yaban Hayatı Geliştirme Sahası'nın konumu (TOB, 2025).

4.4.4. Kartdağı Yaban Hayatı Geliştirme Sahası

Kartdağı Yaban Hayatı Geliştirme Sahası (Şekil 28 ve 29), Batı Karadeniz'in orman-dağ ekosistemlerinin bütüncül özelliklerini yansıtan ve Kastamonu ilinin Azdavay ve Şenpazarı ilçeleri sınırları içerisinde yer alan önemli bir yaban hayatı alanıdır. 16 Ekim 2005 tarihinde resmî olarak ilan edilen saha, Doğa Koruma ve Millî Parklar Genel Müdürlüğü'nün 10. Bölge Müdürlüğü sorumluluğunda yönetilmekte olup, özellikle büyük memeli türleri açısından korunması öncelikli habitatlardan biri olarak tanımlanmaktadır (TOB, 2025). Sahada 97 familyaya bağlı 278 cinse ait, alt tür ve varyeteler dâhil toplam 463 bitki taksonu belirlenmiştir; bu taksonların 27'si endemik, 2'si ise nadir tür niteliğindedir. Türkiye'de yaşayan memeli türlerinin önemli bir kısmını oluşturan en az 56 memeli türünün sahada veya yakın çevresinde bulunduğu bilinmektedir; kızıl geyik, karaca, yaban domuzu, bozayı, kurt, vaşak, yaban kedisi, tilki ve çakal bu türlerin öne çıkanlarıdır. Ayrıca ülkemizde tespit edilen 460'ın üzerindeki kuş türünün yaklaşık 178'i Kartdağ ve çevresinde gözlenmiş olup, alan özellikle çeşitli ağaçkakan türleri, gündüz ve gece yırtıcıları ile orman kuşları açısından önemli bir habitat özelliği taşımaktadır (Evcin, 2013; TOB, 2025). Bölgenin habitat özellikleri; kayın, gürgen, meşe ve göknar gibi türlerin hâkim olduğu Karadeniz geçiş kuşağı ormanları, su kaynakları ve doğal koridorlarla birleşerek büyük memeliler için hem beslenme hem barınma hem de göç bağlantıları açısından kritik bir mozaik oluşturur. Bu nitelikleriyle Kartdağı Yaban Hayatı Geliştirme Sahası, Kastamonu'nun büyük memeliler açısından en önemli doğal alanlarından biri olup, ildeki yaban hayatı koruma ağının tamamlayıcı bir bileşeni olarak değerlendirilmektedir.

Şekil 28. Kartdağı Yaban Hayatı Geliştirme Sahası (TOB, 2025).

Şekil 29. Kartdağı Yaban Hayatı Geliştirme Sahası'nın konumu (TOB, 2025).

4.5. Tabiat Varlıkları

21.07.1983 tarihli ve 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu'na göre, tabiat varlıkları; jeolojik, tarih öncesi veya tarihi dönemlere ait olan, nadir bulunan ya da sahip oldukları özellik ve güzellikler nedeniyle korunması gereken, yer üstünde, yer altında veya su altında bulunabilen doğal değerler olarak tanımlanmaktadır (RG, 1983b). Bu kapsamda

raporda Kastamonu'daki anıt ağaçlar ve mağaralar belirlenmiş sit alanları gibi diğer tabiat varlıkları kapsam dışı bırakılmıştır.

4.5.1. Anıt Ağaçlar

Ağaçlar, 5 metrenin üzerinde boy, 10 cm'nin üzerinde çap yapabilen, gövdesinde dal, sürgün ve yapraklardan oluşan tepe tacını taşıyan, her sene çap artımı yaparak kalınlaşan, sürgün vermek suretiyle uzayan ve hücrelerinin büyük bir kısmı odunlaşmış olan uzun ömre sahip bitkilerdir. Ağaç türleri; öncelikle genetik özellikleri, daha sonrasında ise yetişme ortamı ve çevresel koşullara bağlı olarak farklı yaş ve boyut özellikleri gösterebilmektedir. Doğa bilimciler tarafından yapılan araştırmalar sonucunda, her türün kendine özgü bir ortalama yaş ve boy değerleri belirlenmiştir. Bu ortalamaların belirgin biçimde üzerinde ya da altında değerlere sahip bireyler ise dikkat çekmekte ve özel incelemelere konu olmaktadır (Aslanboğa ve Hepcan, 1995). Gövde yapıları, boyları ve uzun yaşam özellikleriyle kendi türleri arasında olağan ölçütlerin hayli üzerinde olan; oldukça görkemli kökleri, gövde yapıları ve dallarıyla görenlerin zihninde farklı simgeler uyandıran; toplumların kültür ve değerlerinde yer bulan, bugünle tarihin en eski yılları arasında köprü görevi kurabilecek uzun ömürleri olan ağaçlara "anıt ağaç" denmektedir (Asan, 2017).

TSE standardı, TS 13137'ye göre "Geçmiş ile günümüz, günümüz ile gelecek arasında köprü kurabilecek uzunlukta doğal ömre sahip olan ağaçlardan yaş, gövde çapı, tepe çapı ve boy itibariyle kendi türünün alışılagelmiş ölçülerinin çok üzerindeki boyutlara ulaşan; ya da yöre tarihinde, mistik kültüründe ve folklorunda özel yeri bulunan ağaçlar" "anıt ağaç" olarak tanımlanmıştır. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı'na bağlı Tabiat Varlıklarını Koruma Merkez Komisyonu'nun 117 sayılı ilke kararında bu tanıma ek olarak bir de "bazı ağaç formundaki çalı türleri" anıt ağaç tanımına dahil edilmiştir. Bu amaçla 19.07.2012 tarih ve 28358 sayılı "Korunan Alanların Tespit, Tescil ve Onayına İlişkin Usul ve Esaslara Dair Yönetmelik" yayınlanmıştır. Söz konusu yönetmeliğin 11. maddesinin 2. Fıkrasında yer alan "Anıt Ağaçlar Türk Standartları Enstitüsü tarafından hazırlanan TS 13137 "Anıt Ağaçlar Envanter Seçim Kuralları ve İşaretleme Standardına göre tespit edilir" hükmü doğrultusunda anıt ağaçların tespiti gerçekleştirilir ve bu kapsamda Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Komisyonlarınca alınan tescil kararları onaylanmak üzere Bakanlığımıza gönderilir. Bakan onayı ile tescil işlemi tamamlanır. Bu bağlamda hukuksal ve teknik olarak Anıt Ağaçlar, taşınmaz tabiat varlığı olarak kabul edilmekte ve yerinde korunması gerekmektedir (Uzun, 1997; Kavgacı, 2002; TSE, 2005; Asan, 2010).

Anıt ağaç tanımından hareketle anıt ağaçlar, boyutsal ve kültürel özelliklerine göre anıt ağaç olarak tescil edilebilmektedir. Anıt ağaçlar boyutsal özelliklerine ve kültürel özelliklerine göre (tarihi, folklorik, mistik) 4 gruba ayrılır:

a– Boyutsal Anıt Ağaçlar: Bulundukları yerde, yaş, boy, gövde ve tepe tacı gibi boyutsal özellikleri itibariyle kendi türünün alışılagelmiş ölçülerinin çok üzerindeki boyutlara ulaşmış, geçmiş ile günümüz, günümüz ile gelecek arasında köprü kurabilecek en az 100 yıllık doğal ömre sahip olan ağaç.

b- Tarihi Anıt Ağaçlar: Tarihî bir olaya veya şahsiyete ait geçmişe tanıklık etmiş olan ağaç.

c- Folklorik Anıt Ağaçlar: Halkın binlerce yılı bulan gelenek ve göreneklerinin dönemsel olarak da olsa civarında yaşatıldığı ya da yörede yaşanan çok üzücü veya sevindirici bir olaya tanıklık ettiği için halk arasında özel bir yeri olan ağaç.

d- Mistik Anıt Ağaçlar: Dini bir inanışla yöre halkı tarafından yüceltilmiş olan ağaç.

Anıt ağaçlar, bütün özellikleriyle (yaş, çap, boy, folklorik veya kültürel değer vb.) birlikte değerlendirildikten sonra tescil edilmektedir (Polat, 2017).

2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu (KTVKK)'nun 3. maddesi 2. fıkrasında "jeolojik devirlerle, tarih öncesi ve tarihi devirlere ait olup ender bulunmaları veya özellikleri ve güzellikleri bakımından korunması gerekli, yer üstünde, yer altında veya su altında bulunan değerlerdir" biçiminde tanımlanmakta ve sayma yoluna gidilerek "tarihi mağaralar, kaya sığınakları; özellik gösteren ağaç ve ağaç toplulukları ile benzerleri; taşınmaz tabiat varlığı örneklerindendir" denmektedir. Adı geçen yasanın yayın tarihinde anıt ağaçların teknik ve bilimsel tanımları belirgin olmadığı için, bu ağaçların belirlenmesi amacıyla Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu tarafından 28.6.1988 tarihinde özel bir toplantı düzenlenerek 10 No'lu Kurul Kararı alınmıştır. Bu karara göre anıt ağaçlar "Doğal yapısı, ölçüleri ve diğer özellikleri bakımından anıtsal nitelik kazanmış bulunan ağaçlar" biçimde tanımlanmış ve;

a- Tarihi olaylarla bağlantısı bulunan yerli ve yabancı ağaç türlerinden herhangi birinin,

b- Güzellik açısından plastik değerde bir görünüme sahip olan veya doğal görünümünden esaslı şekilde sapma göstererek dikkat çekici biçimler (çatal, şamdan, kıvrık, yatay vb) kazanmış ağaçların,

c- Doğal yaşam tarzı bakımından benzerlerinden farklı gelişme nitelikleri gösteren ağaçların (aynı gövde ve kök üzerinde iki veya daha fazla türün bir arada yaşaması, garip kaynaşma ve birlikte yaşama örnekleri gibi)

d- Endemik ve nesli tükenmeye yüz tutmuş yerli ağaç türlerinden Porsuk (*Taxsus baccata*), Karaçamın endemik varyeteleri, Andız (*Arceuthos drupacea*), Finike Ardıcı (*Juniperus phonicea*), Kasnak Meşesi (*Quercus vulcanica*), Şimşir (*Buxus sempervirens*), Huş (*Betula alba, Betula medvediewii*), Kazdağı Göknarı (*Abies nordmanniana subsp. equi-trojani*), Sığla (*Liquidambar orientalis*), Toros Göknarı alt türü (*Abies cilicica subsp. isaurica*), bazı Akçaağaç alt türleri ve benzeri ağaçların,

e- Kent dokusunu tamamlayan, kent imajına etkisi olan grup, dizi veya tek ağaçların 2863 sayılı Kültür ve Tabiat varlıklarını Koruma Kanununun 6. Maddesi uyarınca korunması gerekli anıt ağaç olarak tescil edilmelerine, bu ağaçlar ve koruma alanlarında yapılacak uygulamalar için ilgili koruma kurullarının karar alması gerektiğine, karar verilmiştir (Yaltırık, 1994).

İnsan yaşamında ağaçlar, yalnızca biyolojik bir varlık olmanın ötesinde, psikolojik, estetik ve sosyal açıdan da derin bir anlam taşımaktadır. Bu çerçevede, kimi ağaçlar sahip oldukları sıra dışı gövde biçimleri ve olağanüstü uzun yaşam süreleriyle diğerlerinden ayrılarak, insanlar için daha özel bir sembolik ve kültürel değer kazanır. Bu nitelikleriyle öne çıkan örnekler, literatürde "anıt ağaç" veya "anıtsal nitelikli ağaç" olarak tanımlanmaktadır (Uysal, 2014).

Anıt ağaçlar, doğanın kendilerine bahşettiği uzun ömürlerinden ötürü geçmişi geleceğe bağlayan değeri tartışılmaz zenginliklerimizdendir. Türkiye hem kültürel hem de bilimsel değerleri oldukça yüksek korunan ya da korunması gerekli birçok doğal zenginliğe sahiptir. Bunlar arasında anıt ağaçlar en az ilgiyi görenlerdendir. Doğada yaşayan en yaşlı ama sessiz tarihçiler olan anıt ağaçlar geçmiş döneme ait birçok doğal olaya ilişkin kesin bilgiler edinmemizde bize yardımcı olurlar. Ayrıca bu yaşlı ağaçlarla kültürel olayları ilişkilendirmek mümkündür (Anonim, 2025).

Ağaç veya ormanların, genellikle de anıt özelliğindeki ağaç veya bu ağaçlardan meydana gelen ormanların, bulundukları toplum tarafından görkemli şekilleriyle değer verilen eser şeklinde değerlendirmeleri, en eski dönemlerden günümüze kadar toplumların kültürel ve ekonomik yaşamlarına tesir etmeleri bu ağaçları diğerlerine göre daha önemli hale getirmiştir. Hatta anıt ağaçların ilkçağlarda şan, güç, zenginlik ve ululuğun timsali olarak değerlendirilmesi, mitoloji ve destanlara malzeme olması, ülke bayraklarında anıt ağaçların simgelerine yer verilmesi, devletler arasında yapılan antlaşmalarda sembol olarak kullanılması ve yer aldıkları bölgelerin turizm ticaretini güçlendirmesi gibi etkenlerle saygı duyulan ağaç türleri arasına yerleşmiştir (Asan, 1987).

Anıt ağaçlar ekolojik açıdan değerlendirildiğinde, bu ağaçlar uzun yıllar boyunca bulundukları ekosistemin işleyişine tanıklık eden ve ekosistem dinamiklerinin sürekliliğinde kritik roller üstlenen canlı yapılardır. Geniş taç yapıları, gelişmiş kök sistemleri ve yüksek biyokütleleri sayesinde karbon depolama kapasiteleri genç ağaçlara kıyasla oldukça yüksektir. Bu özellikleri, onları iklim değişikliğiyle mücadelede önemli doğal unsurlar hâline getirmektedir. Ayrıca yaşlı ağaçların kabuk dokusunda, çürük oyuklarında ve mikrohabitat niteliği taşıyan diğer yapısal özelliklerinde pek çok böcek, kuş, liken ve mantar türü için barınma ve üreme alanı oluşmakta; böylece anıt ağaçlar biyolojik çeşitliliğin sürdürülmesinde kilit bir rol üstlenmektedir.

Kültürel açıdan bakıldığında, anıt ağaçlar toplumların tarihsel belleğinde önemli bir yere sahiptir. Bu ağaçlar, çoğu zaman yerel halk tarafından uğurlu veya tarihsel bir olayın tanığı olarak görülmekte; yöresel anlatılar, inanışlar ve folklorik ögelerle bütünleşmektedir. Bu yönüyle anıt ağaçlar sadece biyolojik varlıklar değil, aynı zamanda kültürel peyzajın bir parçası ve toplumsal kimliğin bir bileşenidir. Kırsal ve kentsel alanlarda odak noktası oluşturarak mekânsal aidiyeti güçlendirmekte, toplulukların geçmişle bağ kurmasına olanak sağlamaktadır.

Bu çok boyutlu değerleri nedeniyle anıt ağaçların korunması, yalnızca biyolojik mirasın sürdürülmesi için değil, aynı zamanda kültürel sürekliliğin sağlanması açısından da stratejik bir önem taşımaktadır. Etkin koruma, yönetim ve izleme programlarının uygulanması hem ekolojik işlevlerin hem de kültürel anlamların gelecek nesillere aktarılmasını mümkün kılacak temel unsurlardır.

Kastamonu'daki anıt ağaçlar yalnızca biyolojik ve ekolojik özellikleriyle değil, aynı zamanda halk kültürü ve yerel inanç sistemlerinde taşıdıkları anlamlarla da dikkat çekmektedir. Köy meydanlarında, cami avlularında veya eski yerleşim alanlarında koruma altına alınmış bu kadim ağaçlar, kimi zaman kutsal kabul edilmiş, kimi zaman da tarihî olaylara tanıklıklarıyla yöre halkının belleğinde yer etmiştir. Bu yönüyle anıt ağaçlar, Kastamonu'nun sayısız doğal zenginliklerinin yanı sıra kültürel kimliğinin de ayrılmaz bir parçasını oluşturur.

Kastamonu ilinde bulunan ve tescil işlemi gerçekleştirilmiş ve koruma statüsüne alınmış 73 adet anıt ağaçtan bazı bireylerinin konumları harita (Şekil 30) üzerinde gösterilmiştir (Anonim, 2023).

Şekil 30. Kastamonu ili anıt ağaçlarının konumu (Anonim, 2023).

Kastamonu il sınırları içerisinde bulunan ve harita üzerinde konumlarına göre işaretlenmiş olan anıt ağaçlara ait bulundukları ilçe ile makalle/köy, koordinat değeri, ağaçların genel sağlık durumları ve güncel yaşları Tablo 6'de verilmiştir.

Tablo 6. Kastamonu il sınırları içerisinde bulunan bazı anıt ağaçlar ve koordinat değerleri (Anonim, 2023).

Sıra	İlçe	Mahalle	Tür İsmi	Koordinat Değeri	Ağaçların sağlık durumu	Güncel yaş
1	Abana	Harmasun	Çınar (2 Adet)	41.97843°N, 33.99732°E	Ağaç üzeri geniş çağlı kavukluklar mevcuttur. Ağaç dip kısımdan beş metreye kadar çevrel olarak urludur.	300
2	Araç	Avlacık	Karaçam (33 adet)	41.35672°N, 33.27709°E	Olur tarihi:10.06.2016	300
3	Araç	Çamlatı	Karaçam	41.17591°N, 33.21835°E	Ağaç dip kısımdan bir metreye kadar kabuk yarası mevcuttur. Ağacın uzayan dalları köylü tarafından 12 adet dirsek ile desteklenmiştir. Ağaç genel itibariyle sağlıklıdır.	249
4	Araç	Bektüre	Karaçam	41.15523°N, 33.41748°E		
5	Şenpazar	Gürpelit	Dogu Kayini	41.74463°N, 33.21169°E	Yörede 12 kardeşler kayını olarak tanınmaktadır. 10'undan sadece 6'sı gövde olarak ayakta kalabilmiş ancak bunların sadece 4'ü yaşamakta fakat sağlıksızdırlar. Ağaç çevre meşcerenin gençleştirilmesi sonucu yoğun kar ve rüzgar baskısı altında kalmıştır.	320

6	Azdavay	Gümürtler	Karaçam	41.60539°N, 33.30862°E	Olur tarihi: 25.02.2022	438
7	Bozkurt	Beldeğirmeni	Çınar	41.97320°N, 33.90917°E	Kovukluklar daha önceden müdahale görmüştür. Dipten 8 m'ye kadar gövde çevrel olarak urlu bir yapıdadır. Alt dallar köylü tarafından dirsekler ile desteklenmiştir. Ancak deniz suyu ağaça yaklaştığından dolayı ağaçta kurumalar başlamıştır.	870
8	Cide	Denizkonak	Çınar	41.94994°N, 33.15012°E	Olur tarihi: 4.12.2019	350
9	Çatalzeytin	Çağlar	Servi	41.90521°N, 34.18619°E	Genel itibariyle sağlıklıdır	400
10	Daday	Akılçalman	Karaçam	41.39969°N, 33.35787°E	Olur tarihi: 31.10.2019	230
11	İhsangazi	Kalafat	Karadut	41.18897°N, 33.52552°E	Yatık bir gövde form yapısına sahiptir. Olur tarihi: 10.04.2023	152
12	İhsangazi	Görpe	Karaçam (3 adet)	41.18897°N, 33.52552°E		600
13	İnebolu	Yukarı hatıpbağı	Çınar (4 Adet)	41.97060°N, 33.76035°E	Ağaç üzeri 15m ye kadar orman sarmaşığı ile kaplıdır. Ağaç genel itibariyle sağlıklı müdahale ihtiyacı yoktur.	250
14	Küre	Kösreli	Saplı meşe	41.78800°N, 33.58300°E		258
15	Merkez	Kaşçılar	Karaçam (6 Adet)	41.25006°N, 33.89497°E		324
16	Şenpazar	Celallı	Saplı meşe (2 adet)	41.77900°N, 33.15800°E		450
17	Şenpazar	Harmangeriş	Çınar	41.78800°N, 33.18000°E		255
18	Taşköprü	Dilek	Armut	41.20127°N, 34.18523°E	Gövde sarma itibariyle sağlıklıdır.	237
19*	Tosya		Menengiç	41.02349°N, 34.03781°E	Genel olarak sağlıklı nitelikte bir ağaçtır.	150
20	Turgutlu	Çıkrıkçı	Çınar	41.97944°N, 34.08412°E	Ağaç dipten itibaren 8 metreye kadar urludur. Ağacın güney tarafından dere akmaktadır.	254
21	Abana	Hacıveli	Çınar			230
22	Ağlı	Müsellimler	Fındık (2 Adet)			126-220
23	Azdavay	Hoca Köyü	Karaçam			
24	Daday	Balaban	Ihlamur			260
25	Merkez	Kıyık Köyü	Karaçam	--	Ağacın özellikle tepe tacında son yıl meydana gelen mantar sebebiyle kuruma olayları meydana gelmiştir.	860
26	Merkez	Kıyık Köyü	Ebe karaçamı	--	Sağlıklı vaziyettedir	425

27	Merkez	Eşen Köyü	Ceviz Ağacı	Ağaç tamamen kurumuştur ancak, halihazırda listeden düşülmemiştir.
28	Tosya	Yağcılar	Karaçam	

Kastamonu il sınırları içerisinde bulunan ve tescil işlemleri yapılmış olan bazı anıt ağaçlarımız yaşları ve bulundukları mevki isimleri ve resimleri ile birlikte listelenmiştir (Anonim, 2023). Kastamonu İli Tosya İlçesi İlyasbey Mahallesi sınırları içerisinde yer alan *Pistacia terebinthus* L. (Menengiç) bireyi 150 yıllık yaşıyla bir anıt ağaç niteliği taşımaktadır (Şekil 31).

Şekil 31. Kastamonu ili Tosya ilçesinde bulunan pistacia terebinthus l. (Anonim, 2023)

Kastamonu İli İhsangazi İlçesi, Görpe Köyü'nde bulunmakta olan *Pinus nigra* subsp. *pallasiana* (Anadolu karaçamı), 550 yaşında bir anıt karaçam ağacı (Şekil 32). Çevre ölçüsünün 4.20 m olduğu belirlenmiştir.

Şekil 32. Kastamonu ili İhsangazi ilçesinde bulunan Anadolu karaçamı (Anonim, 2023)

Kastamonu İli, Ağlı İlçesi, Müsellimler Köyü 220 yaşında bit *Corylus colurna* L. (Türk fındığı ya da ağaç fındığı) Şekil 33'da gösterilmiştir.

Şekil 33. Kastamonu ili Ağlı ilçesi, Müsellimler köyünde bulunan Türk fındığı (Anonim, 2023)

Kastamonu İli Taşköprü İlçesi, Dilek Köyü mevkiinde bulunan burulmuş bir gövde yapısına sahip armut ağacı (*Pyrus communis* L.). Tahmini yaşı 260 olarak tahmin edilmiştir (Şekil 34). Ayrıca armut ağacını halen meyve vermekte olduğu bilinmektedir.

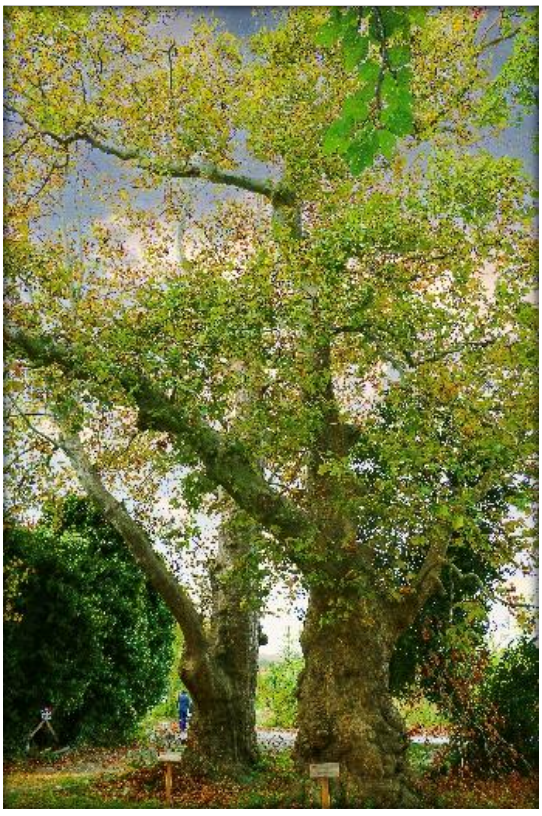
Şekil 34. Kastamonu ili Taşköprü ilçesi, Dilek köyünde bulunan pyrus communis l. (Anonim, 2023)

Kastamonu İli Çatalzeytin ilçesi, Demirci Mahallesinde bulunan tarihi ahşap bir caminin hemen yakınında bulunan Servi ağacının (*Cupressus sempervirens* L.) 700 yaşında olduğu tahmin edilmektedir. Servi ağacının yakın ve uzaktan heybetli görünümü Şekil 35'da gösterilmiştir.

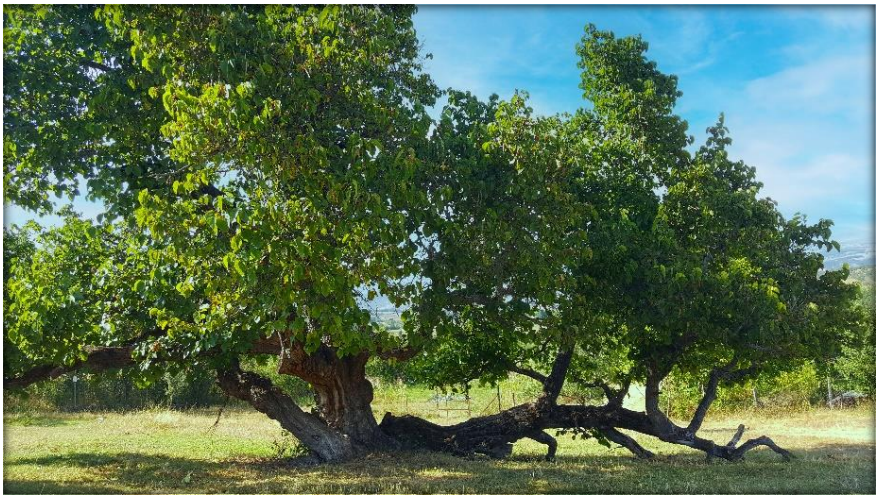
Şekil 35. Kastamonu ili Çatalzeytin ilçesinde bulunan servi ağacı (Anonim, 2023)

Kastamonu İli Abana İlçesi, Harmasun Mahallesi 300 yaşında çınar ağacı *Platanus orientalis* (Şekil 36)

Şekil 36. Kastamonu ili Abana ilçesinde bulunan doğu çınarı (Anonim, 2023)

Kastamonu İli İhsangazi İlçesi Kalafat Mahallesinde bulunan Karadut (*Morus nigra* L.) ağacının 150 yaşında olduğu tahmin edilmektedir (Şekil 37). Gövdenin bir kısmının yatık formda olması ağaça karakteristik bir özellik kazandırmaktadır.

Şekil 37. Kastamonu ili İhsangazi ilçesinde bulunan karadut ağacı (Anonim, 2023)

Kastamonu Merkez Kıyık Köyünde bulunan ve yaklaşık olarak 425 yaşında olduğu tahmin edilen ebe karaçamı (*Pinus nigra* subsp. *pallasiana* var. *şeneriana*) Şekil 38'de gösterilmiştir. Ebe karaçamı olarak adlandırılan tür Ülkemiz için endemik bir tür olması bakımındanda ayrı bir öneme sahiptir.

Şekil 38. Kastamonu Merkez Kıyık köyünde bulunan ebe karaçamı (Anonim, 2023)

Kastamonu Merkez Kıyık Köyünde bulunan ve yaklaşık olarak 860 yaşında olduğu tahmin edilen karaçam Şekil 39'da gösterilmiştir.

Şekil 39. Kastamonu Merkez Kıyık köyünde bulunan karaçam (Anonim, 2023)

Kastamonu İli Bozkurt İlçesi Beldeğirmeni Köyünde bulunan ve yaklaşık olarak 870 yaşında olduğu tahmin edilen Çınar ağacı Şekil 40'da gösterilmiştir.

Şekil 40. Kastamonu ili Bozkurt ilçesi Beldeğirmeni köyünde bulunan çınar ağacı (Anonim, 2023)

Kastamonu İli Şenpazar İlçesi Harmangeriş Mahallesinde bulunan ve yaklaşık olarak 310 yaşında olduğu tahmin edilen Çınar ağacı Şekil 41'de gösterilmiştir.

Şekil 41. Kastamonu ili Şenpazar ilçesinde bulunan doğu çınarı (Anonim, 2023)

Kastamonu İli Azdavay İlçesi Hocaköy Mevkiiinde bulunan 650 yaşında olduğu tahmin edilen Karacam Şekil 42'te verilmiştir.

Şekil 42. Kastamonu ili Azdavay ilçesi Hocaköy mevkiinde bulunan karaçam (Anonim, 2023)

Kastamonu İli Araç İlçesi Bektüre Köyünde bulunan 600 yaşında olduğu tahmin edilen Karacam Şekil 43'te verilmiştir.

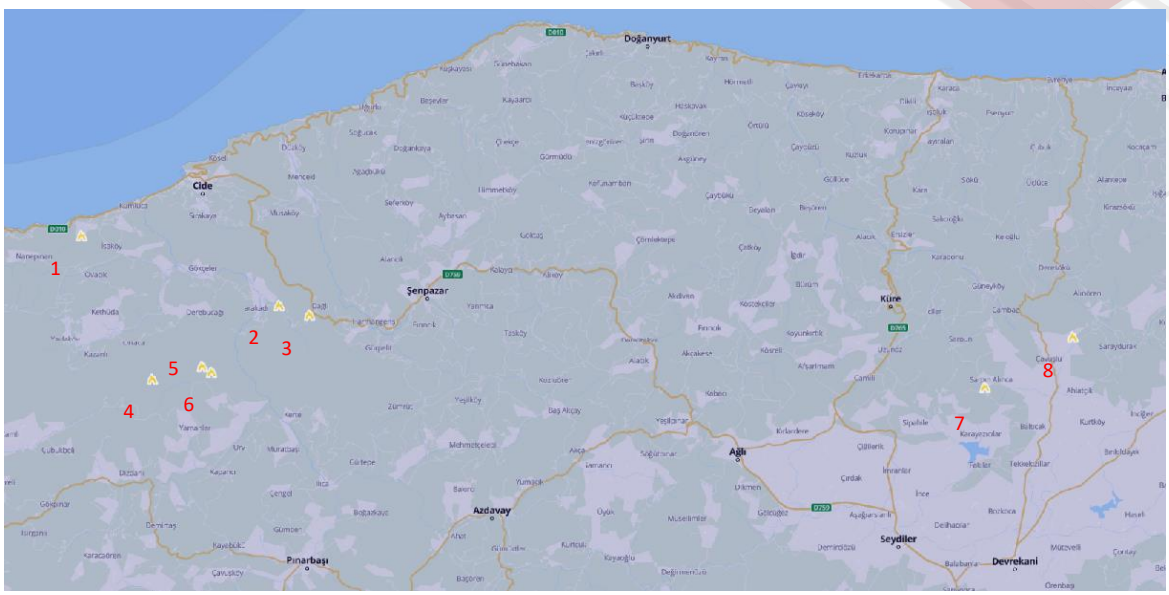
Şekil 43. Kastamonu ili Araç ilçesi Bektüre köyünde bulunan karaçam (Anonim, 2023)

4.5.2. Mağaralar

Kastamonu ilinde yer alan mağaralar, jeolojik oluşum süreçleri, biyolojik çeşitlilikleri, mikroklimatik yapıları ve kültürel değerleri bakımından önemli tabiat varlıkları olarak kaydedilmektedir. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı tarafından yayımlanan *Mağaralar Teknik Esaslar Raporu* doğrultusunda yapılan güncel tescil çalışmalarında; (1) Balıönü Mağarası (01.08.2022), (2) Kılıçlı Mağarası (2022), (3) Dağlı Kuylucu Mağarası (24.12.2020), (4) Eşekçukuru Mağarası (14.01.2025), (5) Ilgarini Mağarası (24.12.2020), (6) Ejder Mağarası (24.12.2020), (7) Sarpunalınca Mağarası (01.01.2021) ve (8) Gizemli Mağarası'nın (29.07.2021) (TOB, 2025) tabiat varlığı niteliğiyle envantere alınmıştır (Şekil 48). Bu mağaralar hem bilimsel araştırmalar hem de sürdürülebilir ekoturizm uygulamaları açısından önemli bir potansiyel sunmaktadır.

Mağaraların korunması ve kullanımına yönelik politikaların belirlenmesinde "Özelliğine Göre Mağara Grupları" sınıflandırması temel rehber niteliğindedir. Bu sınıflandırmaya göre mağaralar, sahip oldukları ekolojik ve işlevsel özelliklere göre dört ana koruma kategorisine ayrılmaktadır. A Grubu mağaralar, jeolojik, jeomorfolojik, hidrolojik ve biyolojik açıdan bilimsel öneme sahip alanları ifade ederken; B Grubu, turizm ve sağlık turizmi açısından yüksek değerlere sahip, yoğun çökelti içeren mağaraları kapsamaktadır. C Grubu, barınma, depolama, mağara içi tarımsal faaliyetler veya guano çıkarımı gibi insani kullanımlara elverişli mağaraları içerir. D Grubu ise koruma ve tescil açısından öncelikli olmadığı değerlendirilen kovuk ve inlerden oluşmaktadır (RG, 2018).

Bu sınıflandırma, Kastamonu'daki mağaraların yönetim planlarının hazırlanmasında kritik bir çerçeve sunmaktadır. Mağaralarda taşıma kapasitesine dayalı ziyaretçi yönetimi, izleme faaliyetleri ve habitat bozunumunu önleyici tedbirler, doğal mirasın sürdürülebilirliği için hayati önem taşımaktadır. Tablo 7'de bu mağaraların Tabiat Varlığı statüsüne geçtikleri tarihler ve konumları gösterilmektedir (TOB, 2025; TOB 10. BM, t.y.).

Şekil 44. Kastamonu ili tabiat varlığı statüsündeki mağaraların konumları

Tablo 7. Kastamonu ili tabiat varlığı statüsündeki mağaralar ve konumları

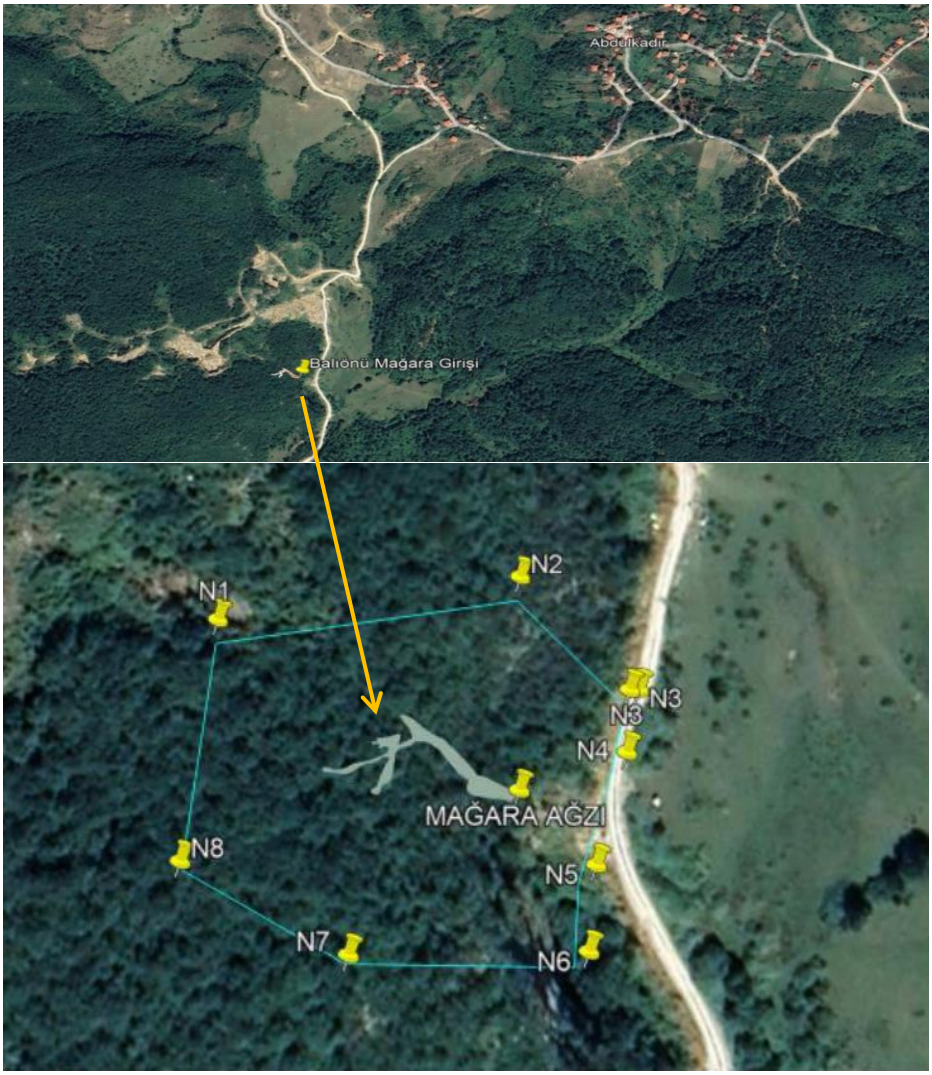
No.	Mağara adı	İlan tarihi	Konumu
1	Balıönü Mağarası	01.08.2022	41.85211°N, 32.87787°E
2	Kılıçlı Mağarası	14.03.2222	41.79913°N, 33.08218°E
3	Dağlı Kuylucu Mağarası	24.12.2020	41.79190°N, 33.11351°E
4	Eşekçukuru Mağarası	14.01.2025	41.74193°N, 32.95179°E
5	Ilgarini Mağarası	24.12.2020	41.75199°N, 33.00313°E
6	Ejder Mağarası	24.12.2020	41.74756°N, 33.01270°E
7	Sarpunalınca Mağarası	01.01.2021	41.73591°N, 33.80844°E
8	Gizemli Mağara	29.07.2021	41.77416°N, 33.89930°E

4.5.2.1. Balıönü Mağarası

Balıönü Mağarası (Şekil 45), Kastamonu ili Cide ilçesi Abdülkadir Köyü sınırlarında yer almakta olup, Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı tarafından “C Grubu Mağara” statüsünde tabiat varlığı olarak tescil edilmiştir (ÇŞİDB, 2022b; Kastamonu Valiliği, 2024). Bölgenin litolojik yapısı ve MTA tarafından gerçekleştirilen jeolojik incelemelerde mağaranın karstik süreçlerle ilişkili olduğu belirtilmekte, bu durum alanın kalkerli birimlerde gelişmiş doğal boşluk sistemlerinin parçası olduğunu göstermektedir (Nazik ve Törk, 2003; Mutlu, 2022). C Grubu mağaralar, teknik esaslara göre nispeten daha düşük hassasiyet düzeyine sahip olmakla birlikte, doğal oluşumların zarar görmemesi ve ekolojik bütünlüğün korunması için kontrollü kullanım ilkeleriyle yönetilmesi gereken alanlar arasında yer alır (TVKGM, t.y.). Bu nedenle Balıönü Mağarası’nda ziyaretçi yoğunluğunun sınırlandırılması, fiziksel temasın azaltılması ve mağara çevresindeki doğal peyzajın bütüncül biçimde korunması temel yönetim önceliği olmalıdır. Mağaranın resmî statüsü, jeolojik niteliği ve bölgesel ekosistemle ilişkisi göz önünde bulundurulduğunda, alanın hem doğal mirasın korunması hem de sürdürülebilir kullanıma yönelik planlamaların geliştirilmesi açısından önemli bir potansiyel taşıdığı değerlendirilmektedir.

Şekil 45. Balıönü mağarasına ait iç mekan görüntüsü (ÇŞİDB, 2022b).

Şekil 46. Balıönü mağarası konumu ve krokisi (ÇŞİDB, 2022b).

4.5.2.2. Kılıçlı Mağarası

Kastamonu ili Cide ilçesinde yer alan Kılıçlı Mağarası (Şekil 47 ve Şekil 48), bölgenin belirgin karstik yapısını yansıtan kalker formasyonları içinde gelişmiş doğal bir yer altı boşluğudur. Cide Belediyesi tarafından yayımlanan tanıtım bilgilerinde mağaranın özellikle doğal oyukları, düzensiz karst boşlukları ve görsel açıdan dikkat çekici iç morfolojisiyle öne çıktığı belirtilmektedir (CB, t.y.). Türkiye'de karstik mağaraların oluşumu üzerine yapılan jeolojik değerlendirmeler, bu tür kalker kökenli mağaralarda çözünme süreçlerinin sarkıt–dikit gelişimi, damlataş yapıları ve mikro-çökel birikimleri gibi hassas jeomorfolojik unsurları beraberinde getirdiğini göstermektedir (Törk ve ark., 2010). Kılıçlı Mağarası'nın bulunduğu bölgeye ilişkin resmî duyurularda ise mağaraların doğal sit niteliği taşıdığı ve koruma–kullanma dengesi gözetilerek yönetilmesi gereken doğal varlıklar arasında yer aldığı vurgulanmaktadır (ÇŞİDB, 2022c). Ayrıca Türkiye'nin karstik mağara sistemlerine ilişkin akademik çalışmalar, bu tür mağaraların hem jeolojik hem ekolojik hem de kültürel açıdan korunması gereken hassas alanlar olduğunu ortaya koymakta; bu nedenle ziyaretçi yoğunluğu, fiziksel temas ve insan kaynaklı etkilerin dikkatle yönetilmesi gerektiğini belirtmektedir (Zeybek ve ark., 2019). Bu bağlamda Kılıçlı Mağarası, jeomorfolojik değeri, doğal peyzaj bütünlüğü ve koruma potansiyeli bakımından bölgenin önemli doğal miras alanlarından biri olarak değerlendirilmektedir.

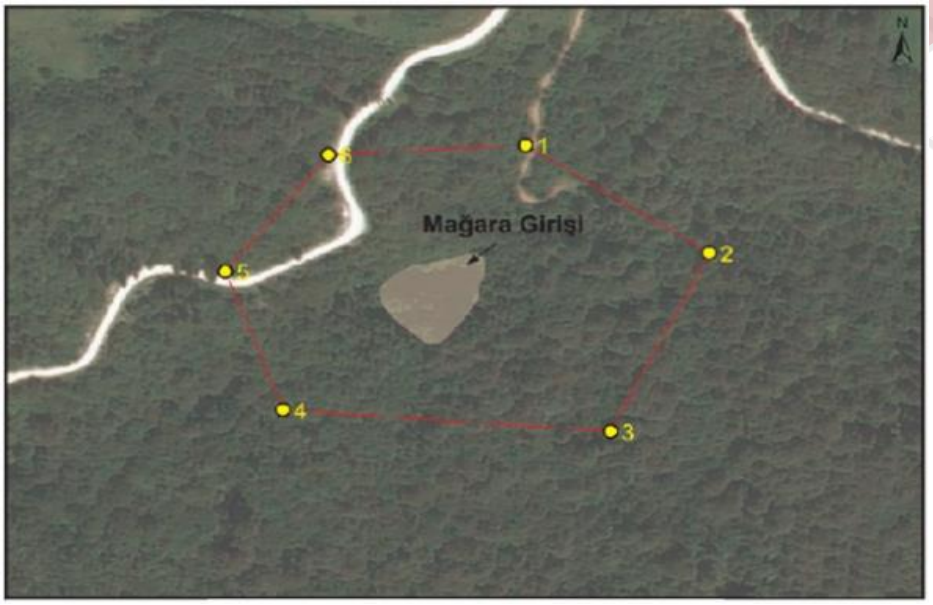
Şekil 47. Kılıçlı mağarası (CB, t.y.)

Şekil 48. Kılıçlı mağarasına ait iç mekan görüntüsü (CB, t.y.)

4.5.2.3. Dağlı Kuylucu Mağarası

Kastamonu ili Cide–Şenpazar bölgesinde, Dağlı köyü yakınlarında yer alan Dağlı Kuyluca Mağarası (Şekil 49 ve Şekil 50), dikey şaft tipi yapısı ve geniş giriş ağzıyla dikkat çeken önemli bir karstik oluşumdur. Mağara, Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı tarafından "tabiat varlığı" olarak tescil edilmiş olup resmî ilanlarda mağaranın koruma statüsü, koordinatları ve sınırları açık şekilde belirtilmiştir (ÇŞİDB, 2021a). Yerel tanıtım kaynaklarında mağaranın bölgenin doğal sembollerinden biri olduğu, geniş giriş açıklığı, iç boşlukları ve çevresindeki doğal peyzaj ile hem görsel hem jeomorfolojik açıdan öne çıktığı ifade edilmektedir (ŞK, t.y.). Medya görüntüleri ve saha gözlemlerine ilişkin haberlerde ise mağaranın dikey yapısının belirgin olduğu, mağara içinde su akışları ve nemli mikroklimaya işaret eden doğal oluşumların bulunduğu aktarılmakta; bu durum, mağaranın karstik gelişim süreçleri açısından hassas bir doğal sistem olduğunu göstermektedir (AA, 2024). Bu özellikler birlikte değerlendirildiğinde, Dağlı Kuyluca Mağarası hem jeomorfolojik hem görsel hem de ekoturizm potansiyeli açısından değer taşıyan, kontrollü kullanım ve koruma-kullanma dengesi gerektiren önemli bir doğal miras alanıdır.

Şekil 49. Dağlı Kuylucu mağarası krokisi (ÇŞİDB, 2021a)

Şekil 50. Dağlı Kuylucu mağarası (ÇŞİDB, 2021a)

4.5.2.4. Eşekçukuru Mağarası

Kastamonu ili Pınarbaşı ilçesinde, Uzla ve Yamanlar köyleri arasında yer alan Eşekçukuru Mağarası (Şekil 51), karstik kalker birimleri içinde gelişmiş doğal boşlukları ve nemli mikroklima özellikleriyle öne çıkan önemli bir yer altı oluşumudur. 2025 yılında yayımlanan resmî karar ile "Tabiat Varlığı-B Grubu Mağara" olarak tescillenen mağara (ÇŞİDB 2025), bölgedeki karstik sistemlerin tipik özelliklerini yansıtmakta ve hem jeomorfolojik hem de ekolojik açıdan yüksek değer taşımaktadır. Küre Dağları Milli Parkı ve çevresindeki mağaralar üzerine yapılan çalışmalar, bu tür karstik yapılar içerisinde özgün mikro habitatların ve hassas tür topluluklarının yer aldığını; mağaraların hem biyolojik çeşitlilik hem de sürdürülebilir doğa turizmi açısından önemli potansiyeller barındırdığını göstermektedir (Albükrek ve ark., 2012). Nitekim Türkiye mağaralarında kör ve mağaraya uyum sağlamış endemik türlerin varlığı (örneğin Paphlagonya bölgesinde tanımlanan anofthalmik *Beronaphaenops paphlagonicus*

türü) mağara ekosistemlerinin yüksek hassasiyetini ve biyolojik önemini ortaya koymaktadır (Guéorguiev, 2012). Bu özellikler ışığında Eşekçukuru Mağarası hem jeolojik yapısı hem de potansiyel biyolojik çeşitliliği nedeniyle korunması gereken bir doğal laboratuvar niteliği taşımakta; ziyaretçi yönetimi, taşıma kapasitesi belirlenmesi ve koruma-kullanım dengesi açısından titiz bir planlamayı zorunlu kılmaktadır.

Şekil 51. Eşekçukuru mağarasına ait iç mekan görüntüsü (ÇŞİDB, 2025)

4.5.2.5. Ilgarini Mağarası

Kastamonu ili Pınarbaşı ilçesi Sümenler köyü yakınlarında yer alan İlgarini Mağarası (Şekil 52), bölgenin en büyük karstik oluşumlarından biri olup yaklaşık 858 m uzunluğu ve 250 m'ye ulaşan derinliğiyle Batı Karadeniz'in en dikkat çekici yer altı sistemlerinden biridir (Acar ve ark., 2011; PK, t.y.). Sarkıt-dikit oluşumları, geniş galerileri, doğal kemerli girişi ve iki ana kola ayrılan iç yapısı, mağaranın karstik süreçler altında uzun jeolojik dönemlerde geliştiğini göstermektedir (Öztürk, 2005). Mağaranın "Avizeli Salon" olarak bilinen bölümünde büyük boyutlu damlataş oluşumları, su sarnıcı ve küçük odalar yer alırken; derin kola doğru inildikçe Bizans dönemine tarihlenen duvar yıkıntıları, mezar kalıntıları ve insan yerleşimine işaret eden arkeolojik bulgularla karşılaşılması mağaranın kültürel açıdan da yüksek değer taşıdığını ortaya koymaktadır (KB, 2024). Ilgarini Mağarası, bu özellikleriyle hem jeomorfolojik hem de kültürel miras niteliği taşımakta olup 2021 yılında Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı tarafından "Tabiat Varlığı" olarak tescil edilmiştir (ÇŞİDB). (2021b). Bölge üzerinde yapılan biyolojik çeşitlilik çalışmaları, mağaranın kuşaklar boyunca izole olmuş mikro habitatlar ve karanlık ortama uyum sağlamış tür topluluklarına potansiyel yaşam alanı sunduğunu; Küre Dağları mağaralarında belirlenen faunal çeşitliliğin ekolojik açıdan önemli olduğunu göstermektedir (Albükrek ve ark., 2012; Pınarbaşı Kaymakamlığı. (t.y.).). Bu nedenle mağaranın sürdürülebilir doğa turizmi kapsamında kullanımı, hassas karstik yapının, damlataş oluşumlarının ve tarihî kalıntıların zarar görmemesi için taşıma kapasitesi, izleme sistemi ve kontrollü ziyaret ilkeleriyle desteklenmelidir. Ulaşımın orman içi patikalardan sağlanması, mağarayı bir ekoturizm rotası olarak cazip kılsa da doğal dengenin korunması, aydınlatma

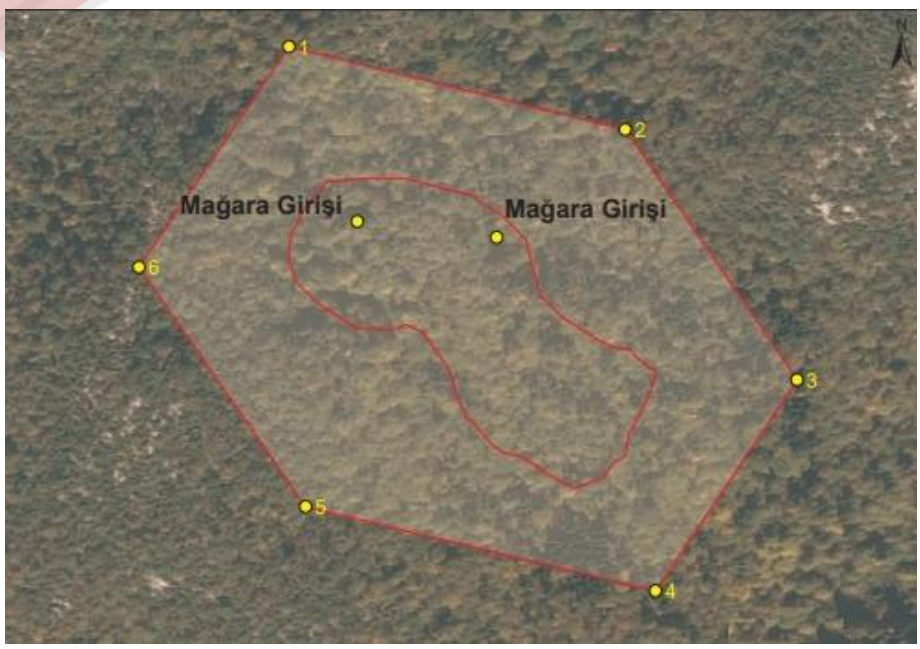
düzeni, rehberli giriş ve ziyaretçi yönlendirme gibi koruma-kullanım dengesi araçlarının titizlikle uygulanmasını zorunlu kılmaktadır.

Şekil 52. Ilgarini mağarası (ÇŞİDB, 2025).

4.5.2.6. Ejder Mağarası

Kastamonu'nun Pınarbaşı ilçesi Sümenler köyü sınırlarında yer alan Ejder Çukuru Mağarası (Şekil 53 ve Şekil 54), bölgenin karstik yapısını temsil eden doğal bir çukur/mağara formu olup, dikey bir şaft niteliğindeki giriş yapısı, yaklaşık 12–15 metre genişliğindeki ağız açıklığı ve doğal mikroklimasıyla dikkat çeken bir jeomorfolojik oluşumdur (PK, t.y.; PB, t.y.). 2021 tarihli Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı kararıyla "Tabiat Varlığı- Mağara" statüsünde tescil edilen Ejder Mağarası, Küre Dağları'nın karstik topografyası içinde değerlendirilen önemli oluşumlar arasında yer almakta ve bölgenin mağara sisteminin bir parçası olarak korunmaktadır (ÇŞİDB, 2021c; Kastamonu Valiliği, 2024). Yerel tanıtım ve alan gözlemlerinde mağaranın dikey iniş gerektiren yapısı, tabandaki yoğun nem ve düşük sıcaklıkla birleşen ışık–hava etkileşiminin zaman zaman "sis etkisi" oluşturduğu belirtilmekte olup, bu durum mağarayı ziyaretçiler için görsel açıdan da ilgi çekici hâle getirmektedir (Kastamonu Gazetesi, 2020). Bölgedeki diğer karstik oluşumlar olan İlgarini ve Mantar Mağarası ile aynı ekosistem içinde yer alan Ejder Çukuru, Pınarbaşı çevresinde gelişen doğa turizmi rotalarının bir halkasını oluşturmakla birlikte, dikey iniş gerektiren yapısı nedeniyle ancak profesyonel ekipman ve uzman rehberlik eşliğinde ziyaret edilebilecek nitelikte hassas bir doğal varlık olarak değerlendirilmektedir (Küre Ansiklopedi, t.y.). Bu nedenle mağaranın korunması ve sürdürülebilir kullanımı için erişim kontrolü, ziyaretçi güvenliği, jeolojik dokunun korunması ve koruma–kullanım dengesi ilkelerinin titizlikle uygulanması gerekmektedir.

Şekil 53. Ejder mağarası krokisi (ÇŞİDB, 2021c)

Şekil 54. Ejder mağarasına içinden bir görünüm (KUZKA, t.y.)

4.5.2.7. Sarpunalınca mağarası

Kastamonu ilinin Devrekâni ilçesi, Sarpunalınca Köyü sınırları içerisinde yer alan Sarpunalınca Mağarası (Şekil 55 ve Şekil 56), resmî olarak "Tabiat Varlığı - B Grubu Mağara" statüsünde tescil edilmiş, ildeki en önemli karstik yer altı oluşumlarından biridir. Tescil ilanı ve il çevre durum raporlarında mağaranın B grubu mağara olarak kayda geçtiği, ilin tescilli yedi mağarasından biri olduğu belirtilmekte; böylece mağara hem koruma mevzuatı hem de planlama belgeleri açısından özel statüye kavuşmaktadır (Kastamonu Valiliği, 2024; ÇŞİDB, 2022d). Sarpunalınca Mağarası yaklaşık 1.680–1.683 m uzunluğunda olup, il sınırları içerisindeki en uzun mağara olarak anılmakta; yatay gelişimli galerileri, içinden geçen dere

yatağı ve üç ayrı çıkış noktasına sahip yapısıyla aktif bir karst sistemi karakteri göstermektedir (DB, 2025a; Köroğlu, 2024; Yamaç, 2022). Speleoloji literatüründe, mağaranın 1960'lardan itibaren farklı ekiplerce ziyaret edildiği, daha sonra Obruk Mağara Araştırma Grubu tarafından yeniden ölçülüp haritalandığı ve Karadeniz Bölgesi'nin "iyi bilinen" mağaralarından biri olarak ulusal toplantılarda sunulduğu belirtilmektedir (Yamaç, 2022, Yamaç ve Yıldız, 2021). Sarpunalınca Mağarası; doğa turizmi, macera turizmi ve peyzaj değeri yüksek jeositler arasında anılmakta, Devrekâni'de önerilen yürüyüş ve doğa parkurlarının önemli duraklarından biri olarak gösterilmektedir (Sakıcı ve Çelik, 2017; OSİB, 2016; KUZKA, 2025). Bununla birlikte, mağaranın uzun, aktif ve çok çıkışlı yapısı, sarkıt–dikit gelişimi ve yer altı su sistemi hem ziyaretçi güvenliği hem de jeomorfolojik bütünlük açısından hassas bir yapı ortaya koymakta; bu nedenle Sarpunalınca Mağarası'nın kontrollü erişim, rehberli gezi, taşıma kapasitesine dayalı kullanım ve düzenli izleme ilkeleri çerçevesinde yönetilmesi, koruma–kullanma dengesinin sağlanması açısından kritik önem taşımaktadır.

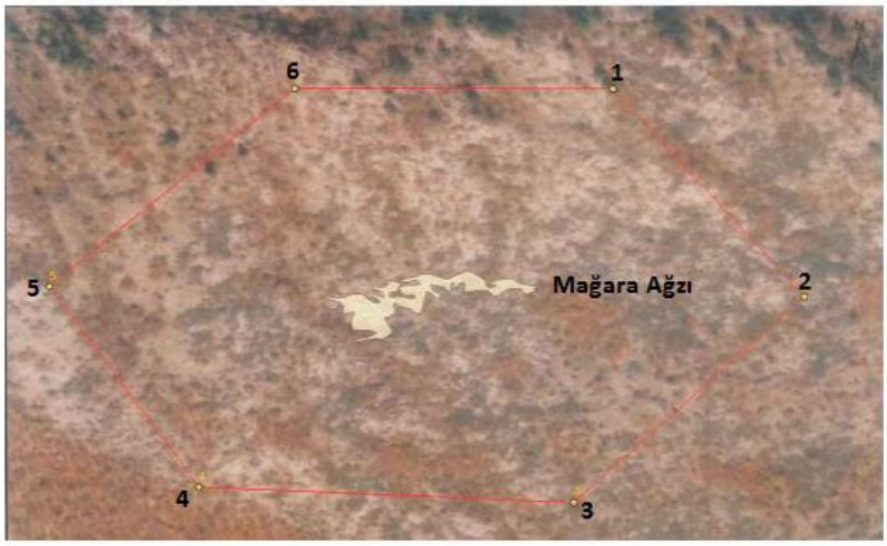
Şekil 55. Sarpunalınca mağarası girişi (ÇŞİDB, 2022d).

Şekil 56. Sarpunalınca mağarasına ait iç mekan görüntüsü (ÇŞİDB, 2022d).

4.5.2.8. Gizemli Mağara

Devrekâni ilçesi Alçılar Köyü'nde yer alan Sisli ve Gizemli Mağara (Şekil 57 ve Şekil 8), Kastamonu ve çevresinde yaygın olarak gözlenen kireçtaşı egemen karst topoğrafyasının bir parçası olup, bölgedeki mağaralar üzerine yapılan çalışmalarda tanımlanan yatay gelişimli galeriler, damlataş oluşumları ve nemli mikroklima özellikleriyle uyumlu bir yer altı sistemi olarak değerlendirilmektedir (İmat ve ark., 2012; Tanrısever ve ark., 2016). Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı tarafından B Grubu "Tabiat Varlığı - Mağara" statüsünde tescil edilen mağara; yüksek nemden kaynaklanan sis–yoğuşma zonları, karanlık–yarı karanlık kesimleri ve çevresindeki doğal bitki örtüsüyle birlikte hassas bir karst ekosistemi niteliği taşımaktadır (ÇŞİDB, 2021d). Kastamonu ve Küre Dağları'ndaki mağaralar üzerine yapılan çalışmalar, bu tür karst sistemlerinde troglobiont omurgasızlar, yarasa kolonileri ve nem-sıcaklık açısından göreli olarak sabit mikroiklimlerin yaygın olduğunu ortaya koymakta; bu da Sisli–Gizemli Mağara'nın yalnızca jeomorfolojik değil, biyolojik açıdan da izlenmesi gereken bir doğal varlık olduğunu göstermektedir (Albükrek ve ark., 2012; Yamaç, 2022). Bu nedenlerle mağaranın turizm amaçlı kullanımında kontrollü erişim, rehberli gezi, taşıma kapasitesinin belirlenmesi ve düzenli izleme ilkelerinin esas alınması gereklidir.

Şekil 57. Gizemli mağarası krokisi (ÇŞİDB, 2021d).

Şekil 58. Gizemli mağarasına ait iç mekan görüntüsü (DB, 2025b).

5. Kastamonu Korunan Alanlarındaki Sorunlar ve Çözüm Önerileri

Korunan alanlar, ekosistem bütünlüğünün korunması, iklim değişikliğiyle mücadele ve biyolojik çeşitliliğin sürdürülebilir yönetimi açısından en etkili araçlardan biridir (Phillips, 2003; Dudley, 2008). Kastamonu ili, üç millî park, çok sayıda tabiat parkı, gen koruma ormanı, sulak alan ve tescilli anıt ağaçları ile Türkiye'nin doğa koruma politikalarında özel bir yere sahiptir (DKMP, 2023c). Bu alanlar; su döngüsünün düzenlenmesi, karbon tutumu, rekreasyon, kültürel mirasın korunması ve yerel ekonomik gelişim gibi çok yönlü ekosistem hizmetleri sunmaktadır (Eagles ve ark., 2002; Lockwood, 2010). Buna karşın Kastamonu'daki korunana alanların birçok yapıdan sorunları olduğu da bir gerçektir. Bu kapsamda bu bölümde söz konusu sorun alanları tematik başlıklar altında ele alınmakta ve her birine yönelik çözüm önerileri sunulmaktadır.

5.1. Korunan Alan Sistemi SWOT Analizi

Kastamonu'da korunan alan yönetimi; geniş orman varlığı, çok katmanlı koruma statüleri ve güçlü doğal peyzaj karakteri nedeniyle çok aktörlü ve karmaşık bir kurumsal yapıya sahiptir. Bu yapı önemli fırsatlar sunmakla birlikte, veri yönetimi, kurumlar arası eşgüdüm ve kaynak tahsisi gibi alanlarda çeşitli yönetsel boşluklar da barındırmaktadır. Bu çerçevede Kastamonu'daki korunan alan sistemini bütüncül biçimde değerlendirmek amacıyla bir SWOT analizi yapılmış; analiz, saha ölçümlerinden ziyade literatüre dayalı olarak oluşturulmuştur. DKMP, OGM ve ÇŞİDB gibi kurumların politika belgeleri ile UNESCO–IUCN değerlendirme çerçeveleri ve Kastamonu özelindeki akademik çalışmaların birlikte yorumlanmasıyla hazırlanan bu analitik yaklaşım, ilin korunan alan yönetiminde mevcut kapasiteyi, yapısal sorunları ve politika geliştirme potansiyellerini sistematik olarak ortaya koymayı amaçlamaktadır.

Güçlü Yönler:

• **Yüksek orman varlığı ve ekolojik bütünlük:** Kastamonu'da ormanlık alan oranı Türkiye ortalamasının üzerindedir; il genelinde yüksek ekolojik bütünlük, orman kapalı alanı ve biyolojik çeşitlilik göstergeleri hem OGM istatistiklerinde hem de Kastamonu özelinde yapılan korunan alan çalışmalarında açık biçimde ortaya konulmaktadır (Şen ve Buğday, 2015; Zengin ve ark., 2019; OGM, 2021).

• **Çok katmanlı koruma ağı:** İlde millî park, tabiat parkı, yaban hayatı geliştirme sahası, doğal sit ve sulak alan gibi farklı kategorilerin birlikte bulunması, koruma ağına ekolojik süreklilik ve fonksiyonel çeşitlilik kazandırmaktadır (DKMP, 2023b; UNEP-WCMC, & IUCN, 2020).

• **Güçlü akademik ve bilimsel kapasite:** Kastamonu Üniversitesi, flora–fauna envanteri, ekosistem değerleme, ekoturizm, CBS ve korunan alan yönetimi konularında kapsamlı araştırmalar yürütmekte; bu durum planlama ve izleme süreçlerine güçlü bilimsel destek sağlamaktadır (Zengin ve ark. 2019; Kuter ve Ünal, 2009).

• **Yerel halkın doğa temelli üretim ve turizme ilgisi:** Kastamonu'da kırsal turizm çalışmalarında, yerel halkın doğa temelli üretim ve turizm faaliyetlerine katılım isteğinin yüksek olduğu; uygun yönlendirme ve organizasyon modelleriyle bu kapasitenin gelişebileceği görülmektedir (Zengin ve ark., 2019; Ertuna ve ark., 2012).

• **Doğal ve kültürel peyzajın bütünlüğü:** Küre Dağları ve Ilgaz Dağı gibi milli parklar, kanyonlar, mağaralar ve yaylalar doğal peyzajı; somut ve somut olmayan kültürel miras unsurlarıyla bütünleşik bir sosyo-ekolojik yapı sunmaktadır (Zengin ve ark., 2019; Doğa Derneği, 2018).

Zayıf Yönler:

• **Veri entegrasyonu ve ortak izleme sistemlerindeki eksiklikler:** Kurumsal veri tabanlarının uyumsuzluğu, standardize edilmemiş izleme protokolleri ve kurumsal koordinasyon eksikliği, planlama süreçlerini güçleştirmektedir (Şen ve Buğday, 2015; ÇOB, 2007).

• **İzleme çalışmalarının proje bazlı ve süreksiz olması:** Ulusal Biyolojik Çeşitlilik Stratejisi ve İzleme Raporları, biyolojik çeşitlilik izleme çalışmalarının uzun dönemli programlardan çok proje bazlı yürütüldüğünü ortaya koymaktadır (OSİB, 2016; OSİB, 2019).

• **Kurumsal kapasite kısıtları:** DKMP taşra teşkilatında nitelikli personel ve finansman eksikliği, ziyaretçi yönetimi, habitat izleme ve denetim gibi kritik süreçlerde uygulama kapasitesini sınırlamaktadır (OSİB, 2019; DKMP, 2023b).

• **Yerel katılım mekanizmalarının zayıflığı:** Yerel halkın katılım isteği yüksek olmasına karşın, katılım süreçlerinin çoğu zaman proje süreleriyle sınırlı kaldığı ifade edilmektedir (Ertuna ve ark., 2012).

• **Ziyaretçi baskısı ve taşıma kapasitesi sorunları:** Küre Dağları ve Ilgaz Dağı gibi alanlarda yoğun rekreasyon kullanımı, taşıma kapasitesinin aşıldığı dönemler oluşturmakta; buna karşın ziyaretçi yönetimi araçlarının uygulanmasında eksiklikler bulunmaktadır (Eagles ve ark., 2002; Göktuğ & Kurkut, 2016; Zengin ve ark., 2019; Atmış ve ark., 2020).

Fırsatlar:

• **UNESCO programlarına entegrasyon potansiyeli:** Küre Dağları Milli Parkı'nın PAN Parks sertifikasına sahip olması ve Türkiye'nin "Önemli Doğa Alanları (ÖDA)" arasında yer alması, alanın uluslararası koruma ağlarına entegrasyonu ve MAB (İnsan ve Biyosfer) gibi programlara adaylık için güçlü bir temel oluşturmaktadır (Zengin ve ark., 2019; Doğa Derneği, 2018).

• **Eko-turizm ve doğa temelli turizme yönelik artan talep:** Kastamonu'nun dağlık alanları, kanyonları, mağaraları, yaylaları ve kıyı şeridi; alternatif turizm türleri için güçlü bir çekicilik oluşturmaktadır (Zengin ve ark., 2019; Kuter & Ünal, 2009).

• **CBS tabanlı izleme altyapısının gelişmesi:** DKMP'nin KABSİS ve diğer CBS tabanlı veri sistemlerini güçlendirmesi, mekânsal analiz ve izleme kapasitesini artırmaktadır (DKMP, 2023b).

• **Akademi–STK–kamu iş birliklerinin artması:** Kırsal turizm ve korunan alan çalışmaları, üniversite–yerel yönetim–STK ortaklıklarının artma eğiliminde olduğunu göstermektedir (Zengin ve ark., 2019; Ertuna ve ark., 2012; Ulaş, 2019).

• **Kırsal kalkınma ve ODÖÜ temelli yeni politika alanları:** Ulusal biyolojik çeşitlilik ve kalkınma belgelerinde doğa temelli üretim, ekoturizm ve ODÖÜ odaklı kırsal kalkınma modelleri desteklenmektedir (OSİB, 2019; CSBB, 2019).

Tehditler:

• **Maden, taş ocağı ve enerji yatırımlarının arazi kullanım baskısı:** Korunan alanlar üzerinde maden, taş ocağı, HES ve enerji iletim hatları gibi yatırımların baskısı hem literatürde hem de bölgesel raporlarda açık biçimde vurgulanmaktadır (ÇOB, 2007; Atmış ve ark., 2020).

• **İklim değişikliği kaynaklı riskler:** Sel, taşkın, heyelan, kuraklık ve su rejimi dalgalanmaları, Batı Karadeniz için kritik tehditlerdir ve ulusal uyum stratejilerinde özellikle vurgulanmaktadır (ÇŞB, 2011).

• **İstilacı türler ve orman patojenleri:** Yabancı istilacı zararlılar ve patojenler, orman sağlığı ve biyolojik çeşitlilik üzerinde artan bir tehdit oluşturmaktadır (OSİB, 2019; Ulaş, 2019).

• **Artan ziyaretçi baskısı:** Milli parklar ve tabiat parklarında artan ziyaretçi sayıları; kirlilik, habitat baskısı ve yaban hayatı rahatsızlığı gibi etkiler yaratmaktadır (Göktuğ & Kurkut, 2016; Zengin ve ark., 2019; Atmış ve ark., 2020).

• **Statü ve yetki çakışmaları:** Bazı tabiat parkları, doğal sitler ve orman rejimi alanları arasında görülen çoklu statüler; planlama ve uygulama süreçlerinde yasal karmaşaya yol açabilmektedir (Atmış ve ark., 2020; Sarı, 2022).

5.2. Kurumsal Yapı, Yönetsel Sorunlar ve Çözüm Önerileri

Türkiye'de korunan alan yönetişiminde gözlenen yapısal sorunlar, Kastamonu ölçeğinde de benzer biçimde ortaya çıkmaktadır. Çok sayıda kurumun farklı statüler üzerinden aynı sahalarda yetki kullanması, kurumsal koordinasyonun güçlendirilmesini zorunlu kılmaktadır.

Kastamonu'daki korunan alanların yönetimi; millî parklar, tabiat parkları, yaban hayatı geliştirme sahaları, gen koruma ormanları, doğal sitler ve sulak alanları kapsayan çok aktörlü bir yönetişim sistemine dayanmaktadır. Başlıca aktörler; Doğa Koruma ve Millî Parklar Genel Müdürlüğü (DKMP), Orman Genel Müdürlüğü (OGM), Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği İl Müdürlüğü (ÇŞİİDB), Kültür Varlıklarını Koruma Kurulu, belediyeler ve il özel idaresi, Kastamonu Üniversitesi ve çeşitli sivil toplum kuruluşlarıdır (OGM, 2022; DKMP, 2019b; DKMP, 2023a; DKMP, 2023c).

Bu çok aktörlü yapı, bir yandan güçlü bir teknik ve kurumsal temel sunarken, diğer yandan yetki alanlarının çakışması, veri paylaşımının zayıf olması ve planlama süreçlerinde eşgüdüm eksikliği gibi sorunları da beraberinde getirmektedir. Özellikle doğal sit-tabiat parkı gibi statülerin çakıştığı sahalarda, birden fazla kurumun planlama süreçlerine müdahil olması uygulamada gecikmelere ve "tek plan-tek süreç" yaklaşımının hayata geçirilememesine yol açmaktadır (DKMP, 2023a; DKMP, 2023c; KTB, 2007).

Bu sorunların aşılabilmesi için Kastamonu'da "Kastamonu Korunan Alanlar Koordinasyon Kurulu" benzeri bir yapının kurulması gerekmektedir. DKMP, OGM, ÇŞİİDB, belediyeler, kalkınma ajansı, üniversiteler ve ilgili STK'ların temsil edileceği bu kurul; korunan alanlara ilişkin verilerin ortak bir havuzda toplanmasını, yönetim planlarının eşgüdümlü biçimde güncellenmesini ve yıllık izleme raporlarının değerlendirilmesini sağlayacaktır (Lockwood, 2010; Hockings ve ark., 2006). Böylece kurumlar arası veri paylaşımı kolaylaşacak, planlama-uygulama döngüsü daha şeffaf ve hesap verebilir hâle gelecektir. Bu kapsamda koruma-kullanma kararlarının sistematik biçimde ele alınmasına katkı sağlayacaktır. Kurulun işlerliğini desteklemek için DKMP-OGM-ÇŞİDM-Kültür Varlıkları Kurulları-belediyeler-üniversite-STK iş birliğini sürekli kılacak, korunan alanlara ilişkin verilerin toplandığı ve güncellendiği ortak bir veri tabanının geliştirilmesi önem taşımaktadır (UNEP-WCMC, & IUCN, 2020; Atmış ve ark.,

2020). Statü çakışmalarının yoğun olduğu alanlarda tek-çatı mekânsal planlama modelinin hayata geçirilmesi; hem yetki ve sorumluluk alanlarını netleştirecek hem de karar alma süreçlerini hızlandıracaktır (Atmış ve ark., 2020).

Mevcut Korunan Alan Bilgi Sistemi'nin CBS tabanlı karar destek mekanizmalarıyla daha güçlü biçimde entegre edilerek etkin bir izleme ve koruma aracına dönüştürülmesi, yönetsel politika setinin tamamlayıcı unsuru olarak değerlendirilmelidir.

Kurumsal kapasitenin geliştirilmesi kapsamında; hizmet içi eğitimler, doğa koruma odaklı sertifika programları ve ortak projeler yoluyla personel ve teknik kapasite güçlendirilmeli, yönetim planlarının performans göstergeleriyle izlenmesi yaygınlaştırılmalıdır (Eagles ve ark., 2002).

5.3. Yönetim Planları, Uygulama ve İzleme Sorunları

Korunan alanlarda yönetim planları, ekosistem temelli koruma yaklaşımının uygulanmasını sağlayan temel araçlardır. Türkiye'de millî parklar, tabiat parkları ve yaban hayatı geliştirme sahaları için Uzun Devreli Gelişme Planı (UDGP) hazırlanması zorunludur. Bu planlar; alanın biyotik ve abiyotik özelliklerini, zonlama kararlarını, ziyaretçi kullanım kapasitesini ve koruma-kullanma dengesi çerçevesinde yönetim stratejilerini tanımlar (Hockings ve ark., 2006).

Kastamonu'daki millî parklar, ilin korunan alan sisteminin omurgasını oluşturan çekirdek alanlardır. Küre Dağları ve Ilgaz Dağı millî parkları; geniş orman blokları, derin kanyon sistemleri, dağlık habitatlar ve yüksek biyoçeşitlilik düzeyi ile hem ulusal hem de uluslararası ölçekte koruma önceliği taşıyan sahalardır (UNEP-WCMC, & IUCN, 2020). Milli parklar ve tabiat parkları için mevcut UDGP'ler önemli bir çerçeve sunsa da uygulama aşamasında çeşitli zorluklar bulunmaktadır. Özellikle Pınarbaşı-Azdavay hattında yoğunlaşan ekoturizm faaliyetleri, yaz aylarında taşıma kapasitesinin aşılmasına; yürüyüş yolları, seyir terasları ve kanyon koridorlarında aşırı kullanım baskısına yol açmaktadır. Bu bağlamda, ziyaretçi baskısına açık kanyon ve tabiat parklarında taşıma kapasitesi analizlerine dayalı ziyaretçi yönetimi modellerinin uygulanması hem ekosistem bütünlüğünün korunması hem de ziyaretçi deneyiminin sürdürülebilir kılınması açısından gereklidir (Eagles ve ark., 2002; Göktuğ ve Kurkut, 2016; Kuter ve Ünal, 2009).

Bir diğer önemli sorun, izleme göstergelerinin yeterince sistematik olmamasıdır. Tür izleme, habitat kalitesi ve ziyaretçi yoğunluğu gibi göstergelerin düzenli olarak takip edilmemesi, planların uygulama başarısını değerlendirmeyi zorlaştırmaktadır (Demirbaş Çağlayan, 2020). Üniversite ve STK'lar ile birlikte geliştirilecek sistemler ile kurumsallaşmış ve bütçesi tanımlı bir izleme ağının kurulması gerekmektedir. Bu çerçevede; yönetim planlarının revizyonunda izleme–değerlendirme modülleri güçlendirilmeli, her alan için asgari bir gösterge seti belirlenmeli ve bu göstergeler CBS tabanlı dijital sistemlerde düzenli olarak raporlanmalıdır (Hockings ve ark., 2006). İzleme sonuçlarının hem yerel paydaşlarla hem de ulusal düzeyde DKMP veri tabanlarıyla bütünleşmiş biçimde paylaşılması, adaptif yönetim için kritik önemdedir.

Ayrıca, Ilgaz Dağı ve Küre Dağları ekosistemlerinde madencilik, taş ocakları ve yol projeleri gibi faaliyetler, habitat sürekliliğini tehdit etmekte ve yönetim planlarının koruma hedefleri ile çelişebilmektedir (UNEP-WCMC, & IUCN, 2020; CSPB, 2024).

5.4. Ekolojik ve Teknik Sorunlar ile Öneriler

Kastamonu'daki korunan alanların ekolojik bütünlüğü, özellikle habitat parçalanması, ekolojik koridorların zayıflaması ve iklim değişikliğinin etkileri nedeniyle baskı altındadır. Küre Dağları ve Ilgaz Dağı millî parkları arasındaki doğal bağlantı alanlarında yol yapımı, yerleşim genişlemesi ve madencilik gibi faaliyetler, türlerin genetik akışını ve habitat sürekliliğini olumsuz etkilemektedir (Demirbaş Çağlayan, 2020; Ulaş, 2019). Bu nedenle, il genelinde biyolojik çeşitliliği destekleyen ekolojik koridorların korunması ve parçalanmayı azaltacak arazi kullanım kararlarının uygulanması kritik önem taşımaktadır (DKMP, 2019b; Göktuğ ve Arpa, 2015).

Tür ve habitat izleme programlarının büyük memeliler, hassas kuş türleri ve tehdit altındaki habitat tipleri için uzun dönemli, sistematik bir yapıya kavuşturulması; izleme uygulamalarının fotokapan, uzaktan algılama ve CBS teknikleri ile desteklenmesi gerekmektedir (UNEP-WCMC, & IUCN, 2020).

Kastamonu'daki sulak alanlar kıyı lagünleri, deltalar, ova içi göletler ve baraj sistemlerinden oluşan geniş bir ekosistem yelpazesi sunmakta; ancak su kalitesi bozulması, yapılaşma baskıları, tarımsal kirlilik ve çoklu kullanım gibi tehditlerle karşı karşıya bulunmaktadır (CSPB, 2024). Ramsar Sözleşmesi'nin "akılcı kullanım" ilkeleri doğrultusunda sulak alanlarda hidrolojik işlevlerin korunması, su kuşları envanterlerinin düzenli yapılması ve su kalitesi izleme sistemlerinin güçlendirilmesi gerekmektedir (Ramsar Secretariat, 2016). Potansiyel Ramsar sahaları için uzun dönemli veriye dayanan bir "Ramsar Adaylık Yol Haritası" oluşturulması ekosistem temelli yönetimi destekleyecektir.

Teknik açıdan, Coğrafi Bilgi Sistemleri (CBS), uzaktan algılama ve yapay zekâ destekli analizler, korunan alanların bütüncül biçimde izlenmesi için kritik araçlardır. Arazi kullanım değişimleri, orman sağlığı, yangın riski, erozyon ve su kalitesi gibi göstergelerin düzenli takibi bu teknolojilerle daha etkili yapılabilmektedir (Yüksel ve ark., 2008).

Kastamonu Üniversitesi'nin yürüttüğü flora-fauna ve ekosistem izleme araştırmaları, üniversite–kamu iş birliğinin önemli bir örneğini oluşturmakta; bu iş birliğinin kurumsal bir ekolojik izleme ağına dönüştürülmesi teknik kapasitenin güçlendirilmesine katkı sağlayacaktır (Evcin, 2022).

Kastamonu'nun ekolojik varlıkları arasında önemli bir yer tutan anıt ağaçlar da teknik koruma gereksinimleri açısından kritik bir başlık haline gelmiştir. Anıt ağaçların korunmasında mevcut tescil kriterlerinin yalnızca morfometrik özelliklere dayanması, bölgenin ekolojik farklılıklarını yansıtmakta yetersiz kalmaktadır. Bu nedenle tescil süreçlerinin; yaş, sağlık durumu, türün biyolojik özellikleri ve mikrohabitat koşullarını içeren daha kapsamlı değerlendirme kriterleriyle güncellenmesi gerekmektedir. Ayrıca anıt ağaçların çevresinde tampon bölgelerin oluşturulması, kök bölgesinin fiziksel baskılardan korunması ve yapılaşmanın sınırlandırılması, ağaçların uzun vadeli yaşam gücünü destekleyecektir.

En önemli teknik gereksinimlerden biri, anıt ağaçların düzenli izlenmesini sağlayacak uzun dönemli sağlık değerlendirme protokollerinin geliştirilmesidir. Çürük oluşumu, mantar enfeksiyonları, böcek zararlıları, kabuk deformasyonları ve gövde içi boşluklar gibi risklerin periyodik olarak değerlendirilmesi; akustik tomografi, rezistograf ölçümleri ve yüksek çözünürlüklü görüntüleme gibi modern tekniklerle desteklenmelidir. Bu yöntemler, özellikle yaşlı ve büyük gövdeli bireylerde güvenli kullanım ve korunma açısından kritik veriler sunmaktadır.

Teknolojik izleme yaklaşımının bir diğer ayağı, anıt ağaçlara ilişkin konum, tür bilgisi, gövde ölçüleri, sağlık durumu ve fotoğrafları içeren dijital bir envanterin oluşturulmasıdır. Bu veri tabanının yapay zekâ tabanlı görüntü analizleriyle desteklenmesi hem hızlı izleme hem de risk tespiti açısından önemli avantajlar sağlayacaktır. Dijital arşivler, aynı zamanda yönetim planlarının güncellenmesinde, risk analizlerinin yapılmasında ve acil müdahale planlarının hazırlanmasında bilimsel bir temel sunmaktadır.

İklim değişikliği bağlamında, kuraklık, sıcaklık artışları, ekstrem hava olayları ve patojen yayılımındaki artış, Kastamonu'daki hem anıt ağaçları hem de diğer yaşlı orman elemanlarını doğrudan etkilemektedir. Bu nedenle yangın risk haritalaması, erozyon kontrolü, su kaynaklarının korunması ve kuraklığa dayanıklı yerli türlerin desteklenmesi gibi uyum önlemleri hem çekirdek korunan alanlarda hem de tampon zonlarda öncelikli bir ihtiyaçtır (Yüksel ve ark., 2008; Yıldız & Atmış, 2019).

5.5. Sosyo-Ekonomik ve Katılımcı Sorunlar ile Öneriler

Korunan alanların uzun vadeli başarısı, yerel halkın bu süreçlere aktif biçimde katılımı ve doğa koruma-kalkınma ilişkisini dengeleyen kapsayıcı yönetim yaklaşımlarının uygulanmasına bağlıdır (Reed, 2008). Kastamonu özelinde özellikle Küre Dağları ve çevresindeki köylerde görülen kadın kooperatifleri, ekoturizm girişimleri ve yöresel ürün üretimi, doğa koruma ile yerel kalkınma arasında iyi örnekler sunmakta; halkın doğa temelli faaliyetlere olan ilgisi sosyo-ekonomik fırsatlar yaratmaktadır (Türker & Öztürk, 2013). Bununla birlikte, koruma statülerinin getirdiği arazi kullanım sınırlamaları, bazı köylerde sosyal gerilimlere yol açabilmekte; karar süreçlerine yeterince dâhil edilmeyen topluluklar koruma politikalarını dışlayıcı veya kısıtlayıcı olarak algılayabilmektedir (Akbulut ve ark., 2015). Bu nedenle, katılımcı planlama sFüreçlerinin güçlendirilmesi öncelikli bir ihtiyaçtır. Yönetim planlarının güncellenmesi ve yeni projelerin tasarım aşamalarında köy muhtarlıkları, kooperatifler, yerel girişimler ve sivil toplum kuruluşlarıyla düzenli istişare mekanizmalarının işletilmesi; bilgi verme düzeyini aşan, karar alma süreçlerine gerçek anlamda katılım sağlayan bir yönetişim yaklaşımını gerekli kılmaktadır (Reed, 2008).

Toplumsal katılımın güçlendirilmesine yönelik bir diğer adım, doğa temelli gelir kaynaklarının çeşitlendirilmesi ve yerel halkın bu süreçlerde ekonomik olarak güçlendirilmesidir. Ekoturizm, el sanatları, organik tarım ve odun dışı oran ürünleri üretimi gibi gelir getirici faaliyetlerin desteklenmesi, korunan alan statüsünün yerel topluluklar için bir fırsata dönüşmesine katkı sağlayacaktır (Yıldız & Atmış, 2019). Buna ek olarak, yerel üreticilerin ekolojik ve kültürel değerlere uygun üretim yapmasını teşvik eden "yeşil sertifika" veya coğrafi işaret sistemlerinin geliştirilmesi, ürün değer zincirini güçlendiren bir politika aracı olarak görülmelidir.

Toplumsal farkındalık, korunan alan yönetiminin sürdürülebilirliği açısından kritik bir bileşendir. Bu nedenle çevre eğitimi ve bilgilendirme programlarının okullar, belediyeler, üniversiteler ve yerel STK'lar aracılığıyla yaygınlaştırılması, özellikle genç nüfusun doğa eğitimine aktif olarak katılmasını sağlayacak programların geliştirilmesi önem taşımaktadır.

Yerel bilginin karar süreçlerine dâhil edilmesi, kırsal topluluklarda doğa koruma bilincinin artmasını sağlamakta ve uygulanan politikaların yerelde sahiplenilmesine katkıda bulunmaktadır.

Kastamonu özelinde sosyo-ekonomik bir değer oluşturan unsurlardan biri de il genelinde tescil edilmiş olan 73 anıt ağaçtır (Anonim 2023). Bu ağaçlar yalnızca ekolojik açıdan değil, aynı zamanda toplumsal hafıza, kültürel kimlik ve peyzaj estetiği bakımından da

özel bir yere sahiptir. Anıt ağaçlar, bölgenin kültürel peyzaj bütünlüğünü güçlendirmekte; yerel halk ve ziyaretçiler için hem kimlik oluşturucu hem de eğitimsel bir değer sunmaktadır. Son yıllarda artan ekoturizm faaliyetleri ile anıt ağaçların korunan alanlar içindeki çekiciliği artmış, ekoturizm rotalarına dâhil edilmeleri çevresel farkındalık ve ekonomik hareketlilik açısından önemli fırsatlar yaratmıştır (Koca, 2014; Bobat, 2017; Öztürk & Kadak, 2018).

Ancak anıt ağaçların ekoturizm kapsamında daha görünür hâle gelmesi, kontrolsüz ziyaretçi baskısını, kök bölgesinde toprak sıkışması, dallarda kırılma, kabukta deformasyon ve yangın riski gibi çeşitli tehditleri de beraberinde getirmektedir. Bu nedenle toplumsal farkındalığı artıran koruma faaliyetlerinin yanı sıra, ziyaretçi yönlendirmesi ve rehberlik hizmetlerinin geliştirilmesi, bilgilendirme panolarının yaygınlaştırılması ve yerel halkın gönüllü gözlemci olarak izleme süreçlerine dahil edilmesi önem taşımaktadır. Eğitim ve tanıtım faaliyetleri, anıt ağaçların sürdürülebilir kullanımını destekleyen, yerelde çevresel koruma motivasyonunu güçlendiren önemli bir araçtır.

Sonuç olarak, sosyo-ekonomik ve katılımcı sorunların çözümü; yerel halkın yönetişim süreçlerine entegre edilmesi, doğa temelli ekonomik modellerin desteklenmesi, çevre eğitim programlarının güçlendirilmesi ve kültürel değerlerin (özellikle anıt ağaçlar gibi unsurların) toplumsal farkındalık çerçevesinde korunması ile mümkündür. Böylece korunan alanların sürdürülebilir yönetimi hem ekolojik hem de toplumsal açıdan daha güçlü bir temele oturacaktır.

5.6. Finansman, Kapasite Geliştirme ve Sürdürülebilir Kullanım

Kastamonu'daki korunan alanların etkin yönetimi, yalnızca kamu bütçesine dayalı değil, aynı zamanda yeşil finansman araçları ile desteklenen bir mali yapıyı gerektirmektedir. Ekoturizm gelirlerinin, karbon kredileri, su ve sulak alan koruma fonları, doğa koruma bağışları ve uluslararası proje destekleriyle bütünleştirilmesi, mali sürdürülebilirlik için önem taşımaktadır (Yüksel ve ark., 2008; Akbulut ve ark., 2015).

Bu kapsamda il düzeyinde bir "Yeşil Finansman Programı" oluşturularak; karbon sertifikası, doğa turizmi gelirleri, bağış ve sponsorluklar ile AB LIFE (Avrupa Birliği'nin çevre ve iklim eylemine yönelik en büyük hibe finansman programı), UNDP (Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı) - GEF (Küresel Çevre Fonu) ve TÜBİTAK 1071 gibi proje fonları tek bir çerçevede değerlendirilebilir (UNESCO, 2021). Elde edilen gelirlerin bir bölümü doğrudan izleme faaliyetlerine, altyapı iyileştirmelerine ve yerel halkın doğa temelli girişimlerine aktarılmalıdır (UNEP-WCMC, & IUCN, 2020).

Kapasite geliştirme açısından; DKMP, OGM, belediyeler ve üniversite personeline yönelik ortak eğitim programları (izleme yöntemleri, CBS kullanımı, ekoturizm yönetimi, paydaş katılım teknikleri vb.) hayata geçirilmeli; bu eğitimler korunan alanların performansını doğrudan artıracak biçimde tasarlanmalıdır (Eagles ve ark., 2002; Hockings ve ark., 2006).

6. Kastamonu İlinde Korunan Alanların Geliştirilmesi ve Gelecek Perspektifi

Kastamonu'nun korunan alanları, sahip oldukları biyolojik çeşitlilik, orman ekosistem bütünlüğü, karstik yapılar, kanyon ve mağara sistemleri ile ulusal ölçekte benzersiz bir doğal miras sunmaktadır. Bu doğal yapı, ilin korunan alan yönetiminde hem geliştirme potansiyelini hem de geleceğe yönelik vizyonunu belirleyen stratejik bir zemin oluşturmaktadır. Bu bölümde, korunan alanların sahada nasıl geliştirilebileceği ve Kastamonu'nun uzun vadeli koruma vizyonunun hangi ilkelere dayanması gerektiği değerlendirilmiştir.

6.1. Korunan Alanların Geliştirilmesi İçin İzlenmesi Gereken Yol

Kastamonu'nun korunan alan sisteminin geliştirilmesi, yalnızca mevcut statülerin korunmasıyla değil, alanların işlevsel, ekolojik ve yönetimsel açıdan güçlendirilmesiyle mümkündür. Bu kapsamda geliştirme yaklaşımı iki ana eksende ele alınmalıdır: alansal gelişim ve yönetimsel-teknik güçlendirme.

6.1.1. Alansal Geliştirme Yaklaşımı

Kastamonu'da korunan alan ağının alansal açıdan geliştirilmesi, ekolojik temelli önceliklendirme gerektirmektedir. Bu doğrultuda:

- **Ekolojik Koridorların Güçlendirilmesi:** Küre Dağları–Ilgaz Dağı ekseninde yer alan geniş orman kütleleri ve vadiler, bölgenin biyolojik çeşitlilik omurgasını oluşturur. Bu hatta habitat parçalanmasını azaltan, yaban hayatı geçişini destekleyen bir bölgesel ekolojik koridor planlaması geliştirilmeli ve koruma statüsüne dâhil edilmemiş ancak kritik öneme sahip tampon zonlar öncelikli olarak değerlendirilmelidir.

- **Hassas Ekosistemlerde Alan Koruma Modellerinin Genişletilmesi:** Kanyonlar, mağaralar, sulak alanlar, kıyı zonları gibi kırılgan ekosistemlerde mevcut koruma statülerinin güçlendirilmesi, bazı alt zonların "hassas koruma alanı" şeklinde yeniden tanımlanması gerekmektedir. Bu alanlarda kullanım sınırları netleştirilmeli ve ziyaretçi baskısına yönelik taşıma kapasitesi odaklı düzenlemeler yapılmalıdır.

- **Yeni Korunan Alan İlan Potansiyelinin Belirlenmesi:** Orman ekosistem bütünlüğüne sahip yüksek değerli alanlarda flora–fauna envanterleri güncellenerek tabiat parkı, sulak alan, yaban hayatı geliştirme sahası veya özel çevre koruma bölgesi gibi statüler için uygun aday alanlar belirlenmelidir.

6.1.2. Mevcut Yapının Geliştirilmesi ve Güçlendirilmesi

Alansal koruma genişletilirken, mevcut yapı da fonksiyonel olarak güçlendirilmelidir:

- **Dijital ve Teknoloji Destekli İzleme Sistemleri:** Fotokapan, sensör, uzaktan algılama ve CBS tabanlı karar destek araçlarını içeren akıllı bir izleme ağı kurulmalıdır. Bu sistem, habitat değişimlerini, tür hareketlerini, su rejimini ve ziyaretçi yoğunluğunu gerçek zamanlı izleyerek yönetim planlarına veri sağlayacaktır.

- **İklim Uyum Stratejilerinin Entegrasyonu:** Sel, taşkın, kuraklık ve yangın riskleri doğrultusunda kırılgan alanlarda uyum odaklı müdahaleler geliştirilmeli; su kaynakları, kıyı-sulak alan rejimleri ve yangın riski haritaları yönetim planlarında yer almalıdır.

• **Ziyaretçi Yönetimi ve Ekoturizm Altyapısı:** Artan ekoturizm talebini karşılayan ancak ekolojik baskıyı azaltan bir model oluşturulmalı; yönlendirme altyapısı, güvenlik ekipmanları, bilgi panoları ve rotalar bilimsel verilerle güncellenmelidir.

• **Eğitim ve Araştırma Altyapısının Güçlendirilmesi:** Korunan alanlar üniversiteler için "açık laboratuvar" niteliğinde değerlendirilerek bilimsel izleme, öğrenci eğitimi ve araştırma amaçlı kullanımı artırılmalıdır.

• **Sürdürülebilir Finansman Mekanizmalarının Oluşturulması:** Karbon kredileri, doğa turizmi gelirleri, ODÖÜ tabanlı kooperatif modelleri ve uluslararası fonların bir araya geldiği bir yeşil finansman havuzu kurulmalıdır.

Bu çerçeve, Kastamonu'daki korunan alan sistemini hem ekolojik hem yönetsel hem de ekonomik açıdan daha dayanıklı hâle getirecektir.

6.2. Kastamonu İçin Uzun Vadeli Korunan Alan Vizyonu

Kastamonu'nun gelecekteki korunan alan vizyonu, ilin doğal ve kültürel mirasını sadece korumakla kalmayan, aynı zamanda sürdürülebilir kalkınmanın merkezine yerleştiren bütüncül bir yönetim modeli üzerine kurulmalıdır. Bu vizyonun temel bileşenleri şunlardır:

• **Ekosistem Temelli Yönetim:** Korunan alanlar arasında bütünleşik bir ekolojik ağ kurulması ve her alanın ekosistem hizmetleri üzerinden değerlendirilmesi.

• **Akıllı ve Veri Odaklı Yönetim:** Gerçek zamanlı izleme, dijital envanterler, erken uyarı sistemleri ve CBS tabanlı karar mekanizmalarıyla desteklenen akıllı koruma modeli.

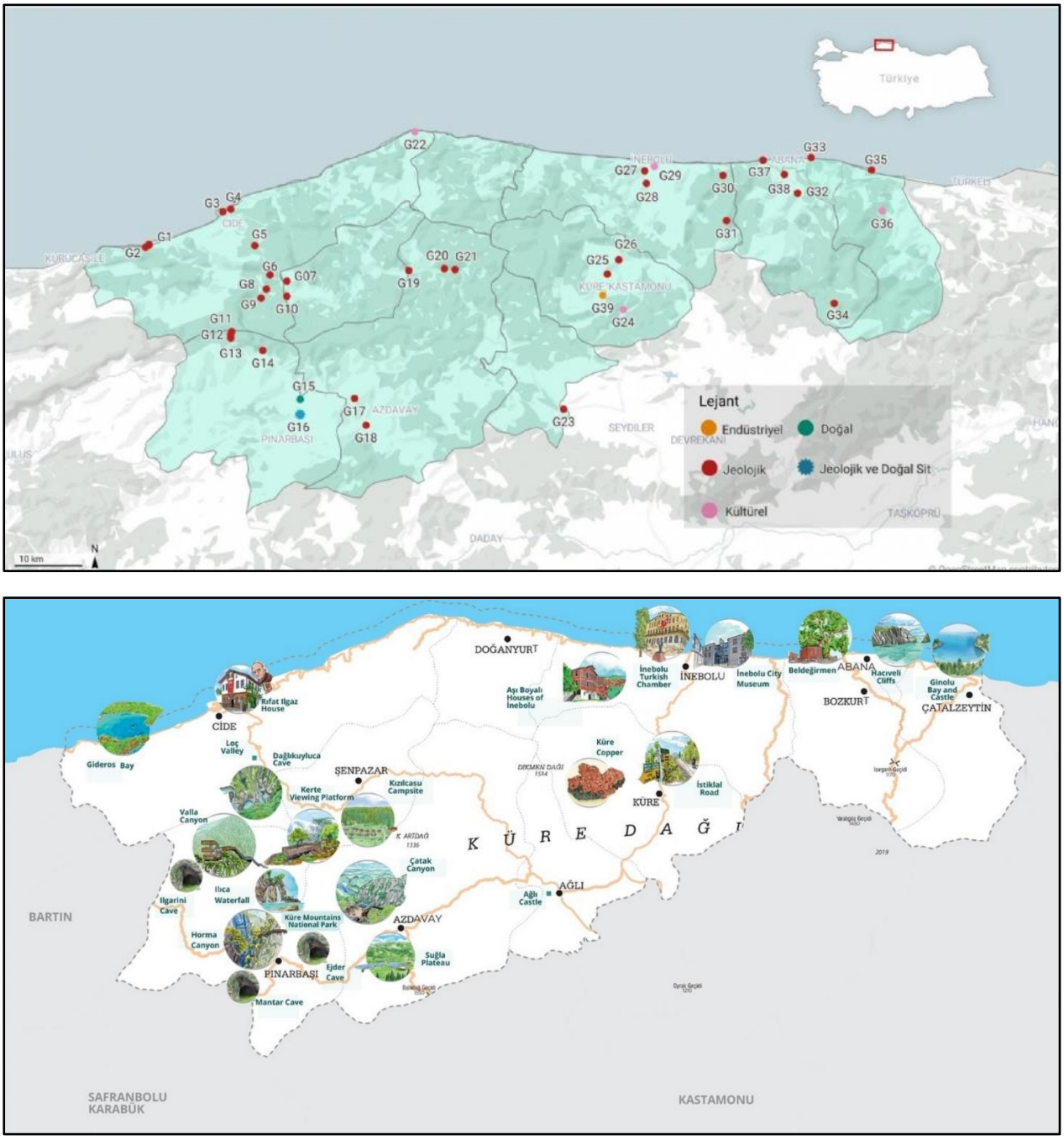
• **Yerel Topluluk Merkezli Yaklaşım:** Yöre halkının karar süreçlerine aktif katılımını, doğa temelli gelir kaynaklarının geliştirilmesini ve doğa eğitimi programlarının yaygınlaşmasını esas alan katılımcı bir yönetişim yapısı.

• **Uluslararası Standartlarla Uyum:** Kastamonu'nun doğal yapısı UNESCO Biyosfer Rezervi, Avrupa Diploması veya çeşitli uluslararası koruma programlarına aday olabilecek niteliktedir. Gelecek vizyonu bu uluslararası standartlarla uyumlu yapıların oluşturulmasını içermelidir.

• **İklim Dirençli Koruma Modeli:** Ekstrem iklim olaylarına karşı dayanıklı, adaptif ve risk odaklı bir koruma sistemi.

Bu uzun vadeli koruma vizyonu ile uyumlu olarak, Kastamonu Güney Karadeniz Jeoparkı girişimi (Şekil 59), ilin jeolojik mirasının korunması ve görünür kılınması açısından stratejik ve tamamlayıcı bir yaklaşım sunmaktadır. Jeopark alanı; kanyonlar, mağaralar, fosil içeren kayaç birimleri, tektonik yapılar ve stratigrafik açıdan önemli jeositler gibi farklı jeolojik unsurları bünyesinde barındırmakta olup, bu unsurlar biyolojik çeşitlilik ve kültürel peyzaj değerleriyle birlikte ele alınmaktadır. Jeopark sınırları içerisinde yer alan bu jeositler, mevcut korunan alan ağı ile mekânsal ve işlevsel bütünlük oluşturacak şekilde değerlendirilmekte, böylece doğa koruma, bilimsel araştırma ve çevre eğitimi hedefleri aynı çerçevede desteklenmektedir. Kastamonu Güney Karadeniz Jeoparkı, yerel paydaşların katılımı ile geliştirilen bir yapı olarak kuruluş sürecinden itibaren sürdürülebilirlik, farkındalık ve yerel

kalkınma ilkelerini esas almakta olup, UNESCO Küresel Jeoparklar Ağı'na katılım hedefi doğrultusunda kurumsal ve teknik hazırlık sürecini sürdürmektedir. Jeopark alanının genel konumu ve bileşenleri, Kastamonu'nun jeolojik mirasının mekânsal dağılımını ortaya koyan harita üzerinden değerlendirildiğinde, ilin korunan alan vizyonuna çok boyutlu bir katkı sunduğu görülmektedir (Kastamonu Güney Karadeniz Jeoparkı, t.y.).

Şekil 59. Kastamonu Güney Karadeniz Jeoparkı konumu (KUZKA, 2025; Kastamonu Valiliği, 2026)

Bu vizyon, Kastamonu'yu Türkiye'de yenilikçi, bilim temelli ve katılımcı korunan alan yönetiminde öncü bir il konumuna taşıyacaktır.

Sonuç ve Değerlendirme

Sosyo-ekonomik ve katılım odaklı geliştirme, korunan alanların yerel halk tarafından bir kısıtlama unsuru değil, fırsat alanı olarak algılanmasını amaçlamaktadır. Kastamonu'daki pek çok korunan alanın kırsal yerleşimlerle iç içe geçmiş olması, yerel toplulukların bu alanlarla ilişkisini hem ekolojik koruma hem de ekonomik faaliyetler açısından kritik kılmaktadır. Bu nedenle, köy ve mahalle ölçeğinde korunan alan danışma mekanizmaları kurularak yerel halkın görüş ve taleplerinin yönetim süreçlerine düzenli biçimde yansıtılması gerekmektedir. Ekoturizm, yerel ürünler, el sanatları, organik tarım ve odun dışı orman ürünleri üretimi gibi alanlarda kadın ve genç kooperatiflerine öncelik veren destek programlarının tasarlanması; bu girişimlerin korunan alan değerleriyle uyumlu biçimde gelişmesini sağlayacak standart ve rehberlerin oluşturulması büyük önem taşımaktadır. Vatandaş bilimi uygulamalarıyla kuş gözlemi, memeli iz takibi ve bitki gözlemleri gibi basit veri toplama faaliyetlerine yerel halkın ve öğrencilerin katılımı teşvik edilerek hem izleme kapasitesi genişletilmeli hem de doğa koruma bilinci güçlendirilmelidir. Anıt ağaçlar ve diğer sembolik doğal unsurlar ise eğitim ve farkındalık programlarının odak noktası yapılarak, korunan alanların kültürel ve kimliksel boyutu ön plana çıkarılmalıdır. Böylece sosyo-ekonomik ve katılımcı sorunların çözümüne yönelik, kapsayıcı ve yerel temelli bir geliştirme yönü oluşturulabilecektir.

Kaynaklar

Acar, C., Koray A., Törk, F. & Kahraman, İ. 2011. Ilgarini Mağarası (Kastamonu-Cide) Araştırma Raporu, No: 11463, MTA Jeoloji Etütleri Dairesi Başkanlığı, Ankara

Akbulut, G., Atmış, E., & Günşen, H. B. (2015). An Assessment of perceptions of different stakeholder groups on National Parks: case of Küre Mountains National Park

Albükrek, M., Aytan, A., Taylan, M. S., Usuloğlu, E., & Sıvacıoğlu, A. (2012). Küre Dağları Milli Parkı Mağaralarının Biyoçeşitlilik ve Turizm Potansiyeli Yönünden Değerlendirilmesi. Kastamonu'nun Doğal Zenginlikleri Sempozyumu Bildiriler Kitabı, 16-17.

Aksu, E., (2025) Pınarbaşı ve Azdavay (Kastamonu) Yöresi Şimşir (*Buxus sempervirens* l.) Ormanlarında Zarar Yapan Şimşir Güvesi (*Cydalima perspectalis*) (walker) Üzerine Biyolojik Araştırmalar. Yüksek Lisans Tezi, Kastamonu Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü. Kastamonu.

Altunel, A. O., Çağlar, S., & Altunel, T. A. (2021). Determining the Habitat Fragmentation Thru Geoscience Capabilities in Turkey: A case study of wildlife refuges. International Journal of Engineering and Geosciences, 6(2), 104-116.

Alyamani, A.I.A. (2020). Ilgaz Dağı Milli Parkı'ndaki Turizm Faaliyetlerinin Toprak Özelliklerine Etkisi Yüksek Lisans Tezi, Kastamonu Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü. Kastamonu

Ambarli, H., Ertürk, A., & Soyumert, A. (2016). Current status, distribution, and conservation of brown bear (Ursidae) andwild canids (gray wolf, golden jackal, and red fox; Canidae) in Turkey. Turkish Journal of Zoology, 40(6), 944-956.

Anadolu Ajansı (AA). (2024). Tescilli Kuyluca Mağarası ve çevresi sonbahar renkleriyle görüntülendi. https://www.aa.com.tr/tr/yasam/tescilli-kuylucu-magarasi-ve-cevresi-sonbahar-renkleriyle-goruntulendi/3389848.

Anonim 1999. Küre Dağları Milli Parkı Tasarı Gelişme Planı. Orman Bakanlığı Milli Parklar ve Av Yaban Hayatı Genel Müdürlüğü Yayınları, UNDPFAO, 1–6, Ankara.

Anonim, 2014a. http://bolge10.Ormansu.gov.tr/10bolge/AnaSayfa/tabiatparki/dipsizgolbiatparki.aspx?sflang=tr

Anonim, 2014b. http://bolge10.Ormansu.gov.tr/10bolge/AnaSayfa/kastamonutabiatparklari.aspx?sflang=tr Erişim Tarihi: 02.10.2014.

Anonim 2023. Kastamonunun doğal mirası, Kastamonu Valiliği TC Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği İl Müdürlüğü, TC Çevre şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, Kastamonu

Anonim, 2025. https://www.csb.gov.tr/anit-agaclar-makale. Erişim tarihi: 28.09.2025

Asan, Ü. (1987). Türkiye ormanlarında saptanabilen anıt nitelikli ağaçların dünyadaki benzerleriyle karşılaştırılması. İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi, 37(2)

Asan, Ü. (2007). Anıtsal ağaçların tanımı, teknik özellikleri ve korunmaları. Kent ağaçları ve süs Bitkilerinde Bakım ve Budama Esasları Semineri Bildiri Kitabı (s. 157–168). İstanbul.

Asan, Ü. (2010). Boğaziçi'nde Yaşayan Tarih: Zamana Tanıklık Eden Ağaçlar, İstanbul Ağaç ve Peyzaj, İstanbul

Aslan, F., (2015). Ilgaz Dağı Milli Parkı'nın Kuş Faunası. Yüksek Lisans Tezi, Kastamonu Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü. Kastamonu

Aslanboğa, İ., & Hepcan, Ş. (1995). Anıt ağaçlar. TÜBİTAK Bilim ve Teknik Dergisi, 28(333), 68. https://edergi.tubitak.gov.tr/edergi/yazi.pdf?dergiKodu=4&cilt=28&sayi=333&sayfa=68&yaziid=8397

Atmış, E., Günşen, H. B., & Yıldız, D. (2020). Tabiat Parklarının Korunan Alan Statülerinin Değerlendirilmesi: Batı Karadeniz örneği. Turkish Journal of Forestry, 21(2), 148–158.

Avcı, M., Deniz, Y.S., Sağlık Turizminde Tabiat Odaklı Terapötik Destinasyon Önerisi: Kastamonu Horma Kanyonu Örneği, 21.Ulusal Turizm Kongresi, Kastamonu. 15-17 Ekim 2021

Ayan S., Öztürk S., Yiğit N. 2009. Karadeniz Bölgesi Milli Parklarının Korunan Alan Ağı Sertifikalandırma Sistemine Uygunlukları. Kastamonu Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi, 9(1), 66-79.

Aydın, Ç. (2024). Kastamonu İlinde Oluşturulan Doğa Yürüyüş Rotalarının Doğa Temelli Turizm Potansiyeli Üzerine Bir İnceleme. Tourism and Recreation, 6(2), 394-403.

Bat, L., Sezgin, M., Satilmis, H. H., Sahin, F., Üstün, F., Birinci-özdemir, Z., & Baki, O. G. (2011). Biological diversity of the Turkish Black Sea coast. Turkish Journal of Fisheries and Aquatic Sciences, 11(4)

Belkayalı, N. ve Aydın, M. (2016). Küre Dağları Milli Parkı Su Kaynaklarının Rekreasyonel Amaçlı Kullanımı. Türk Tarım – Gıda Bilim ve Teknoloji Dergisi, 4 (10), 893-902. Doi: 10.24925/turjaf.v4i10.893-902.962.

Bobat, A. (2017). Anıt ağaçlar, kırsal turizm ve koruma-yararlanma dengesi üzerine çelişkiler. Uluslararası Kırsal Turizm ve Kalkınma Dergisi (IRTAD) E-ISSN: 2602-4462, 1(2), 35-41.

Biler, L., & Altindag, A. (2020). Sulak Alan Kıymetlendirme Yöntemleri. Commagene Journal of Biology, 4(1), 76-81.

Cide Belediyesi (CB), (t.y.) Kılıçlı Mağarası Fotoğraf ve Tanıtım Sayfası. https://www.cide.bel.tr/foto/kilicli-magarasi.html

Çalışkan, İ.Ö., (2018). Küre Dağları Milli Parkı'nda kadınların ekoturizm faaliyetlerine ilişkin sosyo-ekonomik analizler. Yüksek Lisans Tezi, Kastamonu Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü. Kastamonu

Çoban H. O. & Koç A. 2007. Türkiye Ulusal Fotogrametri ve Uzaktan Algılama Birliği IV. Sempozyumu, İstanbul, Turkey, 5-07 June 2007, pp.1-5 https://www.tufuab.org.tr/uploads/files/articles/landsat-verileri-ile-karmasik-orman-yapilarinda-degisim-analizi-bati-karadeniz-bolgesi-1712.pdf?utm_source=chatgpt.com

Çoban, A. ve Aydınözü, D. (2016). Ilıca Şelalesi (Kastamonu-Pınarbaşı). Turkish Studies. 11 (18): 43-56. Doi: 10.7827/TurkishStudies.9955

Çölleşme ve Erozyonla Mücadele Genel Müdürlüğü (ÇEM). (2018). Türkiye su erozyonu atlası.

Demirbaş Çağlayan, S. (2020). An Appraisal of Biodiversity Monitoring in Turkey Within The Framework of Essential Biodiversity Variables. Doktora tezi. Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü.

Dengiz, O., İmamoğlu, A., Saygın, F., Göl, C., Ediş, S., & Doğan, A. (2014). İnebolu Havzasi'nin Icona Modeli İle Toprak Erozyon Risk Değerlendirmesi. Anadolu tarım bilimleri dergisi, 29(2), 136-142.

Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü (DSİ). (2022). Batı Karadeniz Havzası Taşkın Yönetim Planı – Yönetici Özeti. https://www.tarimorman.gov.tr/SYGM/Belgeler/Ta%C5%9Fk%C4%B1n%20Y%C3%B6netim%20Planlar%C4%B1%2026.12.2022/BATI%20KARADEN%C4%B0Z%20HAVZASI%20TA%C5%9EKIN%20YONETIM%20PLANI%20Y%C3%96NET%C4%B0C%C4%B0%20%C3%96ZET%C4%B0.pdf

Devlet Su İşleri 23. Bölge Müdürlüğü. (y. t.). Detay — Su Kaynakları / Havza Bilgisi. DSİ 23. Bölge Müdürlüğü. https://bolge23.dsi.gov.tr/Sayfa/Detay/1235

Devrekâni Belediyesi (DB). (2025a). Sarpunalınca Mağarası (Gezilecek yerler tanıtım sayfası). https://www.devrekani.bel.tr/sarpunalinca-magarasi/

Devrekani Belediyesi. (2025b). Alçılar Köyü Sisli ve Gizemli Mağara. https://www.devrekani.bel.tr/alcilar-koyu-sisli-ve-gizemli-magara/

Doğa Derneği. (2018). Türkiye'nin Önemli Doğa Alanları. Doğa Derneği Yayınları. https://dogadernegi.org/wp-content/uploads/2018/11/obk013-kure-daglari-onemli-doga-alanlari-kitabi.pdf

Doğa Koruma ve Millî Parklar Genel Müdürlüğü. (2019). Küre Dağları Millî Parkı Uzun Devreli Gelişme Planı (UDGP). DKMP Genel Müdürlüğü, Ankara.

Doğa Koruma ve Millî Parklar Genel Müdürlüğü (DKMP). (2019b). Ulusal Biyolojik Çeşitlilik Eylem Planı 2018–2028. Ankara.

Doğa Koruma ve Millî Parklar Genel Müdürlüğü (DKMP). (2023a). Ülkemizin Millî Parkları Listesi. Erişim: https://www.tarimorman.gov.tr/DKMP/Belgeler/Korunan%20Alanlar%20Listesi/MP-WEB-Son.pdf

Doğa Koruma ve Millî Parklar Genel Müdürlüğü. (2023b). Korunan Alan İstatistikleri, 2023. T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı. Erişim: https://www.tarimorman.gov.tr/DKMP/Belgeler/dkmp%20resmi%20istatistik/resmiistatistikler/korunanalanistatistikleri/2023 1/Haber%20Bülteni/Korunan%20Alan%20Haber%20Bülteni_2023.pdf

Doğa Koruma ve Millî Parklar Genel Müdürlüğü (DKMP). (2023c). Kastamonu Şube Müdürlüğü 2023 Faaliyet Raporu. T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı. https://www.tarimorman.gov.tr/DKMP/Belgeler/Tabiat%20Koruma%20Durum%20Raporu/TKDR_TR_2023.pdf

Doğa Koruma ve Millî Parklar Genel Müdürlüğü (DKMP). (t.y.-a). Bükreş Sözleşmesi Alt Protokolü [Uluslararası sözleşme metni]. Erişim adresi:https://www.tarimorman.gov.tr/DKMP/Belgeler/MEVZUAT/Uluslararas%C4%B1%20S%C3%B6zle%C5%9Fmeler/4%20B%C3%9CKRE%C5%9E%20S%C3%96ZLE%C5%9EMES%C4%B0%20ALT%20PROTOKOL%C3%9C.pdf Erişim tarihi: 01.11.2025

Doğa Koruma ve Millî Parklar Genel Müdürlüğü (DKMP). (t.y.-b). Odak noktası olduğumuz uluslararası sözleşmeler. https://www.tarimorman.gov.tr/DKMP/Menu/42/Odak-Noktasi-Oldugumuz-Uluslararasi-Sozlesmeler

Doğa Koruma ve Millî Parklar Genel Müdürlüğü (DKMP). (t.y.-c). Tür eylem planları. https://www.tarimorman.gov.tr/DKMP/Menu/49/Tur-Eylem-Planlari

Doğa Koruma ve Millî Parklar Genel Müdürlüğü (DKMP). (t.y.-d). Cartagena Biyogüvenlik Protokolü [Uluslararası sözleşme metni]. Erişim adresi: https://cdniys.tarimorman.gov.tr/api/File/GetGaleriFile/413/DosyaGaleri/7106/cartagena.pdf Erişim tarihi: 01.11.2025

Doğa Koruma ve Millî Parklar Genel Müdürlüğü, Ankara Üniversitesi, Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu, Maden Tetkik ve Arama Genel Müdürlüğü & Jeolojik Mirası Koruma Derneği. (2009). Küre Dağları Millî Parkı ve çevresi jeositleri (Kastamonu): Milli Parklarda Jeolojik Miras–7 (TÜBİTAK ÇAYDAG–106Y043; N. Kazancı, Y. Suludere, N. S. Mülazımoğlu, S. Tuzcu, H. Mengi & H. Y. Hakyemez, Eds.). Ankara. https://www.jemirko.org.tr/wp-content/uploads/KURE_MILLI_PARKI_ve_CEVRESI_JEOSITLERI.pdf

Dudley, N. (Ed.). (2008). Guidelines for applying protected area management categories. IUCN.

Durak, S. D., & Akkiraz, M. S. (2025). Erken Miyosen Yaşlı Kömürlü Aspiras Havzası'nın (Kastamonu) Jeolojik Evrimi. Akdeniz Mühendislik Dergisi, 3(1), 98-111.

Duran, C. (2024). Spatial Distribution of Natural and Anthropogenic Areas in Kastamonu Province (Northern Turkiye). *7th International Anatolian Agriculture, Food, Environment and Biology Congress, Kastamonu/Türkiye*, 340–348. from

Eagles, P. F. J., McCool, S. F., & Haynes, C. D. (2002). Sustainable Tourism in Protected Areas: Guidelines for Planning and Management. IUCN – International Union for Conservation of Nature. https://portals.iucn.org/library/sites/library/files/documents/PAG-008.pdf

Eken, G., Bozdoğan, M., İsfendiyaroğlu, S., Kılıç, D. T., & Lise, Y. (2006). Türkiye'nin Önemli Doğa Alanları, Doğa Derneği. Mas Matbacılık. İstanbul. https://dogadernegi.org/onemli-doga-alanlari/

Eker, M., Acar, H. H., & Çoban, H. O. (2010). Orman Yollarının Potansiyel Ekolojik Etkileri. Süleyman Demirel Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi, A(1), 109–125.

Ekim, T., Koyuncu, M., Vural, M., Duman, H., Aytaç, Z., & Adıgüzel, N. (2000). Türkiye Bitkileri Kırmızı Kitabı (Red data book of Turkish plants). TÜBİTAK.

Ertuna, B., Güney, S., Güven, Ö., & Aydemir, N. (2012). Yerel Halkın Kırsal Turizm Gelişimine Katılma İsteğini Etkileyen Unsurlar: Kastamonu Örneği. International Journal of Social and Economic Sciences, 2(2), 59–66.

Ertürk, A. (2008) "Türkiye Ormanlarında Yaban Hayatı", Kitap: Orman ve Biyolojik Çeşitlilik, Ankara/Türkiye : DKM Yayınları, Bölüm Sayfaları: 173 / 187, ISBN: 978-605-89908-0-7

Ertürk, N., Kastamonu'da küresel iklim değişikliğine bağlı olarak bazı ağaç türlerinin yayılış alanlarının olası değişimi (2024). Yüksek Lisans Tezi, Kastamonu Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Kastamonu.

Evcin, Ö. (2013). Karacanın (*Capreolus capreolus*) Kastamonu ilindeki yayılışı ve yaşam alanlarının belirlenmesi (Yüksek lisans tezi, Kastamonu Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü). Kastamonu

Evcin, Ö., Küçük, Ö., Akkuzu, E., Ugış, A. (2017) "Habıtat Preferences of Roe Deer (*Capreolus capreolus*) in Kastamonu: Case Study of Elekdağı Wildlife Development Area", International Journal of Engineering Sciences Research Technology, 6 (4) pp. 225-229

Evcin, Ö. (2022). Monitoring the Annual Change of Fauna in Ilgaz Mountain Wildlife Reserve by Using Biodiversity Indices. Journal of Biometry Studies, 2(1), 7-14.

Göker, G., Ünlüönen, K., 2019. Açık Alanda Yapılan Doğa Temelli Rekreatif Etkinlikler ve Destinasyon Markalaşması: Ilgaz Dağı Milli Parkı örneği. Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 18(70), 774-789.

Göktuğ, T. H. ve Arpa, N. Y. (2015). Ziyaretçi Yönetimi Bağlamında Ilgaz Dağı Milli Parkı'nda Rekreasyon Deneyimi Kalitesinin Saptanması. Kastamonu Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi, 15 (1), 146-161.

Göktuğ, T., ve Kurkut, G. (2016). Korunan Alanlarda Sürdürülebilir Ziyaretçi Yönetimi: Stratejiler ve Araçların İncelenmesi. Bartın Orman Fakültesi Dergisi, 18(1), 118-131

Görmüş, S. (2012). Korunan Alan Planlama Stratejilerinin Değerlendirilmesi: Kastamonu–Bartın Küre Dağları Millî Parkı örneği. Bartın Orman Fakültesi Dergisi, 14(Özel Sayı), 37–48.

Görmüş, S., Atmiş, E., Artar, M., Özkazanç, N. K., Günşen, H. B., Cengiz, S. & Tekebaş, S. (2015). Küre Dağları Milli Parkı Köy Tasarım Rehberleri (Bartın Bölümü). Bartın Üniversitesi. Erişim: https://www.kalkinmakutuphanesi.gov.tr/dokuman/kure-daglari-milli-parki-koy-tasarim-rehberi/1125

Gümüş, C., Kalem, S. ve Menteş, İ. 2002. Ilgaz Dağlarının Biyolojik Çeşitliliği ve Doğa Koruma Açısından Önemi. Türkiye Dağları I. Ulusal Sempozyumu. 442-446. 25-27 Haziran 2002, Ilgaz, Kastamonu.

Guéorguiev, B. (2012). Beronaphaenops paphlagonicus, a new anophthalmous genus and species of Trechini (*Coleoptera, Carabidae*) from Turkey. Zookeys, 254, 51–70. https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/23459597/

Güney, K., Küçük, Ö., Aktürk, E., & Evcin, Ö. (2017). Biodiversity of Gavurdag Wildlife Development Area. Indian Journal of Pharmaceutical Education and Research, 51(3s2), s368-s372.

Hilty, J., Worboys, G. L., Keeley, A., Woodley, S., Lausche, B. J., Locke, H., ... & Tabor, G. M. (2020). Guidelines for conserving connectivity through ecological networks and corridors.

IUCN World Commission on Protected Areas (WCPA). https://portals.iucn.org/library/sites/library/files/documents/PAG-030-En.pdf

Hockings, M., Stolton, S., Leverington, F., Dudley, N., & Courrau, J. (2006). Evaluating effectiveness: A framework for assessing management effectiveness of protected areas (2nd ed.). IUCN – The World Conservation Union, Gland, Switzerland and Cambridge, UK. xiv + 105 pp. https://portals.iucn.org/library/efiles/documents/pag-014.pdf

İbret, B. Ü., & Aydınözü, D. (2013). Küre Dağlarında Yerleşme Tarihi İçerisinde Orman Tahribatı ve Çıra Alımı Sorunu Üzerine Coğrafi Açıdan Bir İnceleme. Kastamonu University Journal of Forestry Faculty, 6(2), 211-223.

İbret, B. Ü., & Cansız, E. (2016). Kanyon turizmi ve ekoturizm açısından değerlendirilmesi gereken bir yöre: Küre Ersizlerdere-karacehennem kanyonu. Marmara Coğrafya Dergisi, (34), 107-117.

İbret, B. U., Aydınözü, D. ve Uğurlu, M. (2015). Kastamonu Şehrinde Kültür ve İnanç Turizmi. Marmara Coğrafya Dergisi, 32, 239-269. Doi: 10.14781/mcd.00582

İmat, F., İbret, B. Ü., & Aydınözü, D. (2012). Karst Topografyası Açısından Değerlendirilmesi Gereken Bir Yöre: İlgarini Mağarası (Pınarbaşı–Kastamonu). Kastamonu'nun Doğal Zenginlikleri Sempozyumu, Türkiye.

İnebolu Belediyesi (İB). (2018). "İstiklal Yolumuz Tarihi Millî Park ilan edildi" [Haber]. Erişim adresi: https://yedek.inebolu.bel.tr/haber-detay.asp?Id=2377&haber=istiklal-yolumuz-tarihi-milli-park-ilan-edildi

Kalleci, B. (2023). Kastamonu Ilgaz Dağı Yaban Hayatı Geliştirme Sahası ve Gavurdağı Yaban Hayatı Geliştirme Sahası Arasındaki Yaban Hayatı Ekolojik Koridorlarının Belirlenmesi. Kastamonu Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Kastamonu.

Karaköse, M. (2022). Kızılcasu (Kastamonu) Orman Planlama Birimi'nin Floristik Kompozisyonu, Hayat Formu ve Korotip Özellikleri. Düzce University Journal of Science and Technology, 10(1), 416-433. https://doi.org/10.29130/dubited.926823

Karameşe, N., (2023). Kastamonu ve Sinop Ormanlarında Çamkese Böceği'nin İklim Değişikliği Temelinde Habitat Uygunluk Modellemesi. Yüksek Lisans Tezi, Kastamonu Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Kastamonu.

Kastamonu Belediyesi (KB). (2024). İlgarini Mağarası Tanıtım Sayfası. https://www.kastamonu.bel.tr/ilgarini-magarasi/

Kastamonu Gazetesi. (2020, 17 Kasım). Pınarbaşı'nın gizli hazinesi Ejder Çukuru. https://www.kastamonugazetesi.com.tr/pinarbasinin-gizli-hazinesi-ejder-cukuru

Kastamonu Güney Karadeniz Jeoparkı Resmî Web Sitesi https://www.kastamonugeopark.org.tr/

Kastamonu İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü (KİKTM). (t.y.). İstiklal Yolu Tarihi Millî Parkı. Erişim adresi: https://kastamonu.ktb.gov.tr/#

Kastamonu Üniversitesi (2024). Erişim Tarihi: 20.07.2024. Kastamonu Üniversitesi Ormancılık ve Tabiat Turizmi İhtisaslaşma Koordinatörlüğü https://otti.kastamonu.edu.tr/proje-hakkinda/

Kastamonu Valiliği. (2024). Kastamonu İl Çevre Durum Raporu. T.C. Kastamonu Valiliği, Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği İl Müdürlüğü. https://webdosya.csb.gov.tr/db/ced/icerikler/kastamonu-2023-icdr-20250127152433.pdf

Kastamonu Valiliği, 2026. Kastamonu Güney Jeoparkı verileri.

Kavgacı A, (2002). "Türkiye'nin Anıt Meşeleri ve Yeni Bir Anıt Meşe (Çeçe Sultan Meşesi)", Seri B, C. 52, İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi, 139, 140, ss. 133-141.

Kayacı, D., (2023). Gavurdağı Yaban Hayatı Geliştirme Sahasının (Kastamonu/Tosya) Çölleşme Hassasiyetinin Belirlenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Çankırı Karatekin Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Çankırı.

Koca, A. D. (2014). Monumental Trees in Akçakoca Düzce, Turkey: Utilities of Natural Resources for Ecotourism. Hacettepe Journal of Biology and Chemistry, 42(3), 421-427.

Kocaoğlu, M. (2018). Peyzaj Planlama Kriterlerine Göre İnebolu-Kastamonu İstiklal Yolu Kültür Rotasının Değerlendirilmesi. Yüksek Lisans Tezi, Kastamonu Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Kastamonu.

Koç, Ü., (2024). Kastamonu – Araç Otoyolunda Ekolojik Köprü Potansiyeli Taşıyan Bölgelerin Tespiti. Yüksek Lisans Tezi, Kastamonu Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü. Kastamonu.

Köroğlu, F. (2024). Doğu Karadeniz'in Karstik Oluşumları: Karaca (Torul, Gümüşhane) ve Çal (Düzköy, Trabzon) Mağaralarının Jeoturizm Potansiyeli. Türkiye Jeoloji Bülteni, 67(2), 195-230.

Köseoğlu, M., (2005). Küre dağları Sorkun yaylası florası. Yüksek Lisans Tezi, Kastamonu Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü. Kastamonu

Kuter, N., & Ünal, H. E. (2009). Sürdürülebilirlik Kapsamında Ekoturizmin Çevresel, Ekonomik ve Sosyo-Kültürel Etkileri. Kastamonu Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi, 9(2), 146–156. https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/159667

Kuvan Y., 1999. Korunan Alan Yönetiminin Genel Esasları ile Ülkemizdeki ve Bolu Yöresindeki Korunan Alanların Bir Değerlendirmesi, İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi, 49, 65-79.

Kuvan, Y. 2005. Korunan Alan Yönetiminde Etkinliğin Önemi ve Değerlendirilmesi, Korunan Doğal Alanlar Sempozyumu 8- 10 Eylül Isparta, s:81-89.

Kuzey Anadolu Kalkınma Ajansı (KUZKA). (t.y.). Mantar ve Ejder Mağarası ziyaretçilerini büyülüyor. https://www.kuzka.gov.tr/basinda-detay.asp?H=1427&Haber=mantar-ve-ejder-magarasi-ziyaretcilerini-buyuluyor

Kuzey Anadolu Kalkınma Ajansı (KUZKA). (2025). TR82 Bölgesi Turizm Master Planı. https://www.kalkinmakutuphanesi.gov.tr/assets/upload/dosyalar/20250701_tr82_bolgesi_turizm_master_plani_dijital_yayin-1.pdf

Küçük, Ö. (2012). Tosya Orman İşletme Müdürlüğü'nün yaban hayatı potansiyeli ve değerlendirilmesi. https://www.ogm.gov.tr/sertifikasyon/Kastamonu/Tosya%20fauna.pdf.

Küçük, Ö., Güney, K., Evcin, Ö., Aktürk, E. (2017) "Threat Analysis and Proposed Solutions for Elekdag Wildlife Development Area", Indian Journal of Pharmaceutical Education and Research, 51 (3) p. 402.

Küçük, N., Güney, K., Evcin, O., & Aktürk, E. (2017). Threat Analysis and Proposed Solutions for Elekdag Wildlife Development Area. Indıan Journal of Pharmaceutıcal Educatıon and Research, 51(3).

Küre Ansiklopedi. (t.y.). Ejder Mağarası (Ejder Çukuru). https://kureansiklopedi.com/tr/detay/ejder-magarasi-ejder-cukuru

Lockwood, M. (2010). Good Governance for Terrestrial Protected Areas: A framework, principles and performance outcomes. Journal of environmental management, 91(3), 754-766. https://doi.org/10.1016/j.jenvman.2009.10.005

Menteş İ. 2006. Küre Dağları Milli Parkı PAN PARKS Adayı. Biyolojik Çeşitlilik ve Doğal Kaynak Yönetimi Projesi, Yeşil Türkiye, Yeşil Ormancılar Derneği, ISSN 1307 1874, 2006/6, Sayı. 596, 19-22. Ankara.

Meteoroloji Genel Müdürlüğü (MGM). (2023). Kastamonu ili uzun yıllar iklim verileri. https://samsun.mgm.gov.tr/FILES/iklim/kastamonu.pdf

Nazik, L. & Törk, K. 2003. Balıönü mağarası mermer sahası işletmesi raporu. Maden Tetkik Arama Genel Müdürlüğü (MTA), No: 715. https://eticaret.mta.gov.tr/index.php?route=product/product&product_id=11547

OECD. (2022). OECD Environmental Performance Reviews: Türkiye 2019 – Progress and Updates 2022. OECD Publishing. https://www.oecd.org/en/publications/oecd-environmental-performance-reviews-turkey-2019_9789264309753-en.html

Oğurlu, İ. (2008). Yaban Hayati Kaynaklarımızın Yönetimi Üzerine. Turkish Journal of Forestry, 9(2), 35-88

Orman Genel Müdürlüğü (OGM). (2021). Türkiye Orman Varlığı 2020. T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı, Orman Genel Müdürlüğü, Ankara. https://www.ogm.gov.tr/tr/ormanlarimiz-sitesi/TurkiyeOrmanVarligi/Yayinlar/2020%20T%C3%BCrkiye%20Orman%20Varl%C4%B1%C4%9F%C4%B1.pdf

Orman Genel Müdürlüğü (OGM). (2022). Türkiye Orman Varlığı 2022. T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı, Orman Genel Müdürlüğü. Erişim: https://www.ogm.gov.tr/ormanvarligi

Orman Genel Müdürlüğü. (2023). 2022 Yılı Orman Genel Müdürlüğü Faaliyet Raporu. T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı. Erişim: https://www.ogm.gov.tr/tr/e-kutuphane-sitesi/FaaliyetRaporu/2022%20%20Orman%20Genel%20M%C3%BCd%C3%BCrl%C3%BC%C4%9F%C3%BC%20Faaliyet%20Raporu.pdf

Öner, M.N., (2001). Ilgaz Dağı'nın Güney Aklanındaki Orman Toplumları ve Silvikültürel Özellikleri, Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Orman Mühendisliği Anabilim Dalı, İstanbul.

Özcan, K., & Tarakcıo, H. (2021). Türkiye'de Jeolojik Mirasın Korunması Üzerine Analitik Çerçeve. TÜBA-KED Türkiye Bilimler Akademisi Kültür Envanteri Dergisi, (24), 145-158.

Özdemir, S.S., (2005). Küre Dağları Milli Parkının Kastamonu Bölümündeki Karakteristik Orman Kuruluşlarının Belirlenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Öztürk, S., ve Kadak, M. K. (2018). Kastamonu-Çatalzeytin ve çevresinin iklim konforu şartlarının ekoturizm aktiviteleri yönünden incelenmesi. Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 8(1), 12-21.

Öztürk S. 2003. Kastamonu-Bartın Küre Dağları Milli Parkının Kaynak Değerleri ve Yönetim Açısından İrdelenmesi, ZKÜ, Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı ABD, Yüksek Lisans Tezi, Bartın. 37 (Basılmamış).

Öztürk, S. (2005). Kastamonu–Bartın Küre Dağları Milli Parkı'nın Rekreasyonel Kaynak Değerlerinin İrdelenmesi. Turkish Journal of Forestry, 6(2), 138-148.

Öztürk, S., & Kalaycı, M. (2018). Kastamonu–Çatalzeytin ve Çevresinin İklim Konforu Şartlarının Ekoturizm Aktiviteleri Yönünden İncelenmesi. Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 8(1), 12–21.

Öztürk Pulatoğlu, A., & Güney, K. (2022). Yenice Yaban Hayatı Geliştirme Sahası (Karabük/Türkiye) Florası. Bartın Orman Fakültesi Dergisi, 24(1), 42-64. https://doi.org/10.24011/barofd.1021675

Özüdoğru, E. (2013). Korunan Alanlar Tampon Zon Yönetimi Üzerine Bir Araştırma: Küre Dağları Milli Parkı Örneği. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyal Çevre Bilimleri Ana Bilim Dalı. Ankara.

Özüdoğru, E. (2015). Korunan Alanlarda Yönetişim Modeline Yönelik Değerlendirmeler. Memleket Siyaset Yönetim, 10(23), 119-147.

Pehlivan, G. 2007. Ilgaz Dağı Milli Parkı Florası. Gazi Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

Phillips, A. (2003). Turning ideas on their head: The new paradigm for protected areas. The George Wright Forum, 20(2), 8–32. https://www.jstor.org/stable/43599027?casa_token=iMm0i15pUZoAAAAA%3A221N4JPu2YDpVaRcNTrHFmJgsHA97of3ff85qraWleRKUNydiETsBQCvw340xKLxHTgpstNHIUM8WYZ6AqbYTfdtoo7mkArgag8wy89nmyHAQdMuAw

Pınarbaşı Belediyesi (PB). (t.y.). Ejder Çukuru Tanıtım Sayfası. https://www.pinarbasibelediyesi.bel.tr/portfolio/view/15

Pınarbaşı Kaymakamlığı (PK). (t.y.). Pınarbaşı Mağaraları – İlgarini Mağarası. http://www.pinarbasi.gov.tr/magaralar

Pınaroğlu, B., & Ayaz, N. (2024). Tabiat Parkı Ziyaretçilerinin Seyahat Memnuniyeti ve Tavsiye Etme Niyeti: Batı Karadeniz Bölgesi örneği. Journal of Humanities and Tourism Research, 14(4), 592-608.

Polat, Z. (2017). Doğanın mirası: Anıt ağaçlar. Türk Tarım – Gıda Bilim ve Teknoloji Dergisi, 5(8), 908–916. https://dergipark.org.tr/tr/pub/turkishtarp/issue/29592/317157

Ramsar Secretariat. (2016). An Introduction to the Ramsar Convention on Wetlands (5th ed.). Ramsar Convention Secretariat. https://www.ramsar.org/sites/default/files/documents/library/handbook1_5ed_introductiontoconvention_final_e.pdf

Reed, M. S. (2008). Stakeholder participation for environmental management: A literature review. Biological Conservation, 141(10), 2417–2431. https://doi.org/10.1016/j.biocon.2008.07.014

Resmi Gazete (RG). (1956). Orman Kanunu. https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.3.6831.pdf

Resmi Gazete, 1971. Su Ürünleri Kanunu. https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.1380.pdf

Resmi Gazate. (1983a). Milli Parklar Kanunu. https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.2873.pdf

Resmi Gazate (1983b). Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu. https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=2863&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5

Resmi Gazate. (1983c). Çevre Kanunu. https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=2872&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5

Resmi Gazate. (1984). Bern Sözleşmesi. https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/18318.pdf

Resmi Gazete, 1990. Kıyı Kanunu. Erişim Adresi: https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=3621&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5

Resmi Gazete, 1994. Ramsar sözleşmesine taraf olma. Erişim Adresi: https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/21937.pdf Erişim tarihi: 03.11.2025

Resmi Gazete. (1996). BM Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi. Erişim Adresi: https://www.tarimorman.gov.tr/DKMP/Belgeler/MEVZUAT/Uluslararas%C4%B1%20S%C3%B6zle%C5%9Fmeler/3%20BM%20B%C4%B0YOLOJ%C4%B0K%20%C3%87E%C5%9E%C4%B0TL%C4%B0L%C4%B0K%20S%C3%96ZLE%C5%9EMES%C4%B0.pdf

Resmi Gazete, 1998. Mera Kanunu. https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=4342&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5

Resmi Gazete. (2003). Kara Avcılığı Kanunu. https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=4915&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5

Resmi Gazete, 2004. Hayvanları Koruma Kanunu. https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=5199&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5

Resmi Gazete. (2005a). Sulak Alanların Korunması Yönetmeliği. https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2005/05/20050517-2.htm

Resmi Gazete. (2005b). Toprak Koruma ve Arazi Kullanımı Kanunu. https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=5403&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5

Resmî Gazete (2005c). 5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu. https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2005/03/20050304-1.htm

Resmî Gazete (2005d). 5393 sayılı Belediye Kanunu. https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2005/07/20050713-6.htm

Resmî Gazete. (2011). Çevre ve Şehircilik Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname (KHK/644). 04 Temmuz 2011, Sayı 27984 (Mükerrer).

https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2011/07/20110704M1-1.htm

Resmi Gazete, 2012a. Korunan Alanların Tespit, Tescil ve Onayına İlişkin Usul ve Esaslar. (2012, değişiklikler: 2022). https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=23605&MevzuatTur=7&MevzuatTertip=5

Resmi Gazete, 2012b. Sulak Alanların Korunması Yönetmeliği. https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/09/20120908-13.htm

Resmi Gazete, 2014a. Kültür Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu ile Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurullarının Teşkilat ve Görevlerine İlişkin Yönetmelik. https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2014/04/20140404-11.htm108. Zor, M. (2014). Türkiye'nin sulak alanları. Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, (1).

Resmî Gazete, 2014b. Sulak Alanların Korunması Yönetmeliği https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2014/04/20140404-11.htm

Resmî Gazete. (2016). Ilgaz Dağı Kültür ve Turizm Koruma ve Gelişim Bölgesi ilanı (Karar No: 2016/9153). T.C. Başbakanlık Mevzuatı Geliştirme ve Yayın Genel Müdürlüğü

Resmî Gazete. (2018). İstiklal Yolu Tarihi Millî Parkı'nın ilan edilmesi hakkında karar. https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/e/e2/302_say%C4%B1l%C4%B1_Cumhurba%C5%9Fkanl%C4%B1%C4%9F%C4%B1_karar%C4%B1.pdf

Sağlam Fide, İ., 2023. Ilgaz Dağı Milli Parkında Korunan Alan Turizm İlişkisinin Sürdürülebilirliği Üzerine Bir Araştırma. Ankara Üniversitesi Çevrebilimleri Dergisi, 10(1), 30-48.

Sakıcı, Ç., ve Çelik, S. (2017). Kastamonu'nun mağara turizmi potansiyeli ve görsel etkisi. 1st International Sustainable Tourism Congress Bildiri Kitabı (pp. 171–178). Kastamonu.

Sarı, V. İ. (2022). Türkiye'de korunan alan planlaması ve yönetişimi. Türkiye'de Kent, Mekân ve Planlama içinde (s. 393–472) https://www.researchgate.net/publication/358214462_Turkiye'de_Korunan_Alan_Planlamasi_ve_Yonetisimi

Sendir, H., & Keleş, M. (2024). Devrekani (Kastamonu) Yöresi Krom Cevherleşmelerinin Genel Jeolojik Özellikleri. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Mühendislik Ve Mimarlık Fakültesi Dergisi, 32(2), 1390-1399. https://doi.org/10.31796/ogummf.1500576

Sıcak, F., (2022) Ilgaz Dağında Keçi Söğüdünün Yayılışı ve Bazı Anatomik Özelliklerinin İncelenmesi Yüksek Lisans Tezi, Kastamonu Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü. Kastamonu

Soyumert, A. (2010). Kuzeybatı Anadolu Ormanlarında Fotokapan Yöntemiyle Büyük Memeli Türlerinin Tespiti ve Ekolojik Özelliklerinin Belirlenmesi. Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü. Ankara.

Soyumert, A. (2020). Camera-trap Records of Breeding Eurasian lynx (Lynx lynx) at the Mount Ilgaz Wildlife Reserve. Hacettepe Journal of Biology and Chemistry, 48(2), 191-196. https://doi.org/10.15671/hjbc.660698.

Şen, G., & Buğday, S. E. (2015). Kastamonu ilinde çeşitli statülerde koruma ve kullanma amaçlı belirlenmiş alanlar. Kastamonu University Journal of Forestry Faculty, 15(2), 214-230.

Şenpazar Kaymakamlığı (ŞK). (t.y.). Doğal Semboller – Dağlı Kuyluca. http://www.senpazar.gov.tr/dogal-semboller-dagli-kuyuca

Şimşek, Z., Öner, N., Kondur, Y., & Şimşek, M. (2010). Önemli biyolojik zenginliklerimizden Ilgaz Dağı Millî Parkı (Yenice-Doruk)'nın böcek ve bitki çeşitliliği. Biyoloji Bilimleri Araştırma Dergisi, 3(1), 169–174.

Tabiat Varlıklarını Koruma Genel Müdürlüğü (TVKGM) (t.y.). Tabiat varlığı olarak belirlenecek mağaraların tespit, tescil ve koruma kullanma koşullarına ilişkin teknik esaslar. Tabiat Varlıklarını Koruma Genel Müdürlüğü. https://webdosya.csb.gov.tr/db/tabiat/editordosya/magaralar_teknik_esaslar.pdf

Taff, B. D., Jones, M., Bruyere, B., Newman, P., Barborak, J. R., Manfredo, M. J., & Finchum, R. (2015). The role of universities in protected area management: considerations for the future. In The George Wright Forum (Vol. 32, No. 3, pp. 308-316). George Wright Society.

Tanrısever, C., İbret, B. Ü., Aydınözü, D., & Cansız, E. (2016). Geomorphologic Features and Tourism Potential of the Valla Canyon-Kastamonu/Turkey. Karadeniz Araştırmaları, 13(50), 191-202.

Tarım ve Orman Dergisi. (2024). "Anadolu'nun incisi Ilgaz". Haber. Türk Tarım. http://www.turktarim.gov.tr/Haber/1039/anadolunun-incisi-ilgaz

Taşlıgil, N. (2020). Millî parklar arasında farklı bir örnek: İstiklâl Yolu Tarihi Millî Parkı.

Tekşen, N.Z., 2024. Yaban hayatı yapay su kaynaklarının kullanımı: Ilgaz Dağı yaban hayatı geliştirme sahası örneği. Yüksek Lisans Tezi, Kastamonu Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü. Kastamonu

Türk Coğrafya Dergisi, 74, 87–96. Erişim: https://dergipark.org.tr/tr/pub/tcd/article/685542

T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı (CSBB). (2019). On Birinci Kalkınma Planı (2019–2023). Ankara: SBB. https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2022/07/On_Birinci_Kalkinma_Plani-2019-2023.pdf

T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı (CSPB). (2024). İklim Değişikliğine Uyum Stratejisi ve Eylem Planı (2024–2030). Ankara. http://www.sp.gov.tr/upload/xSPTemelBelge/files/JTBdQ+Iklim_Degisikligine_Uyum_Stratejisi_ve_Eylem_Plan_2024-2030.pdf

T.C. Çevre ve Orman Bakanlığı (ÇOB). (2007). Korunan alan planlaması ve yönetimi: Biyolojik çeşitlilik ve doğal kaynak yönetimi projesi deneyimi. Çevre ve Orman Bakanlığı, Ankara. https://kutuphane.tarimorman.gov.tr/vufind/Record/1179530?utm_source=chatgpt.com

T.C. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı (ÇŞB). (2011). Türkiye İklim Değişikliği Uyum Stratejisi ve Eylem Planı (2011–2023). https://webdosya.csb.gov.tr/db/iklim/editordosya/uyum_stratejisi_eylem_plani_TR.pdf

T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı (ÇŞİDB), (2021a). Kastamonu Kuyluca Mağarası Tescil İlanı. https://tvk.csb.gov.tr/kastamonu-kuylucu-magarasi-tescil-ilani-duyuru-411827

T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı (ÇŞİDB). (2021b). Şumenler Köyü İlgarini Mağarası Tescil İlanı. https://tvk.csb.gov.tr/sumenler-koyu-ilgarini-magarasi-tescil-ilani-duyuru-411729

T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı (ÇŞİDB). (2021c). Ejder Mağarası Tabiat Varlığı Tescil İlanı. https://tvk.csb.gov.tr/ejder-magarasi-tescil-ilani-duyuru-411731

T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı (ÇŞİDB). (2021d). Devrekâni İlçesi Alçılar Köyü Gizemli Mağarası Tescil İlanı. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı. https://kastamonu.csb.gov.tr/devrekani-ilcesi-alcilar-koyu-gizemli-magarasi-tescil-ilani-duyuru-420098

T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı (ÇŞİDB). (2022a). Kızılırmak Havzası Kuraklık Yönetim Planı. Su Yönetimi Genel Müdürlüğü, Ankara. https://webdosya.csb.gov.tr/db/scd/icerikler/kizilirmak-havzasi-kuraklik-yonet-m-plani-20220719131904.pdf

T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı (ÇŞİDB). (2022b). Kastamonu ili – Tescilli mağaralar listesi (Balıönü Mağarası C Grubu). https://kastamonu.csb.gov.tr/cide-ilcesi-abdulkadir-koyu-balionu-magarasi-tescil-ilani-duyuru-427307

T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı (ÇŞİDB). (2022c). Cide ilçesi doğal varlık tescil duyurusu. https://webdosya.csb.gov.tr/db/kastamonu/duyurular/cide-ilcesi--8230-58820-20220321100147.pdf

T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı (ÇŞİDB). (2022d). Devrekâni İlçesi, Sarpunalınca Köyü Sarpunalınca Mağarası tescil ilanı. Kastamonu ÇŞİDB İl Müdürlüğü. https://kastamonu.csb.gov.tr/devrekani-ilcesi-sarpunalinca-koyu-sarpunalinca-magarasi-tescil-ilani-duyuru-426364

T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı (ÇŞİDB). (2023a). Korunan alanların tespit, tescil ve yönetimi mevzuatı. https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=23605&MevzuatTur=7&MevzuatTertip=5 12.11.2025

T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı. (2023b). Batı Karadeniz Havzası Kuraklık Yönetim Planı. https://www.tarimorman.gov.tr/SYGM/Belgeler/Kurakl%C4%B1k%20Y%C3%B6netim%20Planlar%C4%B1/01_Bat%C4%B1%20Karadeniz%20Havzas%C4%B1_Cilt%201.pdf

T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı. (2024). Kastamonu ili 2023 Yılı Çevre Durum Raporu. https://webdosya.csb.gov.tr/db/ced/icerikler/kastamonu-2023-icdr-20250127152433.pdf

T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı (ÇŞİDB). (2025). Pınarbaşı ilçesi Uzla ve Yamanlar köyü Eşekçukuru Mağarası'nın tabiat varlığı olarak tescil ilanı. https://kastamonu.csb.gov.tr/pinarbasi-ilcesi-uzla-ve-yamanlar-koyu-esekcukuru-magarasinin-tabiat-varligi-olarak-tescil-ilani-duyuru-456569

T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı (KTB). (2007). Türkiye Turizm Stratejisi 2023 ve Eylem Planı 2007–2013. Ankara. https://www.ktb.gov.tr/TR-96696/turkiye-turizm-stratejisi.html

T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı (KTB). (t.y.-a). Küre Dağları Millî Parkı. Kültür Portalı. Erişim: https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/kastamonu/gezilecekyer/kure-daglari-mll-parki

T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı (KTB). (t.y.-b). Akdeniz'de Özel Koruma Alanlarına İlişkin Protokol.Erişim Adresi: https://teftis.ktb.gov.tr/TR-263669/akdenizde-ozel-koruma-alanlarina-iliskin-protokol.html

T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı (KTB). (t.y.-c). Dünya Kültürel ve Doğal Mirasın Korunması Sözleşmesi. Erişim Adresi: https://teftis.ktb.gov.tr/TR-263665/dunya-kulturel-ve-dogal-mirasin-korunmasi-sozlesmesi.html Erişim tarihi: 01.11.2025

T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı (KTB). (t.y.-d). Akdeniz'in Kirlenmeye Karşı Korunmasına Ait Sözleşme. Erişim Adresi: https://teftis.ktb.gov.tr/TR-263670/akdenizin-kirlenmeye-karsi-korunmasina-ait-sozlesme.html Erişim tarihi: 11.11.2025

T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı. (t.y.e). Kastamonu İli – Tabiat Parkları. Kültür ve Turizm Bakanlığı Resmî Web Sitesi. https://kastamonu.ktb.gov.tr/TR-339252/tabiat-parklari.html

T.C. Orman ve Su İşleri Bakanlığı (OSİB). (2016). Kastamonu İli Doğa Turizmi Master Planı 2016–2019. Doğa Koruma ve Millî Parklar 10. Bölge Müdürlüğü. https://bolge10.tarimorman.gov.tr/Belgeler/KASTAMONU%20ILI%20DOGA%20TURIZMI%20MASTER%20PLANI.pdf

T.C. Orman ve Su İşleri Bakanlığı (OSİB). (2019). Ulusal biyolojik çeşitlilik stratejisi ve eylem planı (UBSEP).https://cdniys.tarimorman.gov.tr/api/File/GetGaleriFile/417/DosyaGaleri/426/ubep-ingilizce.pdf

T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı (TOB). (2019). National Biodiversity Action Plan (2018–2028). Doğa Koruma ve Millî Parklar Genel Müdürlüğü. Erişim: https://cdniys.tarimorman.gov.tr/api/File/GetGaleriFile/417/DosyaGaleri/426/ubep-ingilizce.pdf

T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı. (2022). Korunan Alanlar Sınıflaması — Onaylı Liste. Doğa Koruma ve Millî Parklar Genel Müdürlüğü. Erişim: https://cdniys.tarimorman.gov.tr/api/File/GetFile/422/Haber/542/824/DosyaGaleri/KORUNAN_ALAN_SINIFLAMASI%20ONAYLI%201.pdf

T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı. (2025). Ekotaban. https://ekotaban.tarimorman.gov.tr/alan/431

T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı. (t.y.-a). Avrupa Peyzaj Sözleşmesi [PDF]. Erişim adresi: https://www.tarimorman.gov.tr/DKMP/Belgeler/MEVZUAT/Uluslararas%C4%B1%20S%C3%B6zle%C5%9Fmeler/6%20AVRUPA%20PEYZAJ%20S%C3%96ZLE%C5%9EMES%C4%B0.pdf Erişim tarihi: 03.11.2025

T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı. (t.y.-b). Birleşmiş Milletler Çölleşme ile Mücadele Sözleşmesi (UNCCD). Erişim Adresi: https://www.tarimorman.gov.tr/ABDGM/Belgeler/Uluslararas%C4%B1%20Kurulu%C5%9Flar/UNCCD%20Tr.pdf Erişim tarihi: 01.11.2025

T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı. (t.y.-c). Nesli Tehlike Altında Olan Yabani Hayvan ve Bitki Türlerinin Uluslararası Ticaretine İlişkin Yönetmelik. Erişim Adresi: https://www.tarimorman.gov.tr/DKMP/Belgeler/MEVZUAT/4915%20Kara%20Avc%C4%B1l%C4%B1%C4%9F%C4%B1%20Kanunu/12)Nesli%20Tehlike%20Alt%C4%B1nda%20Olan%20Yabani%20Hayvan%20Ve%20Bitki%20T%C3%BCrlerinin%20Uluslararas%C4%B1%20Ticaretine%20%C4%B0li%C5%9Fkin%20Y%C3%B6netmelik.pdf

T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı. (t.y.-d). Bükreş Sözleşmesi. Erişim Adresi: https://www.tarimorman.gov.tr/DKMP/Belgeler/MEVZUAT/Uluslararas%C4%B1%20S%C3%B6zle%C5%9Fmeler/4%20B%C3%9CKRE%C5%9E%20S%C3%96ZLE%C5%9EMES%C4%B0.pdf Erişim tarihi: 01.11.2025

T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı. (t.y.-e). UCBP — Türkiye Ulusal CBS Projesi Harita Görüntüleyici. https://ucbp.tucbs.gov.tr/harita-goruntuleyici

T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı 10. Bölge Müdürlüğü (TOB 10 BM). (t.y.). Küre Dağları Milli Parkı. Erişim adresi: https://bolge10.tarimorman.gov.tr/Menu/39/Kure-Daglari-Milli-Parkı

TEMA Vakfı. (t. y.). Sulak Alan Ekosistemleri ve Önemi. https://sutema.org/sulak-alan-ekosistemleri-ve-onemi

Tekdemir, R., (2003). Ilgaz Dağı büyük hacet yüksek dağ florası, Gazi Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Orman Mühendisliği Ana Bilim Dalı, Ankara.

Topaçoğlu, O. (2007). Ilgaz Dağı Kuzey Bakısındaki Orman Basamakları, Meşcere Kuruluşları ve Silvikültürel Özellikleri, Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Orman Mühendisliği Ana Bilim Dalı, İstanbul.

Törk, İs., Akgöz, M. & Özel, E. 2010. Kılıçlı Mağarası (Çalköy-Cide-Kastamonu), Mavi Gezegen, 15, 4-10. https://www.jmo.org.tr/resimler/ekler/89730840d03059a_ek.pdf

Tunoğlu, C., (1991). Devrekani kuzey yöresinin (Kastamonu) jeolojik incelenmesi. Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi / Fen Bilimleri Enstitüsü

Tunçkol, B., Yaşayacak, H., Liang, Z. Aksoy, N., Zhang, L. (2020). Polystichum asiae-minoris (Dryopteridaceae), a new fern from Kastamonu, Turkey, Phytotaxa, 447. ss. 296-300.

Tunçkol, B., Haşayacak, H., & Aksoy, N. (2023). Küre Dağları Milli Parkı'nın Florası (Kastamonu Bölümü). Eurasian Journal of Forest Science, 10(3), 72-107.

Tuttu, G., Abay, G., & Yıldırımlı, Ş. (2019). Tosya (Kastamonu) İlçesinin Endemik ve Nadir Bitkileri. Journal of Anatolian Environmental and Animal Sciences, 4(1), 48-52. https://doi.org/10.35229/jaes.535559.

Türker, A. N., & Öztürk, A. S. (2013). Perceptions of Residents Towards the Impacts of Tourism in the Küre Mountains National Park, Turkey. International journal of business and social science, 4(2).

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) (2023). İstatistiklerle Kastamonu 2023.

https://data.tuik.gov.tr

Türk Standartları Enstitüsü (TSE). 2005. Anıt Ağaçlar-Envanter, Seçim Kuralları ve İşaretleme. Türk Standartları Enstitüsü, Ankara.

Ulaş, D. (2019). Korunan Alanların Yönetiminde Yaşanan Problemler Ve Sürdürülebilir Turizm Çerçevesinde Çözüm Önerileri: Kızılcahamam-Çamlıdere Jeoparkı projesi. Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 8(15), 131-149.

UNEP-WCMC, & IUCN. (2020). Protected Planet Report 2020: Tracking Progress Towards Global Targets For Protected Areas. UN Environment Programme World Conservation Monitoring Centre & International Union for Conservation of Nature.

UNESCO. (2021). Man and the Biosphere (MAB) Programme and World Network of Biosphere Reserves: Overview and statistics. Paris: UNESCO. Erişim adresi: https://www.unesco.org/mab

Ugış, A., (2023). Kastamonu-Ballıdağ ve Kurtgirmez Mevkiilerinde Büyük Memeli Türlerin Habitat İlişkileri, Habitat Kullanımı ve Ekolojik Niş Modellemesi. Doktora Tezi, Kastamonu Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü. Kastamonu.

Uslu, A. (2024). Dijital Ayak İzleri Aracılığıyla Milli Parklara Gelen Ziyaretçilerin Zamansal Ve Mekânsal Dağılımlarının Modellenmesi: Ilgaz Dağı Milli Parkı örneği. Anadolu Orman Araştırmaları Dergisi, 10(1), 1-8. https://doi.org/10.53516/ajfr.1392187

Uysal, K. (2014). Alanya ve Manavgat (Antalya) ilçelerinin anıt ağaçları (Yüksek Lisans Tezi). Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.

Uzun, A. (1997). Anıt Ağaç Kavramı ve İstanbul'un Anıt Ağaçları. Kent Ağaçlandırmaları ve İstanbul, 96, 81-89.

Uzunoğlu, Y. (2004). Ilgaz Dağı Küçük Hacet yüksek dağ florası, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Orman Mühendisliği Anabilim Dalı, Ankara.

Vurdu H., Uslu N., Güney K., Ünal S., Ayan S., Sıvacıoğlu A., Gürel N., Küçük Ö., Ulusan D., Öztürk S., Türkyılmaz E. 2004. Küre Dağı Milli Parkı'nın Floristik Zenginliği ve Habitat Alanlarının Belirlenmesi Projesi, Sonuç Raporu, Kastamonu.

Vurdu H., Ayan S., Küçük Ö. 2007. Yerel ve Piyasa Tabanlı Önlemlere Yönelik Karadeniz Bölgesi Koruma ve Bilgi Ağının Kurulması, Teknopaket, 276-292. Kastamonu.

White, C. M., Mangubhai, S., Rumetna, L., & Brooks, C. M. (2022). The bridging role of non-governmental organizations in the planning, adoption, and management of the marine protected area network in Raja Ampat, Indonesia. Marine Policy, 141, 105095.

WWF-Türkiye. (t.y.). Biyoçeşitlilik. https://www.wwf.org.tr/kesfet/biyocesitlilik Erişim Tarihi: 23.11.205

Yaltırık, F. 1994. Dendroloji Ders Kitabı, Üniversite Yayın no: 3836, İstanbul

Yamaç, A. (2022). Türkiye Mağaralarının Çift Haritaları (3. baskı). OBRUK Mağara Araştırma Grubu. https://www.researchgate.net/publication/363032096_TURKIYE_MAGARALARININ_CIFT_HARITALARI_Ikinci_Baski_2022

Yamaç, A., & Tok, E. (2025). Caves and Karst of Küre Mountains National Park, Turkey. Springer Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-031-80142-6

Yamaç, A., & Yıldız, E. O. (2021). Exploration and mapping of Sarpunalınca Cave. 5. Ulusal Speleoloji Sempozyumu Bildiri Özetleri. https://www.yumpu.com/tr/document/view/65660601/5ulusal-speleoloji-sempozyumu

Yıldırım, K., & Ayna, Y. E. (2018). The role of non-Governmental Organizations in Environmental Governance in Turkey. Adam Academy Journal of Social Sciences, 8(2), 409-431.

Yıldız, D., ve Atmış, E. (2019). Türkiye'nin korunan alanlarında çatışma analizi. Bartın Orman Fakültesi Dergisi, 21(1), 227-242.

Yiğit, F. S., ve Keten, A. (2024). Türkiye'nin Sulak Alanlarının Genel Değerlendirilmesi. Düzce Üniversitesi Orman Fakültesi Ormancılık Dergisi, 20(1), 348-360.

Yinanç, A. ve Sönmez, K. (2022). Türkiye'de Korunan Alanların Tanımlanmasında ve Sınıflandırılmasında Yaşanan Sorunlara İlişkin Çözüm Önerileri. International Journal of Management and Administration, 6(11), 53-60.

Yurtseven, M.D., (2015). Ziyaretçi Etki Yönetimi Yaklaşımı: Bartın-Kastamonu Küre Dağları Milli Parkı örneği. Yüksek Lisans Tezi, Kastamonu Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü. Kastamonu

Yüksel, A., Gündoğan, R., & Akay, A. E. (2008). Using the Remote Sensing and GIS Technology For Erosion Risk Mapping of Kartalkaya Dam Watershed in Kahramanmaras, Turkey. Sensors, 8(8), 4851–4865. https://doi.org/10.3390/s8084851

Zengin, B., Koç, D. E., & Ulama, Ş. (2019). Kastamonu İlinin Doğa Turizmi Potansiyelinin Alternatif Turizm Kapsamında Değerlendirilmesi. Safran Kültür ve Turizm Araştırmaları Dergisi, 2(2), 251-274.

Zeybek, H. İ., Aylar, F., & Dinçer, H. (2019). Kılıçlı Cave (Kastamonu) and its Importance For Tourism. International Journal of Geography and Geography Education, 40, 363-381.

kastamonu.edu.tr kastamonuunv kastamonu.unv kastamonuunv KastamonuÜniversitesi

Kuzeykent Mahallesi Orgeneral Atilla Ateş Paşa Caddesi No:19 Posta Kodu: 37150 Merkez/Kastamonu

Santral: +90 366 280 10 00

Faks: +90 366 280 11 39

Web: kastamonu.edu.tr

KEP: kastamonuuniversitesi@hs01.kep.tr

Rehber Uygulaması: rehber.kastamonu.edu.tr